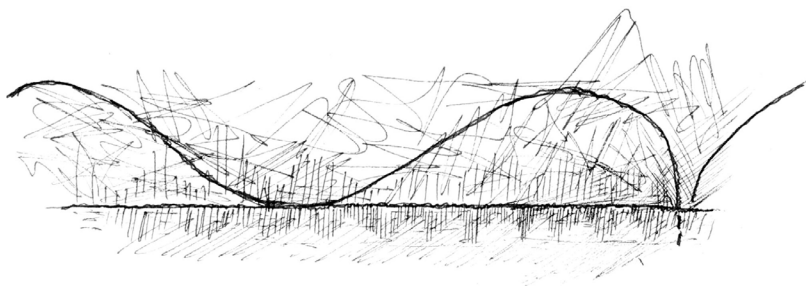

סקיצה

אם אתה יודע בדיוק מה אתה מתכוון לעשות, למה לעשות זאת?
פבלו פיקאסו

חיכיתי שתבוא לחפש אותם

כשהגעתי לירושלים בשנת 1986 אליהו הנביא היה מסתובב במדרחוב. גבר גבוה לבוש גלימה אפורה, שיער ארוך וזקן לבן. בלבוש אחר היה נראה היפי. בידו האחת אחז תמיד מקל הליכה מגולף וביד השנייה תיק ג'יימס בונד שחור עליו רשום בלבן טיפס - באותיות גדולות ובהירות - בשלוש שפות - עברית, אנגלית וערבית - אחת מעל השנייה - אליהו. תמיד היה עוצר באמצע הרחוב, נעמד ומתחיל לנאום באנגלית במבטא דרומי כבד. אי אפשר היה להבין מילה ממה שאמר אבל מתנועות ידיו ומהטון בו דיבר היה ברור שהוא נוזף בנו, בכולנו. וכולנו היינו עושים עיקוף קטן כדי לא להישיר אליו מבט. חשבנו כנראה אותו דבר - לא חסרים משוגעים בעיר הקודש ירושלים. גם אני, כמו 'כולנו', לא ייחסתי לו חשיבות מרובה, עד לאותו יום בו יצאתי למדבר. לבד.

הגעתי לירושלים אחרי הצבא, בעקבות חברה מהגרעין. מהחברה נגמלתי, מירושלים לא. באותם ימים התגוררתי בחדרון קטן, בעצם מרפסת סגורה, בדירת רווקים ברחוב ניסים בכר.

ומה עושה בחור צעיר אחרי צבא בירושלים? משוטט. בעיקר. לפעמים עובד בעבודות מזדמנות כדי שיהיה לו איך להשתתף בשכר הדירה ואולי גם למלא את המקרר במשהו. לרוב הוא היה ריק. המקרר. כך היה גם באותו בוקר בו החלטתי לצאת מהעיר לכיוון נחל אוג. במקרר מצאתי עגבנייה ואשכול ענבים. באותו הרגע זה נראה לי מספיק. הכנסתי אותם לתיק ויצאתי לטרמפיאדה. לשותפיי לדירה לא אמרתי דבר.

שלא כמו מרבית הירושלמים שגדלו על טיולים במדבר יהודה, אני מעולם לא הייתי בנחל אוג. בשכונת אחוזה שעל הכרמל גדלנו על 'שוויצריה הקטנה'. מתברר שזה ממש לא אותו דבר. הטרמפ הוריד אותי בכניסה לכביש המוביל ל 'נבי מוסא', בדרך היורדת לנחל אוג. השמש כבר הייתה במרכז השמים ואני הבנתי שזו הייתה טעות לצאת לדרך בלי מים. טעות שכדאי לתקן ומהר. השומר הערבי הזקן ב 'נבי מוסא' קיבל אותי בצליעה, הוביל אותי סביב החצר המאובקת, ונפרד ממני לשלום כשהוא מצייד אותי בבקבוק פלסטיק ישן מלא מי ברז. ירדתי לנחל בהתרגשות גוברת כשאני אומר לעצמי שבעצם אין איש בעולם שיודע כרגע איפה אני נמצא.

הייתי מאושר. הנוף היה מדברי וקשוח, קניון צר מתחפר לעומק בתוך צוקי סלע חלקים. בראשם נמצאו לרוב חבלי טיפוס קשורים ליתדות ברזל שננעצו בסלע. הרפתקה. אני נאחז בחבל, גולש במדרון ומרגיש גאווה גדולה. יצאתי למדבר, לבד. לרגע לא עלה בדעתי שהייתי צריך להביא איתי חבל מהבית.

עד שהגעתי לצוק שהייתה נעוצה בראשו יתד ברזל, ואליה קשור חבל טיפוס שהיה קרוע. לא שאני טוען כי צוק של שלשה מטרים הוא מכשול בלתי עביר, אלא שהצוק היה שלילי - קעור ולא קמור. ידעתי שלא תהיה לי בעיה לרדת את הצוק. קפיצה מקצה החבל לתחתית הצוק נראתה עניין פשוט יחסית, אבל גם ידעתי שלא אוכל לחזור ולטפס באותו הצוק. זה יהיה בלתי אפשרי. אני זוכר התלבטות קצרה ובסופה הכרעה. אני אקפוץ. לא הייתה לי כל כוונה לחזור אותה הדרך. המשכתי בדרכי, ליבי קל.

אז התחלתי לשמוע את הזמזום. הוא היה חלש ולא ברור אבל רצוף ולא מרפה, והוא משך את תשומת ליבי. למרות זאת, לא הייתי מודאג. עדיין לא. הלכתי בנדיק הצר, נרגש. קירות האבן הגבוהים סגרו עליי משני צידי הקניון ויכולתי לגעת בשניהם גם יחד. הזמזום התעצם והלך. שיטפון! חשבתי פתאום בבהלה. אבל מבט אל שמים בהירים, נקיים מענן, הרגיע אותי. המשכתי בדרכי, לא לגמרי לא מודאג.

אחרי עיקול בנדיק מצאתי את עצמי עומד מול עננה שחורה, מרחפת בגובה אדם וסוגרת את המעבר בין קירות האבן. הזמזום היה מחריש אוזניים, ולקח לי זמן להבין שאני מביט בקן צרעות שהיה תלוי על אחד מקירות הסלע. מיד הסתובבתי לאחור וברחתי.

ואז נזכרתי בצוק השלילי ובחבל הקרוע.

להישאר במקום ולחכות לא נראה כמוצא ראוי, הצרעות לא התכוונו ללכת לשום מקום. מצד שני לחזור לאחור לא יכולתי. נשארתי עם האפשרות המאיימת של לחצות את הענן, לעבור דרכו. מיד נזכרתי בסיפור שאבא סיפר לא פעם, על חמור אומלל שנתיקל בטעות בקן צרעות. איך הוא דהר בטריוף כשהעננה סביבו, והוא רץ ונעקץ, רץ ונעקץ, עד שנפל ולא קם עוד.

אבל לא הייתה לי ברירה.

עצמתי עיניים וצעדתי אל תוך הענן. אני זוכר את מגע גופן של הצרעות מתנגש בכוח

כנגד גופי, ידיי החשופות, פניי. צעדתי עקב בצד אגודל בקושי נושם, מזיע, והן המשיכו בשלהן, מתעופפות בין שני קירות האבן, נתקלות בי, מכות בי בחוזקה. אני זוכר את עוצמת הזמזום. קשה לתאר איך דממת המדבר מתחלפת באחת בשאגה שכזו. אחרי זמן שנראה כמו נצח יצאתי מצידו השני של הענן, ליבי פועם בעוצמה, וכל גופי כואב מהמתח. בתשישות גדולה קרסתי על אבן שהייתה מונחת שם, ובעודי מנסה לעכל את מה שעברתי, ראיתי פתאום תמונה חיה של אליהו הנביא. לא זה מהמדבר, אלא ההוא מספר מלכים, עומד עירום בכיכר השוק, זועק את דברי האלוהים בפני כולם, וכולם מתעלמים ממנו, עוקפים אותו במבוכה מתנשאת. המחשבה הכתה בי צלולה ובלתי נתפסת. בהירה וכל כך לא שייכת. באותו רגע של שכרון חושים הכרוך בסכנת המוות, הבנתי משהו. שם בנזיק נחל אוג הבנתי שאולי כולנו במדרחוב זכינו שוב לפגוש את אליהו הנביא וגם אנחנו, במקום לעצור ולהקשיב, חוזרים ועוקפים אותו בהתנשאות.

איני זוכר איך סיימתי את הנחל ואיך הגעתי לירושלים, אבל אני זוכר שרצתי מיד למדרחוב לחפש את אליהו, הגבר הגבוה בגלימה האפורה, עם מקל ההליכה הכבד והתיק השחור, שזועף על כולם באנגלית. אלא שאת אליהו לא מצאתי, לא במדרחוב ולא בשום מקום אחר.

מאז עברתי מסעות רבים. בארץ ובעולם, בנבכי ליבי ובליבותיהם של אחרים. ותמיד אזכור את שלמדתי בערוץ הנחל: שאסור ללכת שולל אחר מראה עיניים. שתמיד יש לחקור אל מעבר למובן מאליו. ושיש עננות שכדאי לחצות דרכן גם אם הדבר כרוך בסכנה של ממש. לעולם לא תדע איזה גמול יש בכך.

מספר חודשים קודם לכן סיימתי שירות צבאי בנח"ל. עזבתי את הקיבוץ מיד, והורדתי את הכיפה. יצאתי לעולם תאב חיים. תאב תאוה. גם את התפילין השארתי מאחור, כלאחר יד. לא הייתה במעשה כוונה יתרה. הם פשוט היו לי מיותרים. שנים עברו מאז רקמתי בהתרגשות על גבי שקיק הקטיפה האדומה 'י.ק.' בחוט צהוב. שנים מאז קיבלתי אותם מסבא מוישה לבר המצווה. שנים של שימוש יום יומי, עד שהעור

השחור נעשה רך ומדובלל במקומות הנכונים, ועד שאני נעשיתי משועמם. אבי שתק. אימי התפוצצה. גם חילוני גמור לא מאבד את התפילין מהבר מצווה, אמרה כלועסת חצץ. ואני, שהייתי כבר בעולם אחר, אמרתי לה ברוחב לב: תתקשרי לחבר'ה, הם בטוח ימצאו אותם. והם לא.

בקיבוץ הכרתי את הרב איתן. הוא היה אחר מאיתנו. מבוגר במעט ובוגר בהמון. אני הייתי בסוף השירות הצבאי ובשל לספקות. כל משפט שנאמר קיבל בסופו סימן שאלה מתמשך. כל מה שהכרתי בעולם הדתי נראה לי מסואב וכל מה שלא הכרתי בעולם שבחוץ, קסם לי. למעט איתן. הוא המשיך לדבר את העולם המוכר והקרוב אך המנגינה של דבריו חרגה אל מעבר לעולמות רחוקים. יחד למדנו את 'אורות הקדש' של הרב קוק. יחד נסקנו והתרסקנו אל מול מילותיו של הרב המשורר. ובכל פעם שפגשתי בטקסט את הצירוף "ויש להפנים", הייתי עוצר את הלימוד. להפנים! שאלתי שאלת ילד. כשתפנים - תדע, איתן היה אומר ומשאיר אותי ככה, חצי תאוותי בידי.

מהקיבוץ עברתי לירושלים. שם, בתחנה המרכזית, פגשתי את הרב איתן בפעם הראשונה כשאני בלי כיפה. רציתי להסתתר. קיוויתי שלא יבחין בי, שתבלע אותי האדמה. אבל איתן ראה אותי ופרץ בבכי. מה קרה? שאלתי, מלא אשמה, חושש מנאום מוסר כליות נוקב. אני בוכה, אמר, כי התחלת להפנים...

למרות מה שהרב איתן ראה, אני הייתי אובד עצות ובעיקר לבד. גם כשהייתי מוקף חברים הייתי לבד. לבד מול הצורך למצוא משמעות, למלא את חיי בתוכן. הייתי צמא לעזרה. חיפשתי נואשות אחר מורי דרך. תנאי הקבלה היחיד שלי היה אותנטיות. מי שנראה לי דובר אמת, התקבל.

כך מצאתי עצמי נפגש פעם בשבוע ל'חברותא' עם הרב אביחיל. היינו יושבים ומשוחחים על ספסל רחוב, בצומת ראשית מול מאפיית אנג'ל. הוא היה חדור אהבת ישראל כמו אבא שלו שכל חייו הסתובב בעולם וחיפש אחר שרידי עשרת השבטים האבודים.

מדי פעם גם ביקרתי בביתם המפואר, במעלה עין כרם, של שלשה אחים, בני

משפחה חסידית מברוקלין, אשר הפכו ל'יהודים למען ישו'. בחצר ביתם היינו יושבים ומשוחחים על רוב חסדו של בן האלוהים. הפרט היחידי שאני זוכר מהשיחות, הכול כך שונות האלה, הוא דווקא המשותף להן. בכל פעם שנפרדתי מהם, חזרו כולם והדגישו דבר אחד: ברור לכול כי הבעירה הפנימית שבתוכך תוביל אותך אל מציאת האמת. ואני הבלעתי חיוך וחשבתי עד כמה חמקמק הוא מושג האמת. מקום נוסף שפקדתי רבות, עוד כשהייתי מגיע לחופשות מהקיבוץ, היה ביתו של שמעון.

שמעון היה אדמו"ר בזעיר אנפין, שישב בסלון זערורי, בדירה פצפונת, בשיכון רב כניסות, בשכונת נווה יעקב הרחוקה והמוזנחת, מוקף באשתו הצעירה ממנו, במאהבת הצעירה ממנה, בבנותיו, במחזור הנלהב, ארוך השיער והזקן של בתו הבכורה, בעשרות צילומי שחור לבן שצילם ופיתח במעבדה הביתית הקטנה ובספרייה בת 3,000 קלטות של מוסיקה מסוגים שונים. ביתו היה מלא בשעונים ואף לא במראה אחת. אני מעדיף להיות ער לזמן החולף, אמר. איך שאני נראה, נראה לי פחות חשוב. אף שהיה מקבל את חסידיו בחיוך מסביר עיניים ובכוסית משקה, אותי קיבל בחשדנות זועפת. אני חיפשתי דמות אב והוא ראה מולו ילד מפונק ומבולבל שלא מעז להישיר מבט אל המציאות. אתה צריך ללמוד לצום! אמר לי במוצאי שבת אחד. אם תצום שבוע תלמד משהו על עצמך ועל החיים. ביום השני זה יהיה קשה, בשלישי, תהיה ממש חולה, אבל ברביעי תרגיש שמהוהו משתנה בך ובחמישי תחוהו משהו חדש לגמרי. אז צמתי.

המשכתי בחיים רגילים. עבודה במפעל, הדרכה, גיוס קטיף סלרי, הכול כרגיל, רק בלי לאכול. שתיתי מים. וכמו ששמעון אמר: ביום השני חשבתי רק על אוכל. הייתי חולה, מותש. אבל ביום השלישי שובצתי לעבודה במטבח ליום שלם, ולא נגעתי באוכל. בסוף היום הרגשתי כאילו אני בוקע ממועקת הרעב. האוכל נראה פתאום חסר חשיבות. מיותר. ביומיים הבאים לא הרגשתי רעב, להיפך. הרגשתי קלות מוזרה, כאילו הרעב היה זיכרון רחוק של צרכים ישנים. הופתעתי שהמשכתי לחרבן. הרגשתי כאילו הקיבה שלי מקלפת שאריות פסולת מן הדפנות שלה. חשתי התעלות. בחמישי בערב התקשרתי לשמעון. לא אכלתי דבר מאז שיחתנו במוצאי שבת, אמרתי. בוא אלינו לשבת, השיב מיד, ונתן לי להרגיש כמו חניך שעבר את מבחני הקבלה, מה

שלא גרם לו להפסיק לרדת לחיי. הוא אמר שאיני ישר ושאיני יודע להקשיב, אבל המשיך ברצון לארח אותי בביתו. ליום הולדתי הביא לי מתנה, צילום בשחור-לבן שהוא צילם במדרחוב. בצילום נראה גבר גבוה, בידו האחת מקל הליכה ובשנייה מזוודת ג'יימס בונד שחורה. זו הייתה הפעם האחרונה בה נתקלתי באלהו.

החלטתי לאזור אומץ ולדבר עם אבי, לספר לו כי הורדתי את הכיפה, למרות שידעתי שהוא בטח מבין את זה לבד. ליבי המה באימה. חששתי לעצמי ויותר מכך חששתי לכאבו. במשפחות דתיות, בן שמתפקד נחשב פעם לבוגד. היו קורעים עליו קריעה. ישבנו על המרפסת, שולחן כתר מפלסטיק לבן מפריד בינינו. אבא שתק. מעולם לא הכביר מילים, אבל האודם שהציף את פניו והרעד בשרירי צווארו העבים הסגיר את מה שעובר עליו. שתיקתו התארכה והוא תפס בשתי ידיו את שולי שולחן הפלסטיק כמו מנסה להיאחז במשהו. פרקי אצבעותיו הלבינו. הוא דיבר לאט, כמו חוצב כל מילה מדם ליבו: 'ירון, הוא אמר, אני מאמין שחשבת על זה, ואני סומך עליך שאתה יודע מה שאתה עושה. הוא קם, הסתובב ונכנס הביתה.

שנתיים מאוחר יותר, כתבתי לו במכתב מיפן: אם באותו הרגע, אבא, באותו יום שיש לי על המרפסת, היית מכה אותי, זורק אותי מהבית ומנשל אותי מהירושה, היה לי היום יותר קל מאשר להסתובב בעולם כבר שנתיים בידיעה שאבא שלי סומך עליי וחושב שאני יודע מה שאני עושה...

הארץ הייתה לי צפופה ולוחצת. ממש נדחפתי ממנה החוצה, ומכיוון שהייתי צעיר, תמים וצר אופקים כל מה שהצלחתי לחשוב עליו היה, לטוס לבקר ידידה טובה מהתיכון שנסעה ללמוד בניו יורק. לשם קבלת הוויזה הנכספת הגעתי לשגרירות ארה"ב כאיש מכירות של המפעל, מצויד בכיפה ענקית, חליפה שחורה, תיק ג'יימס בונד ומכתב המלצה מהקיבוץ. באולם ההמתנה ישבתי ליד בחור יחף, כפות רגליו שחורות, תלתלי זהב יורדים לו עד הכתפיים וכולו אומר שלוזה. לא ברור לי איך הצלחתי לקשור איתו שיחה, ומה הוא מצא ב'חניוק' שישב לצידו, אבל זמן קצר

לאחר מכן כבר יצאנו יחד לשתות את הבירה הראשונה בחיי. אני בחליפתי והוא בתלתליו, היינו צמד הזוי למדי, ובכל זאת נקשרנו באינטימיות פשוטה. למה אתה נוסע לינו יורק בחורף? שאל, נורא קר שם עכשיו! לאן אתה היית נוסע עכשיו? שאלתי. לתאילנד! ענה מיד.

משעברו השעות, חזרנו לשגרירות וקיבלנו שנינו ויזה לארצות הברית. הוא הזמין אותי להצטרף אליו לבית חברתו לאכול ארוחת ערב. אבא שלה עמד בתחתונים ובחולצת כפתורים לבנה פתוחה עד פופיק בקצה כרס ענקית והכין לנו חביתות וסלט. סביבנו היו עשרות קני ציור, פחי צבע, מכחולים, מברשות, ציורי שמן ופסלי פח חתוכים. קטנים וגדולים. כולם של כבשים.

כעבור ארבעה ימים כבר הייתי בדרכי לבנגקוק.

את עידו פגשתי בטיסה ממוסקבה לבנגקוק. הוא סיים תואר ראשון בפסיכולוגיה ו"גנב" חופשה קצרה לפני שיתחיל את התואר השני. אני הייתי צעיר יותר, רק שנה אחרי שחרור, והטיול שלי לא הוגבל בזמן. כמו כל המטיילים הירוקים שהגיעו למזרח, עדיין לא החלפנו את הכסף המזומן בהמחאות נוסעים ולכל אחד מאיתנו הייתה חבילת מזומנים לא קטנה צרורה בקפדנות בתחתוניו. מחוץ למתחם ארמון המלך פגשנו בתאילנדי צעיר, חייכן וכריזמטי שהבטיח לנו, באנגלית מהוקצעת, קריירה של שחקני קולנוע. לדבריו, הוא עובד עם בימאי קולנוע תאילנדי מפורסם שמחפש בנרות שני מערביים יפי תואר, בריאים וחסונים. "תיאור מדויק" שלנו. למרות שהראש ידע שאנחנו בסך הכול צמד דחילים, הלב התרחב בגאווה. לא עוד טיול תרמילאים שיגרתי אלא תחילתה של דרך מופלאה בעולם התהילה והזהר. בלי היסוס הצטרפנו אליו ונסענו לקראת עתידנו. הובלנו אל סלון דירה אפלולי, מרוהט בפאר מזויף של קטיפה ופרחי פלסטיק. הבחור הצעיר נעלם מבלי לומר מילה וחזר עם מגש בקבוקי גזוז מקומי ובלוויית בחור נוסף. שאלתי את עצמי אם כך נראה בימאי קולנוע בתאילנד והתשובה לא איחרה לבוא. הבימאי עסוק כרגע ואנחנו ניאלץ להמתין.

קלפים אתם משחקים? מכירים 21? עידו קפץ על המציאה. אני, שגם בשעות הכי קשות במוצב בלבנון לא התפתיתי למשחק קלפים מכל סוג שהוא, סירבתי בנימוס וצפיתי בהם. עידו היה מיומן למדי ונראה היה שהם נהנים. לאחר פרק זמן לא קצר בו הקלפים החליפו ידיים במהירות, ועידו קצר מחמאות משותפיו למשחק, נוצרה מעין נינוחות בינינו. עד שבדרך אגב, סיפר ידידנו המקומי כי הוא מנהל בית קזינו בעיר והתחיל להסביר איך המשחק מתנהל בקזינו. הוא המשיך וסיפר על שותפות אפשרית, תיאורטית בלבד, בין נציג הבית לבין אחד השחקנים, מעין סיפור עוקץ שמכוון נגד אורח שמרוויח יותר מדי. עידו גילה עניין והם תירגלו סוגים שונים של תקשורת מוסווית ושיתופי פעולה זדוניים. גם אז לא נדלקה אצלי שום נורה אדומה, עדיין הייתי בתחושה שמעבירים את הזמן לפני שיתחיל האודישן. עד שהעלה המארח שלנו רעיון נוסף. אתמול, כך סיפר, הרוויח תייר יפני המון כסף בקזינו, והיום הוא בטוח מתכוון לחזור. מה דעתך, פנה לעידו, שאתה תגיע לקזינו ותשחק מולו עם כסף שתקבל מאיתנו, ובמה שתרוויח מאותו יפני, נתחלק שווה בשווה?!

כאן פתאום נפל לי האסימון וברגע אחד הבנתי הכול. שלום לקריירת המשחק הבינלאומי. שלום לעולם התהילה והזהר. המשחק היחיד הצפוי לנו הוא בין שולחנות הקזינו. נראה היה לי שגם עידו מתחיל לקלוט מה שקורה כאן. סירבנו להצעה בעדינות. בהתחלה בגמגום מהוסס, ובהמשך, אל מול העוינות המחרפה של מארחנו, בהחלטיות מהולה בדאגה גוברת. לא עבר זמן רב ומצאנו עצמנו מושלכים מהבית, ממצמצים מול האור הבוהק של שמש צהריים. לא היה לנו מושג אפוא אנחנו נמצאים ואחרי זמן לא מבוטל הגענו מותשים וצמאים לצומת רחובות ראשי וסואן בחלק של בנגקוק שכנראה אינו מוזכר בספרי המטיילים. העליבות שסבבה אותנו לא הזכירה אף לא ברמז את העיר הצבעונית והחייכנית שפגשנו לראשונה כמה ימים קודם לכן. הנוף העירוני והעוינות האנושית שסגרנו עלינו הזכירו לי את שירות המילואים בעזה קצת לפני שיצאתי לטיול הגדול. כשניסינו לשאול עוברים ושבים למקומנו על המפה נתקלנו במבטים תמהים, מלווים בחוסר אונים, ובמחסום שפה בלתי עביר. נדמה לי שרק בגלל החוויה שעברנו מעט קודם, החלפנו זרות בעוינות ותימהון בכוונות רעות. גם העובדה שהיו אלה צהרי יום חמסין לח הוסיפה למצוקתנו הגוברת. שב, תפסיק לדאוג, תראה שהכול יהיה בסדר, הצלחתי לגרד שאריות

של אופטימיות. התיישבנו על אבני שפת הכביש בפינה המוצלת היחידה שהייתה בצומת, וירדנו לגובה צינורות האגוז של המכוניות החולפות. משמאל התקרבה אל הצומת עגלה עם סוס. כשהאור ברמזור התחלף לירוק הפנה העגלון את סוסו ימינה וחלף לאיטו על פנינו. מטען אבטיחים התגלה בערימה מסודרת מאחור. בעוד העגלה חוצה את הצומת בחצי פניה ימינה, והעגלון וסוסו כבר מפנים לנו את גבם, התנתק אחד האבטיחים מראש הערימה, צנח מהעגלה אל הקרקע, עמד לרגע כמו מהסס לאן ימשיך והתגלגל לאיטו עד שעצר בין שתי רגליי. כאן הוא האט, והתבקע לשניים. הרמתי חצי אבטיח והושטתי לעידו. את החצי השני לקחתי ואמרתי: תאכל, תהנה, אמרתי לך שהכול יהיה בסדר.

כעבור מספר ימים, שמענו על שני מטיילים אוסטרלים שהתפתו להמשיך בתרגיל העוקץ עם מארחם "מתחום הקולנוע". מתברר כי עוקצו של התרגיל היה חמקמק. בעודם משתפים פעולה עם אנשי הקזינו המאולתר כנגד תייר יפני כזה או אחר, פרצו למקום שוטרים מקומיים והאשימו אותם בהימורים לא חוקיים. רק לאחר שמסרו את כל כספם ורכושם הואילו השוטרים המסורים לעבודתם לשחררם.

כעבור שנים רבות, סיפרתי את הסיפור הזה לילדיי המתבגרים. יום אחד שמעתי את בני הצעיר פונה לאימו, שזעמה על דבר מה שעשה, ואומר לה: אימא תרגיעי, אבטיח...

כל מי שביקר בבנגקוק יודע כי רמזור אדום בבנגקוק הוא המלצה בלבד. יש מי שביקר בבנגקוק ונכנס לצפות בסרט קולנוע ויודע להעיד כי בתחילת כל סרט בתאילנד, אחרי הפרסומות, מקרינים את תמונתם של המלך והמלכה עומדים למלוא גודל המסך וכל הקהל קם ומשתחוה.

בן היה מלא ומוצק. לא שמן, אבל רחב מרוב התאילנדים. היו לו שלוש צלקות מקבילות לאורך החלק הפנימי של זרוע שמאל. צלקות כאלה לא מקבלים כבדרך אגב. זו מזכרת מהכלא! הזהירו אותי החבר'ה הישראלים מה 'גסטהאוס'. אתה מטורף אם אתה מסתובב איתו. זה ייגמר לא טוב.

אבל אני דבקתי בהזדמנות שנפלה לידי, והמשכתי להתפעל מהמפגש עם בן, מפגש שהתחיל בוקר אחד כשהצצתי בסקרנות לתוך אולם ביליארד חשוך שהיה פתוח אל הרחוב. בן הבחין בי מיד וסימן לי בידו להתקרב. אתה לשחק? שאל באנגלית עילגת. לא, עניתי. אני ללמד אותך, אמר. אני מניח את התיק בחדר ומיד חוזר, הבטחתי. עד שחזרתי, בן כבר הספיק לרוץ לקנות שיחון תאי-אנגלי כדי לשפר את התקשורת בינינו. בן לא ממש דיבר אנגלית. הוא אמנם עשה מאמץ נוגע ללב כשדפדף במרץ בשיחון הקטן שבידו אבל לרוב זה נגמר בשברי משפטים מלווים בהרבה תנועות ידיים והבעות פנים. ובכל זאת, תקשרנו.

עם תום משחק הביליארד לקח אותי בן לסיבוב בעיר על הווספה שלו. התחנה הראשונה הייתה מול בניין חסר אופי. נשארתי יושב בחוץ ובן נכנס לסדר עניינים. הוא יצא מאוכזב. לא נוכל להיכנס, אמר. זה המקום הכי מבוקש בעיר אבל הם לא מוכנים להכניס זרים. כשלחצתי מעט יותר הצלחתי להבין כי הגענו לבית זונות בו הזונה הבוגרת ביותר בת 12. הוקל לי.

בן ואני בילינו יחד לא מעט. בילינו עם אשתו והילדים בבנגקוק, עם אשתו השנייה, בצ'יינג מאי בצפון, ועם חבריו העיתונאים יצאנו לסקר כל ערב פתיחה נוצצת של מועדון חדש בעיר הבילויים בדרום. למדתי לא מעט על תאילנד בשבועות האלה. ידעתי שלתאילנדים אין מטבח בבית. ידעתי שכולם אוכלים בחוץ, 5 פעמים ביום. אבל לא ידעתי שבית תאילנדי טיפוסי הוא חדר שינה אחד ושירותים צמודים, וכשבאים אורחים מחוץ לעיר אין ברירה אלא לפרוס להם מזרונים על הרצפה, במעבר הצר משני צדי המיטה הזוגית, ושהאורחים בכלל לא מפריעים לזוג המארח...

מעט לפני שעזבתי את בנגקוק דהר בן על הווספה דרך אחת הצמתים הראשיות של בנגקוק כשאני נאחז בו מאחור בביטחון שאנן. הוא עבר באדום, כמובן, אבל באופן לא מובן ומפתיע לחלוטין עצר אותנו שוטר. שמעתי די סיפורים על השוטרים בתאילנד, בכדי לרצות באותו רגע להיעלם ולשכוח שפגשתי את בן. השפלתי מבט, מנסה לתפוס כמה שפחות נפח, ראיתי את בן מוסר לשוטר תעודה מזהה. משום מה הוא נראה ניווה, אבל אני חिकיתי לנורא מכל.

השוטר עיין במסמך שלפניו בפנים רציניות ולפתע נפל על פניו. הוא ממש נפל,

השתחוה, הצמיד מצח לרצפה ושלח קדימה את כפות ידיו צמודות. חשבתי שאני לא רואה נכון. חשבתי שאולי קרה לו משהו. אבל הוא מלמל שוב ושוב אותן מילים לא מובנות כשהוא מצמיד ידיים למצח, ולבסוף החזיר את התעודות לבן תוך שהוא קד קידות נרגשות.

נסענו משם. כשסוף סוף עצרנו, בן הסביר לי: הייתי שבוי בכלא הקוריאני. אתה רואה את הצלקות? אני גיבור מלחמה. יש לי תעודת כבוד.

חתומה על ידי המלך.

לפני שיצאתי למזרח, ג'קסון, פסל שעבדתי אצלו בירושלים, חיבר אותי טלפונית עם חבר שחי בהונג קונג כבר למעלה מארבעים שנה ומנהל בה מפעל לתכשיטים. תכננתי לממן את הטיול בעבודה במפעל התכשיטים של האיש. כשבועיים לפני שעזבתי את תאילנד בדרכי להונג קונג פגשתי בשתי בחורות בשעה שישבתי לבדי בבית קפה על חוף אחד האיים. אחת מהן הייתה יפיפייה הורסת. ניגשתי אליהן, התיישבתי לצידן, והשיחה התפתחה יפה. התאכזבתי לגלות שהן עוזבות את תאילנד באותו הערב אבל התעודדתי לגלות שהן אנגליות שעובדות בהונג קונג. קח את המספר שלנו, אמרו בהתלהבות מששמעו שאני מתכוון להגיע לשם.

הגעתי להונג קונג בשבת בבוקר ומיד הרמתי טלפון למפעל התכשיטים. צר לי, ענתה המזכירה. בעל הבית הובהל לארצות הברית, לניתוח. מתי ישוב? שאלתי בתקווה. לא ידוע. ענתה בנועם. ואני אנה אני בא?! כסף להמשיך בטיול - אין לי. מקום עבודה - אין לי. מקום ללון גם לא. נסעתי לאחד מבתי המלון הזולים שבמרכז העיר שבו אולמות שינה אין סופיים. עשרות מיטות בכל אולם וקיבוץ גלויות חסר פשרות. אפריקאים ואיראנים, פרואנים ורוסים, כולם גברים והריח בהתאם. נפלתי לרחוב מבעות ורצתי לטלפון הציבורי הראשון שפגשתי. צלצלתי לבנות... איפה אתה? איפה?? השתגעתי??? קח מיד את החפצים שלך וחכה לנו בפינת הרחוב. אנחנו מגיעות תוך עשר דקות.

שלושה חדשים גרתי אצלן. לא שכבתי עם אף אחת מהן. לא שלא רציתי, עם אחת מהן לפחות, אבל לא יכולתי להרשות לעצמי לקלקל את האירוח. ביתן היה לי לבסיס ממנו יצאתי לשיטוטי באי.

9 שעות ארך הטקס. 7 וחצי שעות ביום הראשון ועוד שעה וחצי למחרת. לקח לי זמן להבין שאני צופה בטקס. לקח לי זמן להבין שאני לא הולך לשום מקום עד שהטקס יגמר. לומר את האמת, בהתחלה חששתי. הרגשתי זר ולא שייך. בתוכי הסקרנות נאבקה במבוכה וניצחה. נשארתי. מה שעזר לי מאד להישאר היה צעיר שפנה אליי בחביבות והחל מתרגם בעבורי את מהלך האירועים. דמות הנייר הגדולה היושבת במרכז היא סבא. הוא הלך לעולמו לפני מספר ימים. שוב ושוב מניחים בפיו סיגריה בוערת כי סבא אהב לעשן. מניחים לפניו קעריות מלאות במזון שאהב כי כרגע סבא נמצא בין העולמות. את העולם הזה אמנם עזב אבל עדיין לא הגיע אל העולם שמעבר. מטרת הטקס לסייע לו. ללוות אותו בדרכו האחרונה. כרגע יש לדאוג שיהיה לו נוח ושלא יהיה רעב.

הכהן בגלימה השחורה ניהל את הטקס יחד עם תזמורת מלווה בשלשה נגנים: מצילתיים זעירות, סוג של תוף מרים קטנטן וחצוצרה/צפצפה שחורה שנעלמת בידו של האוחז בה. הצלילים שהפיקה התזמורת צורמים, חדגוניים וגרמו לי לא פעם לשקול את עזיבת המקום מטעמים בריאותיים. נקלעתי למקום במקרה בשעה ששוטטתי אחר צהריים אחד, חסר מעש, בסמטאות החלק הכפרי של האי הונג-קונג. כל סמטה דמתה לחברתה, כולן מטונפות וכולן מסתיימות במימי המפרץ השחורים. בדיוק במפגש כזה של סמטה ומים נערך הטקס. במים הרדודים שחה ברווז לבן, מתאמץ להתרחק מהחוף ללא הועיל. הוא קשור ברגל, הסביר הצעיר. הוא מסמל את רוחו של סבא שרוצה כבר להמשיך הלאה. אנחנו נחזיק אותו פה עד שייגמר הטקס. ברחבה צדדית עמלים מספר צעירים על בניית פסלי נייר צבעוני מתוח על מוטות דקים במבוק. רכב פרטי, מכונת כביסה, טלוויזיה ועוד כהנה וכהנה חפצים שימושיים. בינתיים במרכז, כהן הדת הגביר קצב. המוזיקה, אם אפשר לקרוא לה כך, עלתה בטונים ומול הסב הדומם ומעשן בנחת סיגריה בסיגריה הונחה צלוחית ובה בוערת אש. ברגעי השיא של הנגינה, מלמולי התפילה והריקוד, הכהן זינק מעל הצלוחית. הזינוק כמו הקפיץ את האש מתוך הצלוחית והאפקט שהתקבל היה נראה לקוח מסרטי פעולה זולים. הקהל היה נרגש.

לא שמת לי לב איך הזמן רץ והגיע זמן חצות. הולכים לישון עכשיו, הסביר הצעיר. נראה אותך מחר? ודאי! עניתי ללא היסוס, ולמחרת התייצבתי, כמו שעון, בכדי לראות איך מבעירים את פסלי הנייר הצבעוניים, ואת הסבא יחד עם חפציו המפנקים. עכשיו זה קורה, אומר הצעיר מבלי להסתיר את התרגשותו. עכשיו סבא נפרד מאיתנו וממשיך הלאה. לאן? כמעט שאלתי. כל הקהל התחיל צועד במעלה הסמטה ואנחנו בסוף הטור מפטפטים מילים אחרונות לפני שניפרד. פתאום ניגש גבר אל הצעיר ולוחש דברים באוזנו. הרגשתי שזה הרגע לעזוב. בוודאי הסגתי גבול, חיללתי אינטימיות של משפחה אבלה. עליי לברוח. פניתי לאחור.

סבתא מבקשת שתצעד לידה! אמר לי הצעיר. לא הבנתי. מה סבתא רוצה?! תמסור לסבתא שאני מתנצל אם פגעת בה ואני כבר הולך. בוא! אמר הצעיר בחיוך רחב ומשך אותי עימו עד לראש הטור. בראש הטור, סבתא אלמנה קטנטונת, מחייכת אליי חיוך גדול ומבקשת בתנועות ידיים כי אצעד לצידה. אתה אורח הכבוד שלי! מתרגם הצעיר את סבתא. אתה כיבדת את בעלי המנוח יותר משני ילדיו אשר הפכו עדי ה'. הם לא הגיעו לטקס. פסעתי יד ביד עם סבתא אל תוך אולם המשתה. הושיבו אותי לימינה וכיבדו אותי ראשון בכל מנה ומנה שהוגשה לשולחנות הרבים שבאולם. זוכר את הברווז הקשור מאתמול בערב? שאל הצעיר... כן, זוכר, עניתי בפה מלא...

קבוצת צעירים רקדה במעגל לצלילי רדיו-טייפ קסטות קטן שהיה מונח על מרצפות האבן במרכז הכיכר. הניגון הסיני נשמע לי מוכר באופן מוזר. לקח זמן רב עד שהבנתי כי המילים אמנם סיניות אבל הלחן - הבה נגילה. ללא היסוס הצטרפתי לרוקדים. כך פגשתי את חברי הסיני. סטודנט צעיר שהיה מלא תשוקה להכיר אותי, כשם שאני הייתי סקרן לגביו. התחלנו מבלים יחד כשהוא פותח עבורי צוהר לתרבות הסינית. הנשים הקשישות שיושבות בכל פינת רחוב אינן מקבצות נדבות, הסביר. תפקידן לעזור לנו לקבל החלטות. רואה את כוסית הבמבוק המלאה קיסמי עץ מאורכים, שבידן? אנחנו, הסינים, לא מקבלים החלטות בעצמנו. אין טעם. על כל החלטה שניקח יש אלף אחרות שטובות לא פחות ממנה. לכן אנחנו ניגשים אל מגדת העתידות, אמר. בוא איתי, יש משהו שאתה מתלבט בו? אני אתרגם בעבורך. הקשישה הקשיבה ברצינות ונענעה את הכוסית במרץ עד ששלשה קיסמים קפצו החוצה. תמיד קופצים

החוצה שלשה קיסמים, הסביר חברי. הקשישה הטילה אותם על השטיחון שלפניה, חישבה חישובים, מלמלה מלמולים ופנתה אלי בתשובה קצרה ונחרצת. זהו, קיבלתי החלטה.

יום אחד התלוננתי על כאב בטן. בוא איתי, קפץ חברי הסיני וסחב אותי בהתרגשות אל חנות זעירה שהייתה מלאה בשני סירי ענק ומאחוריהם מכשפה. תדמינו את המכשפה של עמי ותמי או של שלגייה, והיא הייתה שם, עם אותו כובע ואותה שומה, רק העיניים היו מלוכסנות. הוא הסביר לה את הבעיה והיא לקחה מצקת וקערה והרימה את המכסה של אחד הסירים. בפנים הצטופף, בתוך רוטב צח, צב ים ענק עם שריון גב מנותץ. לא צריך! צעקתי בעברית. עבר לי! לאחר שהצלחתי לשכנע אותו, באנגלית, שהבעיה נפתרה וסיימתי להתנצל בפניה בתנועות גוף נמרצות ביקשתי לראות מה יש בסיר השני. בכל זאת, לא בכל יום פוגשים מכשפה עם שני סירים. מהסיר השני הציץ אליי בעיניים כבדות נחש ענק שהיה כרוך ומסובב סביב עצמו בפקעת צפופה. עזוב, אמר לי חברי ברצינות, זה נגד כאב ראש.

ראש השנה הסיני התקרב וחברי הזמין אותי לסעודת החג עם משפחתו. נכנסנו לבניין - מפלצת שהוא בעצם עיר קטנה. בכניסה מספר 7, עלינו במדרגות 8 קומות, חצינו מסדרון אינסופי ועמדנו בפני דלת שצבעה מתקלף. נכנסנו לחדר שאורכו, אורך שתי מיטות קומתיים שהוצמדו אל הקיר מצד ימין ועליהן היו מונחים בשורות מזרונים מגולגלים. רוחבו היה אולי שני שלישי מאורכו. במרחב הזה ישבו ללא סדר, על דרגשי עץ נמוכים, כשנים עשר איש, הוריו ואחיו של חברי הסיני, ופטפטו בעליות. משהסתיימה הצגתי בפני כל הנוכחים, אחד הילדים לגלגל אל מרכז החדר פלטת עץ עגולה והניח אותה על דרגש עץ הגבוה מכל האחרים ויצר שולחן. מיד גררו כולם את דרגשיהם ונדחקו סביב השולחן. אני ישבתי עם הגב אל דלת הכניסה. מולי הסתיים החדר בפתח ללא דלת אשר הוביל לחלל פצפון בעומק של מטר וחצי לכל היותר, ונגמר בקיר עם חלון. הבנתי שזה החלון היחיד בדירה. מימין לחלון היה חדרון סגור שמאחור יותר הבנתי שאלה הם השירותים. משמאל לחלון, מטבחון. משם החלה האם בעזרת שתי בנותיה הגדולות להזרים כמויות אדירות של מזון לסעודת החג.

שפשפתי את עיניי. לא הצלחתי להבין מאיפה זורם כל השפע הזה. בהמשך הארוחה גם הבנתי את משמעות חור הניקוז שהיה במרכז הרצפה מול החלון, כשאחת הבנות קילחה את הבן הקטן במים קרים, הישר מכיור המטבח, לעיני כולנו. לא פגשתי עליבות באותו יום. פגשתי משפחה תוססת מלאה בשמחת חיים ואופטימיות, שחיה בתנאי צפיפות אשר מתברר שהם אינם בלתי אפשריים.

כעבור שנים, טסתי לניו יורק במסגרת תכנית לחילופי סטודנטים. מצאתי עצמי בעיר היקרה להחריד, מתגורר בחדר מגורים שמידותיו מטר ושמונים על מטר ושלושים. ריהטתי אותו על פי הסטנדרטים שלמדתי באותו היום, בהונג קונג. מזרון שמונים על מטר ושמונים, שידה ארבעים על ארבעים, לוח שרטוט וכסא. ביום, המזרון הושען על הקיר, ולוח השרטוט הונח על השידה והתקבלה פינת עבודה, ובלילה, הלוח הושען אל הקיר, הכסא הוצא אל מחוץ לחדר והמזרון מילא את רצפת החדר והרי לך חדר שינה. לא הרגשתי בצפיפות, אולי כי לחדר היה חלון שצפה על רחוב 72 עד נהר ההדסון.

מהונג קונג נסעתי ליפן. ביפן התאהבתי בג'וליה, סופרת קנדית שהגיעה ליפן ללמד את היפנים מחול אירובי. ג'וליה החליטה שאני צריך להירשם ללימודים בבית ספר לאמנות. אתה מתבזבז, אמרה. התקשרתי הביתה לאימא. תרשמי אותי בבקשה לבצלאל, למחלקה לעיצוב תעשייתי. אמי נסעה בשמחה לירושלים, ושם, בבצלאל, דרשו ממנה לבחור עבורי גם עדיפות שנייה. הוא לא אמר לי שום דבר על עדיפות שנייה, ניסתה להסביר. זה הנוהל, גברת. נרשמים לשתני מחלקות. תרשמו עיצוב סביבה, אמרה. כשהיה קטן רצה להיות אדריכל.

את רותי פגשתי במבחני הכניסה למחלקה לעיצוב סביבה ב"בצלאל". היא ישבה על הרצפה. היו לה תלתלים ארוכים, שחורים כפחם, עצמות לחיים בולטות, שתי גומות חן, אור בעיניים גדולות וטובות וחיוך כובש. רותי נראתה ממש לא שייכת למקום ולאנשים. לא הייתה בה טיפה של העמדת פנים ולא נראה שהאונטיות

שלה מתחברת לבצלאל בשום צורה. היא הייתה נסיכה בדואית. כשבאתי למחרת לבקר אותה בביתה שבבקעה כבר הייתי מאוהב. היא סיפרה לי בחגיגות כי שינתה את דעתה והיא לא מתכוונת ללמוד בבצלאל, וכי היא מתחתנת, בעוד שבוע. היא רוצה שאהיה אחד העדים. את החופה יערוך הרב שלמה קרליבך. החתן הוא חוזר בתשובה אמריקאי צעיר. אחרי ההקדמה הזו היא עשתה לי היכרות עם ארנבות האנגורה שהיא גידלה בחצר והשקתה אותי בתה צמחים מר. בימים שלפני החופה מצאתי עצמי מתרוצץ יחד עם אימה ואביה של רותי בהכנות קדחתניות לחתונה של מי שעד לפני שבוע בכלל לא הכרתי וכבר הספיקה לשבור את ליבי.

החופה הייתה אסון תרבותי.

מצד אחד, הרב שלמה קרליבך וחסידיו עם הגיטרה לוקחים את כל הזמן שבעולם, ומצד שני משפחה של ירושלמים כורדים מחוספסים, יושבים סביב שולחנות ערוכים ומאבדים את הסבלנות, מחכים לאוכל. צעקות התחילו שם ואלים נמנעה רק בזכות עיניה החודרות של הכלה. כמו החופה, כך גם המפגש בין רותי ובן זוגה הטרי התגלה כמפגע רוחני ומנטאלי. פחות משנה לאחר מכן היה הזוג פרוד וגרוש כדת וכדין, ואני, המקורב הטרי, ממשיך להגיע לארוחות שבת וצופה בהשתלשלות העניינים בהשתאות ובתקווה מסויגת. אבל רותי מכרה את ארנבותיה וחזרה לזרועותיו של מייקל, חברה הטוב (והלא יהודי), שגר בסן פרנסיסקו. וכך קרה שהתגלגלתי בסוף שנה א' של לימודי בבצלאל לסן-פרנסיסקו, העיר והמפרץ, לחופשת הקיץ. היינו נפגשים, בערבו של יום, בחצר ביתם של רותי ומייקל. אני אחרי יום של עבודות שיפוצים בשירות החברה שניהל מייקל, ורותי אחרי יום של צביעת טליתות משי בשירות הפמיניזם היהודי הגאה.

באחד מהמפגשים האלה העלתה רותי את הרעיון לבקר במנזר זן בודהיזם כסטודנטים אורחים לתקופת הקיץ. אני קפצתי על הרעיון כמוצא שלל רב. עברו מספר שנים מאז התנתקתי ממסורת התרבות היהודית והתגעגעתי לעוגן רוחני יציב. הגענו ל'טסהרה' ביום אביב מקסים. אולי בחורף החיים במקום מאתגרים וספרטניים

אבל בקיץ היה זה גן עדן עלי אדמות בדמות קניון עמוק המתחפר בהרים מכוסים צמחיה עבותה, מעיינות חמים, נחל וברכות מים צלולים. אין פלא שהאינדיאנים ראו קדושה במקום. בתוך כל זה נבנה מרכז זן עשוי בקתות עץ מעוצבות בצמצום נזירי אך באסתטיקה מוקפדת. פגשתי בחיים דתיים שמסתכמים בתפילת בוקר (מדיטציה בהליכה ו"ישיבה" של שעה מול הקיר הלבן, השכם לפני זריחה) ובתפילת ערב (פחות או יותר אותו דבר עם השקיעה). בשאר הזמן היינו עובדים במשק הבית ואחר הצהריים היה מוקדש לבטלה ושוטטות בטבע הקסום שסביב. במרכז החיים הרוחניים היה המטבח, שהתפרסם באיכות מאכליו האורגניים. אם למדתי משהו על זן באותם הימים, היה זה המלחמה שניהלתי עם עצמי, ולא בהצלחה גדולה, להגביל את כמויות האוכל שדחסתי לפי. ביום השלישי עברתי לצום מלא. מול מקסם הטעם שבאוכל, התנזרות מלאה נראתה אופציה יותר סבירה מהסתפקות במועט.

לא הייתי רגיל במדיטציה. בעבורי, מדיטציה הייתה לא יותר מאשר מאבק בשעמום ובמחשבות טורדניות ומלחמה בכאב הישיבה הלא טבעית למפרק רגליי המערביות (אחרי יומיים של ייסורים מוסווים אם המנזר בעצמה הציעה לי שרפרף לשבת עליו). מעולם לא ראיתי מראות מיוחדים או חוויתי חוויות משמעותיות בשעת מדיטציה. עם זאת, בבוקר המדיטציה הראשון במנזר ראיתי בעיני רוחי את עצמי כילד הולך עם סבא מוישה לקנות תפילין. יצאתי נרגש ומבולבל ומיד התקשרתי הביתה. אמא, תוכלי למסור לסבא שאני מבקש שיקנה לי תפילין חדשות במקום אלה מהבר מצווה... אלה שהשארתי בקיבוץ... חשבתי שהיא תקפוץ משמחה, אבל היא ביטלה את העניין בחשדנות של אם למודת אכזבות וסבל.

בבוקר אחר, חזרתי במדיטציה אל מדבר יהודה, בלילה חשוך, כשקנה מרגמה⁸¹, קשור במנשא לגבי. הרגשתי דרוך באימה מפני איבוד שיווי המשקל, בדיוק כמו שהיה אז, כשהייתי מספר 1 בצוות מרגמות 81 וידעתי שסוף סוף מצאתי לעצמי תפקיד חי"ר ראוי. לא רצים הרבה. לא סוחבים הרבה. מדי פעם מזנקים אל עמדת הרגם ומסובבים בעדינות, כמעט ברפרוף, מספר מעלות לכאן או לשם, ומשגרים פגז. המרגמה התאימה לי. לא מכניסים את האויב אל בין כוונות, בכלל לא רואים את

האויב. יושבים עם הנגמ"ש ביציע של הקרב, קצת מנותקים מהפעילות המלחמתית של הגדוד, ומדי פעם מקבלים דיווח על מטרה שצריך לטווח. בטיווח טמון כל העניין. הפגיעה במטרה הייתה לי אתגר כמעט ספורטיבי.

אלא שיום אחד נגמרה החגיגה, המג"ד החליט שהרגמים צריכים ללוות את הגדוד גם בפשיטות רגליות. המרגמה הייתה נקשרת למנשא חי"ר ועולה על גבו של אחד הלוחמים. מדובר במפלצת פלדה בגובה מטר ושמונים ששוקלת 20 ומשהו קילו. וכך מצאתי עצמי נאבק לשמור על שיווי משקל תחת משאו של תותח קטן שהיה קשור לגבי, בעוד אנחנו צועדים בדממה, בחשכה, על מדרונות החור של נחל אוג במדבר יהודה. אני זוכר באופן ברור את הידיעה שליוותה אותי באותם לילות, כי איבוד שיווי משקל עם קנה מרגמה על הגב משמעו נפילה לתהום עם משקולת. כל צעד בחושך הפך למעין רולטה רוסית. תהיה שם אבן או לא תהיה שם אבן. אם תהיה שם אבן, אני עלול לעקם את הרגל תחת משקל המפלצת, ואז שאלוהים יעזור לי. ידעתי שחייבים להישען בקונטרה לצד השני ולהתפלל שהכול יגמר במעידה קלה או בהתרסקות לתוך ההר ולא בנפילה עם כיוון המדרון. חייתי מצעד לצעד.

ולפתע אחרי זמן, בתוך המדיטציה, אני עדיין צועד במדבר יהודה, עם הקנה על הגב, ונדלק האור. המדרון עדיין תלול. והמשקולת עדיין קשורה במנשא לגבי, אלא שפתאום אני רואה את הקרקע שלפניי, ואני רואה שביל שמתפתל ונעלם אל האופק. אני מוטרד מכך שהשביל אינו מוביל לשום מקום. אני מרוכז בעובדה המופלאה שאני רואה היכן להניח את הרגל בצעד הבא. ואני נפעם מכך שפתאום עולו הכבד של ההימור שבכל צעד וצעד נשר ממני. ואני אסיר תודה, יודע שזה העיקר - היכולת לצעוד בשביל, אל הלא נודע, ללא פחד.

נשארתי ב'טסהרה' רק ימים מעטים. זן בודהיזם הזכיר לי את היהדות הליטאית. הקפדה רצינית על הפרטים הקטנים - נכנסים ברגל שמאל, מחזיקים ידיים כשאגודל יד ימין נח תחת אגודל יד שמאל, קדים בפני 'בודהה' ואז פונים שמאלה וכולי. הכול נעשה ברצינות כבדה וגדושה. אני שמגיע מרקע חסידי, לא נהניתי במיוחד מאווירת הנכאים. חיפשתי משהו יותר עסיסי, אנושיות פרימיטיבית שמחוברת לאימא אדמה, פחות טקסים ורעיונות ויותר יצרים. יצאתי למסע כמו דבורה שמחפשת אחר צוף פרחים.

בחוזה אינדיאנית, לא רחוק מהמנזר, הצטרפתי ל-Harmonic Conversion, טקס חובק עולם שנחגג באותו זמן בין הפירמידות של קהיר, האקרופוליס באתונה, מאצ'ו פיצ'ו בפרו, ועוד. סיבת החג - תום העידן הישן, המשופע בהרס וכאב, ותחילת העידן החדש, המבטיח שלום ואחוזה עולמית, על פי לוח שנה אצטקי עתיק. בחוזה חגגו את האירוע בטקס Sweat-Lodge רב משתתפים.

טעמתי מקצת מטעם החיים בקומונה בסנטה-קרוז, עיירה עם ניחוח בולט של שנות השישים. בין חברי הקהילה לא היה עיסוק בכסף ובגבולות פיזיים ומנטאליים. לא היו ויכוחים על מי שוטף כלים ומי יממן את ארוחת הצהריים. לא היו חדרים אישיים וגם לא מיטות אישיות (גם הפשפשים שהיו שם בהמוניהם לא היו אישיים, כולם נעקצו באופן שווה). כולם ראו את עצמם כנושאי שליחות של חופש וכבוד חברתי והיו בשיחות שלהם להט ותום שהזכירו לי את הוויכוחים האידיאולוגיים מימי בני-עקיבא. עם החברה מהקומונה, יצאתי לעבודות שיפוצים בבית שנזקק לצבע. נכנסנו ליער עבות וככל שהעמקנו לתוכו מטפסים עם הכביש המתפתל הבנו שבשכונה הזו יש כנראה רק בית אחד והמון עצים. הגענו לראש ההר ונפתח בפנינו נוף עוצר נשימה של צמרות עצים ושמים. עד האופק לכל כיוון. בכל בתי היוקרה של קליפורניה יש מערכת שאיבת אבק מרכזית. מנוע אחד והרבה חורים בקירות. הפעלת המנוע וחיבור צינור השאיבה לחור המיועד הופכת את הכלי שבידיך למכשיר יניקה רב עצמה. בבית שהגענו אליו לא היה איש, אבל היו בו תשמישי מדיטציה - כריות ישיבה וקעריות טיבטיות. בעלת הבית הייתה חולה בסרטן ושני בני הזוג נלחמים במחלה בכל האמצעים שהבודהיזם מציע. לא אהבתי את הארמון היוקרתי, הריק והשקט. מחשבות על מוות לא נעשות קלות יותר כשהן עטופות בעיצוב מוקפד ואסתטי ובסדיני סאטן. אני נשלחתי לגרז' להכינו לצבע. אם חשבתי שפינוי הבלגן יהיה האתגר של אותו יום נכונה לי הפתעה. ערימות החפצים שהיו שם היו הקטנה בבעיותיי. הבעיה האמיתית שניצבה בפניי הייתה עכבישים. באלפיהם, שגודלם הטיפוסי 4-6 ס"מ, רגליהם ארוכות ודקות, גופם שחור וכדורי. יש להם קרובי משפחה גם בארץ אבל אצלנו הם הרבה יותר קטנים. לא היה לי מושג איך משכנעים את החבורה המאיימת הזו לפרוש לרגע מהבית, ועוד בשביל "רמונט". לקח זמן עד

שעיכלתי את המחשבה שאצטרך כנראה לפנות אותם בעצמי. אבל איך? מיואש חשבתי על האפשרויות שבפני, ורצתי לקרוא לעזרה. חברי בחרו להשאיר אותי עם האתגר ולחזור לעבודות השיפוץ בתוך הבית. לא זוכר כמה זמן עבר עד שהבנתי שהפתרון טמון בגוף הבעיה.

את השעות הבאות ביליתי בניסיון להדחיק מהתודעה את משמעות הפעולה שביצעתי באלפי העכבישים. ניסיתי לא לחשוב מה קורה להם במיכל איסוף האבק, אי שם, וניסיתי לא לחשוב על אותו ביש מזל שיבוא בסופו של דבר לפנות את המיכל. ניסיתי גם לא לחשוב על בעלת הבית.

צייר מקומי, שקפץ לביקור בקומונה, הזמין אותי למסע ציור ורישום לאורך חופי Big Sur שבין סן פרנסיסקו ולוס אנג'לס שהתחיל ב-Esselen, מרכז סדנאות המודעות הניו-אייג'י שהוקם בשנות השישים על ידי ג'ון באאז ובוב דילן. דבר לא הכין אותי למעיינות המים החמים הנובעים במקום. צוק סלע הירד כמעט בתשעים מעלות לתוך המים מגובה של כ-120 מטר. שביל צר ותלול מתפתל אל מדרגה בסלע שכל רוחבה אינו עולה על שלשה מטרים. בקפל סלע זה נובע מעיין חם. 60 מעלות צלזיוס. מזרימים את המים בתעלת אבן צרה שלאורכה בריכות טבילה קטנות. פקקי שעם גדולים חוסמים את מעבר המים מהתעלה והבריכה וכל חילוץ של פקק כזה מעלה את חום מי הבריכה במהירות. רפרפתי בין האירועים, פותח את ליבי אל המציאות, ממתין לאירוע מכונן.

את ראובן פגשנו, רותי ואני, ב'טסהרה'. מן הרגע הראשון לא סבלתי אותו, אבל רותי נדלקה עליו, וכך התודעתי ליהודי הזוי, גבה קומה ומרושל, חסר בית, צייר ופסל שכל רכושו דחוס למכונית 'הונדה' מיני קטנטונת שהוא קרא לה בחיבה בשם "מרפצה" במילרע, וייחס לה איכויות אנושיות ממש. משחזרנו כולנו לסן פרנסיסקו, רותי לחייה עם מייקל, ואני לעבודתי בשיפוצים (אצל מייקל), ראובן ו'מרכבה' הקימו מחנה לא רחוק מביתם של רותי ומייקל, וראובן נדחף לחיי מבלי שתהיה לי יכולת שליטה על כך.

יום אחד הוא הגיע ובשורה בפיו. הגורו יוגי שלו הגיע לעיר מסנטה קרוז וממש חייבים

לגשת לאשרם המקומי למפגש של מדיטציה בהנחיתו. האשרם נראה בדיוק כפי שדמיינתי. מבנה שנלקח בשלמות מהמזרח הרחוק והועבר לקליפורניה כאילו שלא ניתן להגיע להתעלות רוחנית בעיצוב המקומי. לעומת זאת, הגורו הפתיע אותי מאוד. הוא היה גבר לבן, רזה וגבוה, לבוש גלימה בצבע כתום זועק, על ראשו שיער ג'ינג'י גלי וארוך וזקנו בהתאם. מיד חשבתי על דוד המלך. משהסתיימה המדיטציה הוא דיבר בטון נמוך, במבטא דרומי כבד והחל מעביר ביקורת על הרצון של חסידיו לחרוג ממצביאות העולם ו'להתעופף'. רוצים לעוף? שאל, קחו מטוס וטוסו. רוצים לעבור דרך קירות? הבינו את חוקי הפיזיקה לעומק. אבל מדוע, הוא שאל, בכל השנים האלה מעטים כל כך היו אלה ששאלו אותי איך לאהוב יותר, איך לתת מעצמם יותר? על שאלות כאלה הייתי רוצה לענות יותר, אמר.

אני הייתי מהופנט. האיש כבש את ליבי לחלוטין. משסיים, נעמדנו במעגל וכולם החלו שרים שיר שלא הכרתי. הוא נכנס למרכז המעגל ועבר מאחד לשני כשהוא מניח בכל פעם שלוש אצבעות על מצחו של העומד לפניו. משהגיע אליי הרגשתי שאני עומד להתעלף. הוא הניח שלוש אצבעות על מצחי והרגשתי איך בית החזה שלי מתמלא וכמעט מתפקע. נתקפתי בהלה גדולה והתקשיתי מאוד לנשום. בקושי החזקתי מעמד על הרגליים. לשמחתי הוא עבר הלאה כעבור מספר רגעים וסיים את המעגל כולו. כשעמד לעזוב והיה כבר בפתח האשרם, רדפתי אחריו ברגליים כושלות והסברתי לו בלשון עילגת את שאני מרגיש. הוא נעצר, חייך חיוך גדול והחליק את ידו על חזי ברכות מלמעלה למטה. הלחץ בחזה נעלם כלא היה והוא הסתובב ויצא, משאיר אותי נפעם. אחרי שנים של חיפוש, מצאתי לי מורה! שבוע לאחר מכן התייצבתי בסנטה קרוז באשרם של אותו גורו ליום מדיטציה בן שמונה שעות. על כל ארבעים וחמש דקות של מדיטציה קיבלנו רבע שעה הפסקה, וכל זה בשתיקה. כל פרק מדיטציה נשא אופי מעט שונה. פעם כולנו חזרנו על אותה מנטרה ופעם היינו בשקט. פעם ישבנו לצלילי מוסיקה קלאסית מערבית ופעם רק הגורו חזר בקול על המנטרה וכולנו ישבנו דוממים בעיניים עצומות. זה היה מלא עוצמה. מבהיל כמעט. לא התאפקתי ולרגע פקחתי עיניים. ראיתי רבים מחסידיו נתונים בעוויתות אקסטטיות למשמע קולו המונוטוני. כמה השתוקקתי להתמסר כמותם. שאלה אחת העסיקה אותי. מה עושה הגורו בהפסקות? בשעה שאנחנו מסתובבים

בשתיקה וכל אחד משתבלל בחוויית היום שלו, מה עושה הגורו? שוב לא עמדתי בפיתוי, לקחתי סיכון, והצצתי. הגורו יוגי המכובד ישב על כורסה מפנקת בחדרו, ברכיו מכוסות שמיכת צמר... וצפה בסרטים מצויירים בטלוויזיה. וואו! זה הרשים אותי עמוקות. בסוף היום ניגשתי למזכירתו של האיש (אסור לחסידים לפנות אליו באופן אישי), וביקשתי להצטרף לקהילה כחבר מן המניין. היא נעלמה בחדרו של הגורו למשך דקות ארוכות וכשחזרה הודיעה לי כי המורה פסק שלא אוכל להצטרף לקהילה וכי עליי להמשיך בחיי. אם ברצוני לתקשר עמו אוכל לעשות זאת דרך מדיטציה או באמצעות שירותי הדואר. הוא יענה תמיד, אמרה. אגב, הוסיפה, המורה מוסר כי איני צריך לדאוג בעניין הלחץ בחזה מן השבוע שעבר. פשוט, הלב שהיה סגור הרבה שנים נפתח עכשיו לראשונה, ועליי לקבל זאת בברכה!

עד היום אני תוהה לעיתים לאן היו מתגלגלים חיי אם הגורו היה מסכים לקבל אותי לקהל חסידיו.

ראובן ביקש שאחזיק בחדרי פסל מעשה ידיו. אין מספיק מקום ב'מרכבה', אמר. וכך מצאתי עצמי ישן בדירה אותה שיפצתי ולצידי פסלו של ראובן. הדירה הייתה גדולה וריקה, במרכז הנחתי מזרון, עליו פרשתי שק שינה ולצידו התרמיל שהכיל את חפצי המועטים, כמו אי של קיום אנושי ארעי וחולף במרכז השממה המאובקת. בסמוך לו, ניצב הפסל, שהיה מורכב מכיור רופא שיניים צר רגל וגבוה, עשוי חרס לבן ומבריק, והשתלשלה ממנו בחוט רקמה צבעוני בובת פלסטיק זעירה של תינוק אדם. 'מרסל דושאם' אצלי בחדר. אהבתי את הפסל, הוא הזכיר לי תמונה מספר אמנות יפנית, שקינתי בחנות ספרים משומשים, ובמרכזה תינוק אדם זעיר תלוי על חבל טבור דקיק המשתלשל מידיה של מדונה-גיישה ענקית. מצאתי דמיון רב בין שני מעשי האמנות, למרות מרחק התרבות והזמן שביניהם.

לילה אחד, התעוררתי בבהלה לקול רעש אדיר. לקח זמן עד שהבנתי כי המסך הלבן המונח סנטימטרים ספורים מאפי וחוסם את שדה הראיה שלי, הוא אותו כיור חרס שהתהפך והוא שוכב על צידו. עוד הבנתי שלו רצה אלוהים להשתעשע קצת יותר היו מוצאים אותי בבוקר עם גולגולת מרוצצת ואולי כותבים בעיתוני העיר כי "תייר קיפד

חייו על ידי פֶּסֶל שאסף לביתו". חשבתי לי כי מאחר שחיי ניצלו בנס עליי לנתק מיד כל קשר עם יוצרו של הפסל הקטלני.

אלא שראובן חלם חלום.

ובחלומי, בגלגול חייו הקודם, הוא מחפש זהב בהרי קולוראדו יחד עם חבר קרוב. את הזהב שמצאו הם מטמינים בלב היער. בבוקר התקשר ראובן אל אותו חבר, שגר כבר מספר שנים בניו יורק, והתברר כי גם הוא, החבר, חלם באותו הלילה את אותו החלום! ראובן החליט מיד לנסוע לקולוראדו ולחפור את הזהב, אלא שלא היה לו גרוש למימון מסע שכזה. אני אבוא איתך, אמרתי בלי לחשוב, ואני אממן את המסע, המשכתי, שוב - מבלי לחשוב, אבל יש לי תנאי אחד, הוספתי, אם אנחנו מוצאים זהב, אני לא מקבל ממנו כלום! (מה לעזאזל חשבתי לעצמי?). ראובן לא התווכח.

מה עבר בראשי באותן שניות? נראה כי אמרתי לעצמי: כל החיים אדם מחכה לרגע בו יוכל לעשות מעשה אותנטי, מהלב, מטורף וגם אופטימי, ואיך אני יכול להחמיץ הזדמנות כזו כשהיא מגיעה לידיי? רציתי לצאת למסע רוחני ברוח משנתו של דון חואן קסטנדה, ולכן סירבתי לזהב. חיפשתי משהו אחר. החלטתי לצאת לדרך ולהשאיר מאחורי שני דברים: את ההיגיון ואת האגו.

איך נוסעים? ב'מרכבה' כמובן! מתי? מיד אחרי השבת הקרובה. אלא של'מרכבה' אין בלמים, כלומר, יש בלמים, אבל ארבעתם שחוקים. ראובן סבר שרכב עם יכולות מיסטיות כמו של 'מרכבה' לא צריך לזוטות כמו מערכת בלימה קונבנציונאלית, ואני משום מה הסכמתי איתו. למשך כמה ימים עוד עמדתי בהסכמתי אבל ביום שישי בבוקר נשברתי ונסעתי למוסק. החלפתי (על חשבוני כמובן) שניים מארבעת הבלמים. אני אולי מטורף אבל לא לגמרי חסר אחריות.

מתכוננים למסע

בביתם של רותי ומייקל נתקלתי בחבילה של פתילי תכלת לציצית. רותי, שעסקה כאמור ביצירת טליתות משי לנשים, הזמינה אותם מהארץ. פתילי התכלת שהיו מונחים על השולחן הציתי בי נוסטלגיה דתית. אני, שלא התעטפתי בטלית כבר מספר שנים, מגיע ממשפחה שמקורה בחסידות רדזין. אותה חסידות שה'ראבע' שלה, 'בעל התכלת', שוטט בימים שלפני המלחמה ההיא לאורך חופי אירופה בחיפוש אחר אותו חילזון ממנו הופק בימי המקדש התכלת לציצית (רק טבעי נראה בעיני שאני צאצא של חסידי אותו 'ראבע' שבילה את מרבית ימיו בחוף הים ולא בבית המדרש). החלטתי שראובן ואני זקוקים לזוג ציציות שכאלה. הכנתי לנו שתי גופיות שסועות, כדרך שעשינו בשיבה התיכונית, בכדי לקבל בגד של ארבע כנפות, ועליהן שזרתי לפי כל הכללים קשרים וליפופים לכדי מעשה מצוות ציצית. כך יצאנו, ראובן ואני, למסע בעקבות החלום (איש איש וחלומו) מצוידים בגופיות ציצית עם פתילי תכלת כשרים.

תחנה ראשונה

עצרנו בעיירה קטנה דרומית לסן פרנסיסקו כדי לאסוף את חפציו של ראובן מביתה של רווקה מזדקנת שהזמינה ממנו ציור קיר של 'קופידונים' מכונפים בכניסה לבית. את הלילה שלפני צאתנו לדרך קשה לי לשכוח. בעלת הבית הזמינה אליה זוג צעיר למפגש סוער. ניסיתם פעם להירדם לבד בשק שינה, על ריצפת עץ כשבחדר הסמוך מתנהל מפגש שכזה?! מה שהפך את העניין להרבה יותר מסובך היה עלבונה של בת הזוג הצעירה שהתפרצה בטענה כנגד בן זוגה שהוא מפנה את כל תשומת לבו אל המארחת הבוגרת ומזניח אותה. גניחות התשוקה התחלפו במהירות בקריאות זעם ועלבון, מעורבות בניסיונות הצטדקות כושלים. קריאות הזעם הפכו לצרחות חימה, שהפכו לקול צעדי ריצה יחפים ובכי חרישי, ולבסוף - טריקת דלת עזה. השקט ששרר לאחר מכן החזיק מעמד רגעים אחדים ושוב חזרו גניחות החשק. כמה רציני ברגעים אלה לקום ולנחם את אותה עלמה (שמעולם לא ראיתי) בזרועותיי. אלא שהמשכתי לשכב בתוך שק השינה מבלי יכולת לקום ולעשות מעשה, וכך נתתי לה, למובסת, לסגת מושפלת וכאובה. למחרת בבוקר פגשתי ראובן זחוח ומחויך. מתברר שהוא גילה תושייה רבה ממני.

תחנה שניה

על ג'יימס ת'ארל שמעת? שאל ראובן. הוא ידיד שלי, אמר. ניסע קודם אליו. הוא פסל קוסמי והוא קנה לא מזמן הר געש כבוי. על ג'יימס ת'ארל לא שמעתי וגם לא ידעתי מה זה פסל קוסמי, אבל להצעה שכזו לא עלה בדעתי לסרב. ג'יימס קיבל אותנו בנימוס. הוא נראה כמו דוד חביב בחולצת פלנל משובצת ונעלי בית. לאחר שהסברנו לו שמטרתנו לישון על ההר בלילה, הוא לקח אותנו לשם כדבר רגיל ומובן מאליו. לא הצלחנו באותו הלילה להירדם על אותו ההר. האנרגיה במקום הייתה חזקה במיוחד ואנחנו הפכנו עצבניים, על גבול האלימות. נסענו משם לחנות במקום אחר.

כעבור שנים רבות, גיליתי בגן הפסלים שבמוזיאון ישראל את 'החלל הרואה', הנפלא, של ג'יימס ת'ארל והתחלתי להבין, אולי, מהו פסל קוסמי.

תחנה שלישית

למרות שלא רציתי לגעת בזהב, המסע כולו היה סביב כסף. לראובן לא היה גרוש ולי היה סכום מוגבל אשר ממנו הפרשתי בסתר דמי נסיעת אוטובוס מקולוראדו חזרה לסן פרנסיסקו (ללא ספק פגם ניכר ביכולתי להתמסר למסע באופן טוטאלי). הסכום שנשאר נגמר בערב ראש השנה. שעת בין הערביים, יום הדין בפתח, ואנחנו יושבים מחוץ להונדה ומהרהרים בארוחת ערב החג שאין בידנו להשיגה. כמעט התפתיתי להסגיר את סודי, ופתאום מבול. ארובות השמיים נפתחו והמדבר כמרקחה. מולנו, על אם הדרך, ישב רוכל ומרכולתו גיבוב של ריהוט עץ ישן וישן יותר. לא הספקנו להתלבט לאן לברוח והוא פנה אלינו בזעקה: רוצים להרוויח קצת כסף? קדימה, תעזרו להעמיס. מצאנו עצמנו מעמיסים את התפוזות לתוך מכולה ישנה שעמדה בקרבת מקום, ובאותו ערב יושבים במסעדה אינדיאנית מקומית חוללים ארוחת חג משעועית אדומה וטורטייה, כשאנו נהנים ממשכורת שהרווחנו ביושר.

תחנה רביעית

כאמור, ראובן ייחס ל'מרפֶּה' סגולות אנוש רבות, והמופלאה מכולן הייתה בעיניו היענותה להתניע בכל פעם שהוא נזקק לה, למרות שהסטרטר שלה היה כבר שחוק

וגמור והוחזק בגדר נס רפואי. למחרת, יום ראשון של ראש השנה, נקעה נפשי מראובן והכרזתי על תענית דיבור, הכרזה שעמדתי בה באופן מלא. אף מילה. ראובן נהג ב'מרפָּה' ואני, עם פניי בסידור, ממלמל מנגינות תפילה ישנות עם טעם של בית. הדבר הוציא את ראובן מדעתו. הוא רתח מזעם והאשים אותי בפשעים נוראים נגדו ונגד האנושות. אך אני בשלי, אף מילה. בבוקר למחרת, יום שני של חג, התעוררתי ראשון והתיישבתי עם המחזור לתפילת יום הדין. ראובן הקיץ אחר זמן והודיע לי במפגיע כי הוא עוזב עכשיו ומיד. לא עניתי ולא הפניתי מבט. ראובן קיפל את האוהלים בזעם, העמיס את הציוד על האוטו, התיישב ליד ההגה והניע. ושוב הניע. ושוב הניע. וכלום. 'מרכבה' שותקת. חייכתי לעצמי. תחושת שותפות חדשה ורעננה חיברה ביני ובין המיני הונדה. ישבתי עוד זמן לא מבוטל, משלים את תפילתי, מתעלם מראובן שהחל מקלל את ההונדה, מכה ובוועט בה, ומנסה להניע, ללא הועיל. רק לאחר שהושלמה תפילתי, קמתי לאיטי, כבודהה קשיש, פתחתי את דלת המכונית והתיישבתי במושב שליד הנהג. בו ברגע התעוררה 'מרפָּה' לחיים בנעורים מחודשים, התניעה בקול צעיר ויצאנו לדרך. אך, איזו הונדה!

מגיעים

לעיירה 'Creed Colorado' הגענו בלילה חשוך במיוחד. ראובן היה מלא דריכות וציפייה לפגוש ברמז ראשון לחלומו שעומד להתגשם. אני הייתי משובלל בתוך שמירת הפוך, זועף ורגוע גם יחד, ובעיקר חסר סבלנות כלפי ראובן. לאחר מספר סיבובים ברחובות העיירה המנומנמת ראובן כנראה הבין שאין לו מושג איפה צריך להתחיל, והוא עצר את הרכב מול המבנה המרכזי בעיירה - הבר, והתכוון לחניית לילה. אני התכרבלתי בכוך, מוכן לשינה, אלא ששלפוחית השתן שלי דרשה את שלה. יצאתי מהרכב, לראשונה מאז עזבנו את המדבר ועלינו לגובה ההרים, ומיד הבנתי שאין מצב לחשוף את איבריי המוצנעים לאוויר הלילה הקפוא ונכנסתי לבר לחפש שירותים. אם ראיתם מערבון בימי חייכם אתם יודעים איך נראה הבר אליו נכנסתי. במילה אחת - ספון עץ. מאחורי הדלפק עמדה מוזגת בלונדינית, לא צעירה ולא חתיכה, וניגבה באדישות כוסות בירה. מולה, בגבו אליי, גבר רחב כתפיים שתה בירה.

כשנכנסתי הוא הפנה את מבטו אליי. באפלולית החדר לא ממש זיהיתי תווי פנים. באנגלית מהוססת מלמלתי שאלה לגבי השירותים. הם כנראה הבינו והצביעו לכיוון הנכון. הזדרזתי לעשות את שלי ולחזור ליצועי אשר ברכב אלא שבדרכי החוצה פנה אליי הגבר והזמין אותי להצטרף אליו לכוס בירה. לא סירבתי. ישבנו ודיברנו. היה זה שינוי מרענן אחרי שבועיים עם ראובן. עבר זמן רב עד שראובן נכנס, סקרן לגלות מה עלה בגורלי. גם הוא הזמן לכוס בירה, וכך ישבנו עוד ודיברנו. התברר שאנחנו יושבים באולם בו התרחש קרב האקדחים המפורסם ביותר במערב. כאן, 'בילי הנער' ירה למוות בשריף פט גארט. רק לפני מספר חדשים החלפנו את ציפוי העץ על הקירות אמר הגבר, עד אז עוד יכולת לראות את חורי הכדורים מאותו קרב שם בקיר ליד המראה.

אפשר להחליף אתך מילה? שאל הגבר בסוף הערב, לקח אותי לפינת החדר ואמר בזו הלשון: אתה בן אדם מבורך! מיד כשנכנסת בדלת, משהו זו אצלי בלב. אני רוצה שתהיה אורח שלי. אבל החבר שלך לא מוצא חן בעיניי! מה יכולתי להגיד? שגם בעיניי הוא לא מציאה גדולה?! אמרתי שהוא לא מזיק, וכך מצאנו עצמנו, ראובן ואני, מתארגנים לשינה על שטיח עבות מול אח בוערת בביתו הנייד של שון. בבוקר התעוררתי לצלילי יללות חלושות מבחוץ. מבעד לחלונות הקרוואן נראה אור כחול פלדה של בוקר קפוא. כשהפניתי את תשומת ליבו של שון לקולות מבחוץ, הוא זינק ממקומו, החניק קריאת אימה ורץ אל מחוץ לדלת. רצתי אחריו. בחוץ עמד טנדר פתוח, לבן וגדול. מאחור שכב כלב, לבן וענק, רועד מקור ושערו חידודי קרח. שון פלט קריאה קצרה והכלב זינק בחופזה מעל מעקה הטנדר ורץ, זנבו בין רגליו, לשכב צמוד לאח הבווער. מה זה היה? שאלתי נדהם ושון ענה לאקונית: אתמול אחר הצהריים כשפרקתי את הטנדר נתתי לו הוראה לשבת. שכחתי לתת לו הוראת שחרור...

ראובן התעורר. התברר שהיו לו דתכניות ליום הקרב ואני לא הייתי כלול בהן. מצוין, אמר שון, אתה ואני יוצאים לצוד. אולי אפילו נמצא איל הצפון! אחרי ארוחת בוקר מפנקת נכנסנו לטנדר הלבן והתחלנו דוהרים בדרכים הרריות. בעצם לא היו שם דרכים. שון הדחיר את - 'פג הלבן', דרך שדות האחו שהיו מפוזרים ביער. לא, זו לא טעות סופרים, גם לרכב הזה ניתן שם, וגם לו יוחס אופי כמעט אנושי. נראה שאני

מוקף מטורפים, למרות ששון זה לא ראובן. שון היה כורה כסף ענק ממדים שלבו רחב ועיניו טובות. כששאלתי למה מעל לראשו בתא הנהג יש גם רובה ציד מפלצתי וגם קשת וחיצים הוא ענה: הרובה זה בעבור איל הצפון, צבאים לעומת זאת אני צד רק בחץ וקשת. זה לא הגון לצוד צבי ברובה ציד!

אחר הצהריים חזרנו לעיירה מאוכזבים מציד כושל, אך מחוברים בשמחת חיים משותפת. והעיירה כמרקחה. מתברר שראובן מכר את 'מרפָּה' בתמורה לציד כרייה וכל העיירה כולה ידעה כי הגענו במטרה אחת - לכרות זהב. ואיפה נישן הלילה? שאלתי את ראובן בהתחלה של פאניקה. אל דאגה, הוא ענה, הקונה הסכים שנחזיק ב'מרכבה' עד שנמצא את הזהב. אבל קודם כולנו הולכים לבר, אמר שון, יום ראשון בערב זה זמן למסיבה. ואכן הייתה זו מסיבה. נראה שכל העיירה נמצאת שם (כמעט מאה איש), רובם כורי כסף, כמו שון. אבל היה גם שוטר וספר וחנווני ואפילו כמה נשים. אחד שלף באנג'ו, אחר כינור, שלישי גיטרה ויש גם סט תופים. כולם היו על הרגליים, קצת שתויים, ורוקדים. ושותים ורוקדים. ורוקדים בשמחה. בבוקר התעוררתי בבית לא מוכר, בחברת לא מעט זרים, וכולנו היינו שמחים.

למחרת הגיע היום הגדול, נפרדנו מכולם נרגשים, ויצאנו לדרך. ציוד הכרייה שבידנו נראה לי עלוב, כמו את החפירה המתקפל שהיה חלק מה 'פק"ל' האישי שלי בטירונות. צריך להיות אופטימי כדי לחשוב שעם הציוד הזה נמצא זהב, חשבתי, ומיד הזכרתי לעצמי כי את ההיגיון הייתי אמור להשאיר בבית. לאן הולכים? שאלתי. סמוך עליי, ענה ראובן בביטחון, אתמול גיליתי בדיוק את מקום הזהב! לא שאלתי שאלות והתחלנו צועדים לתוך היער. אחרי עשרה קילומטרים בעלייה ראובן עצר בין שלושה עצים צפופים למדי ואמר בעיניים נוצצות: כאן! כאן! נזדעקתי בליבי, כאן נמצא רק שורשים! ומיד הזכרתי לעצמי שוב כי את ההיגיון הייתי אמור להשאיר בבית. והתחלנו חופרים. לא יחד, בתורות. ראובן החליט שנכון יהיה שאחד יחפור, בעוד השני מקריא בקול מהחומש. מעין טקס חפירה מיסטי שכזה. וכך היה. וכמו שחששתי, אדמת היער לעגה לציוד שלנו בצחוק גדול, וכשהתאפשרה התקדמות כלשהי בחפירה קפצו שורשי העצים ממרבצם וצחקו צחוק גדול אף יותר. אבל אנחנו בשלנו, חופרים וקוראים. הציוד נשבר, ההתקדמות מזערית, ראובן נרגש ואני סבלני ומשועשע. לעת ערב חזרנו ברגל, עייפים, אך מרוצים. בעיירה חיכתה לנו הפתעה. שון בא לקראתנו

ובלי לשאול שאלות מיותרות אמר: בואו, מצאתי לכם מקום לישון, ולקח אותנו לבית קיט ענקי, כולו קירות זכוכית הפונים אל הים. חבר שלי משכיר את המקום הזה למפונקים שמגיעים מהעיר והלילה הוא ריק, אז שכנעתי אותו לתת לכם להשתמש בו. הפעלתי כבר את הג'אקוזי שעל הגג, תיהנו. ודרך אגב, הבנתי שצעדתם היום לא מעט ביער, אז ירון, קח, אלה המפתחות של הטנדר, החלטתי לתת לך אותו במתנה. כמעט נחנקתי. ניסיתי להתווכח ומיד נזכרתי שגם את האגו הייתי אמור להשאיר מאחור.

למחרת בבוקר נסענו בטנדר, טנק הדלק היה מלא, וחזרנו על טקס החפירה במלואו. אלא שכלל שערב הזמן ראובן נעשה כאחוז אמוק ואני הפכתי משועמם. אני חוזר לסן פרנסיסקו, אמרתי בהיסוס, חושש מתגובתו. עוד שלשה ימים יום כיפור ואני רוצה להיות שם. השתגעתי? הזדעק ראובן, עוד רגע ואנחנו מוצאים את הזהב ואז נעשה את הדרך חזרה כבני מלכים. ובכלל, איך חשבת לחזור, הרי נגמר לך הכסף? לפתע ידעתי בדיוק מה עליי לעשות. קח, מסרתי לו את מפתחות הטנדר, תבטיח לי שתחזיר אותו לשון, הוספתי, ויצאתי לדרכי ברגל. הייתי באקסטזה. חיבקתי עצים. שאגתי משמחה. צחקתי צחוק מטורף, ליבי גלש מחזי והשקה את היער באנרגיה. רושם הימים האחרונים נבע מתוכי וצעדתי ביער כמי שאוחז יד ביד עם האלוהים. ריחפתי חזרה לעיירה, אספתי את תיק הגב שלי מתוך 'מרכבה' ובלי להחליף מילה עם אף אחד, יצאתי לכביש הראשי לעצור טרמפים.

חודשים אחרי שחזרתי לארץ הגיע מכתב מראובן. בכתב רועד של ילד או קשיש הוא ידע להסביר את עניין החלום. זהב הוא לא מצא, כמובן, הוא אמנם המשיך לחפור אחרי שעזבתי, במשנה מרץ, אבל אחרי שאת החפירה נשבר, הוא עבר לחפור בידיים ולא עבר זמן רב עד שדם החל נוטף לתוך הבור מציפורניו המותשות. אז הוא הבין את חלומו באור הנכון. לא זהב הוא בא למצוא בבור הזה אלא ייסורים. ולא זהב הוא החביא במקום אלא גופה של חבר שאותו הרג בשוגג. והדם השותת מגופו הוא התיקון שהיה עליו לעבור...

מה אגיד, אשריך ראובן שידע אתה את דרכו של עולם...

אני חוזר בטרמפים

לא עלה בדעתי לפנות לתחנת האוטובוס ולהשתמש בכסף המזומן שהיה חבוי ברשותי בדיוק לצורך זה. אחרי שכבשתי את יערות קולורדו ואנשיה, ונכנסתי בהיכלו של בורא עולם, ידעתי שהנסיעה חזרה צריכה להיות בטרמפים.

עמדתי לצד הדרך זמן לא רב עד שחלף על פני רכב מכבסה מקרטע שדרך פתח הדלת הצדדית, החסרה, בצבצו ערימות כביסה. הרכב המשיך בדרכו, החל מאט כמו מהסס אם להמשיך או לחזור, הסתובב במקום, חלף על פני שוב, הסתובב בשנית ועצר לידי. אם אין לך בעיה לשבת על הכביסה, אתה מוזמן לעלות, פנתה אלי בת זוגו של הנהג. עליתי. סיימנו את הסיבוב להיום, אמרה, אנחנו נוסעים הביתה לאכול ארוחת ערב ואתה בא איתנו! פסקה. אז באתי. מששמעה כי אני מירושלים, שידרגה את פסיקתה בהתלהבות: אתה תישן אצלנו, ומחר בבוקר תצא לדרך! הנהנתי. בבית היו שני נחשי חנק מפלצתיים כרוכים זה בזה בכלוב ענק שמילא את כל הסלון. אנחנו מופיעים איתם בירידים, אמרה באדישות וניגשה להכין ארוחת ערב. אל תדאג, הפריע בעלה לשתיקה שנוצרה, כל אחד מהם קיבל שלשום תרגולת, הם לא רעבים. נרגעתי. השכם בבוקר התעוררתי לצלילי בית מלא פעילות. הוא ארגן חבילות כביסה והיא הכינה לי סנדוויצ'ים לדרך. רגע לפני שעליתי לרכב היא רצה אליי ודחפה לכיסי שטרות מגולגלים. זה לדרך, אמרה, על סף דמעות.

למחרת עמדתי בצד הדרך זמן קצר ביותר עד שכומר מורמוני אסף אותי בדרכו לביתו, אשר ב'סולט לייק סיטי', במרכז יוטה. זה לא מעט דרך. משם נשאר לעבור עוד חצי מיטה, את כל נוודה ואני בקליפורניה. כשהוא גילה שאני מירושלים, הדבר עשה עליו רושם דומה. נסענו יום שלם כשאנחנו מבלים בשיחה תיאולוגית ערה. שנים עשר ילדים לכומר, ובת אחת נמצאת במרכז המורמוני אשר בירושלים. לארח אותי בביתו הוא לא יכול, מסיבות דתיות או בשל הצפיפות, אבל גם להשאיר אותי על הכביש בשעות הערב לא עולה בדעתו. על כן הוא הוריד אותי במקלט לחסרי בית. הבטח לי שתיגש לבקר את בתי כשתגיע לארץ, אמר, היא במרכז המורמוני בירושלים. הבטחתי.

משחזרתי לארץ, מיהרתי לקיים את הבטחתי. מצאתי את המרכז המורמוני על הר הצופים, בירושלים, סגור ומסוגר. הייתה שם פריצה גדולה ומישהו ניצל את החוק המורמוני שאין לנעול דבר בחיים, ורוקן את ארנקי התלמידים. כרגע אין במקום ביקורים משום סוג. ניסיתי להסביר, סיפרתי על הבטחתי לכוומר, התחננתי, אך שום דבר לא עזר. התייאשתי וכמעט שכחתי מהעניין. כעבור כמה חודשים, בעודי משתתף בלוויה, בהר המנוחות שבשכונת 'סנהדריה', עלה בדעתי כי למתחם המורמוני יש שער אחורי קטן, בחלקו התחתון של המתחם, והוא פונה אל הכביש המטפס אל הר הצופים מכיוון שייך ג'ארה. החלטתי לנסוע לשם מיד ולנסות את מזלי. הגעתי אל השער ומצאתי אותו סגור ומסוגר. עמדתי חסר אונים, מביט בתסכול במעלה גרם המדרגות אשר קושר את טרסות האבן עליהן בנויים מעונות הסטודנטים המורמונים. ארבע דמויות הופיעו בראש הגבעה והחלו לרדת במדרגות. החלטתי להמתין ולראות אם ירדו עד אליי ויסכימו לפתוח בעבורי את השער. וכך אכן קרה. הארבעה ירדו והתקרבו עד שעמדו ממש מעברו השני של השער. הסתערתי. אפשר להיכנס? שאלתי בתקווה. מצטערים, לא! ענו בנימוס קר. אבל אני חייב לבקר מישהי שלומדת כאן, הבטחתי לאבא שלה, הוספתי. מה שמה? שאלו. עניתי.

אחת מהם הביטה בי בביישנות ובפליאה ואמרה: הו, שלום לך...

המקלט לחסרי הבית היה אולם ענק, זרוע שורות של מיטות. כל מיטה עולם ומלואו. כל אדם על מיטלטליו. נרדמתי מחובק עם מטלטלי ועם שחר יצאתי לדרכי שוב. את נואדה חציתי בטרמפ אחד ומצאתי עצמי לעת ערב, בצומת צדדית, בכניסה לעיריה לא מוכרת, 300 קילומטר מסן פרנסיסקו. עמדתי מותש עד שהשמש שקעה. עם חשיכה עצר לידי רכב. שלושה חבר'ה צעירים שנראו מתודלקים על משהו חזק ואחד שנראה גמור לגמרי. כששמעו שאני בדרך לסן פרנסיסקו נגנבו. כאן אתה יכול לעמוד עוד יומיים, אמר הנהג. ניקח אותו הביתה, הצביע על הפגר שעל המושב שלידו,

ואותך נשים בתחנת הרכבת, הוסיף. הגענו הביתה, גררנו אותנו למיטה והתקשרנו לרכבת. היום אין יותר רכבות לקליפורניה, אמר. אבל יש לי רעיון אחר: אם תשתתף איתנו בהוצאות הדלק, אנחנו ניקח אותך.

זה היה הזוי כמו לעצור טרמפים בגבעת שאול ולקבל הקפצה מירושלים לנהריה בתמורה להוצאות הדלק. הוצאות הדלק כללו שני פסים של קוקאין, לכל אחד מהם, ויצאנו לדרך. במשך כמעט שעותיים הכול היה סבבה. ואז הבחור הוציא פרח ענק, הגדול ביותר שראיתי בחיי, והתחיל לגלגל. ידעתי שאסור לי לגעת בזה. אסור ממש. אבל נגעתי. ופתאום נתקפתי חרדות איומות. הייתי משוכנע שנחטפתי. הרי אנחנו נוסעים בכיוון הלא נכון. השלטים בכביש נראו לי מצביעים בוודאות על הדרך היוצאת מסן פרנסיסקו מזרחה. וכמו לאשש את חששוני עצרו החבר'ה לעזור לרכב תקוע בצד הדרך להחליף פנצ'ר. ברכב התקוע היו, איך לא, ארבעה צעירים שחורים. אני הייתי משוכנע שזו הוכחה ניצחת לכך שאכן נחטפתי. ישבתי מכווץ בספסל האחורי ולא הסכמתי בשום פנים ואופן לצאת מהרכב. לא עזרו ניסיונות השכנוע של חבריי למסע ועד מהרה הם חדלו. בינתיים תוקן הפנצ'ר, ולמרות חששוני הגענו לסן פרנסיסקו, מה שלא הקטין אצלי את הפאניקה. כשהגענו לכתובת שהייתה רשומה בידי, התברר שהיא אינה נכונה. רבע לשלש בלילה ואנחנו משוטטים בשכונה הדוממת בחיפוש אחר בית שאזוהה כביתם של רותי ומייקל. חברי סבלניים, מחפשים ברצינות, ואני אחוז אימה ומתפלל שיעזבוני במנוחה. בארבע ורבע לפנות בבוקר הם הבינו שאין טעם, שאני לא ממש בעניין. הם התנצלו, הסבירו שהם חייבים לחזור ליום עבודה רגיל, ונסעו, ואני נשמתי לרווחה. רצתי לטלפון ציבורי, הערתי את רותי ותוך דקות מעטות נפלתי מותש למיטה המוצעת שחיכתה לי.

תפילת יום כיפור לא אכזבה. מניין 'מזל דלי' עמד בכל הציפיות: הוא לא היה דומה לשום דבר שהכרתי. התחלקנו לזוגות ורביעיות ולפעמים גם שישיות. התעטפנו יחד בטליתות, התחבקנו, בכינו וליטפנו אחד את השני. ברגע מסוים הרגשתי את הלחץ המוכר בחזה חוזר. איפה גורו יוגי כשצריך אותו?! בלית ברירה לקחתי את ידה של הצעירה שהייתה באותו רגע יחד איתי תחת אותה הטלית, הנחתי אותה על חזי והלחץ נעלם ברגע, כמו נשאב ממני החוצה. את שלושת הימים הבאים ביליתי

במיטתה של אותה צעירה.

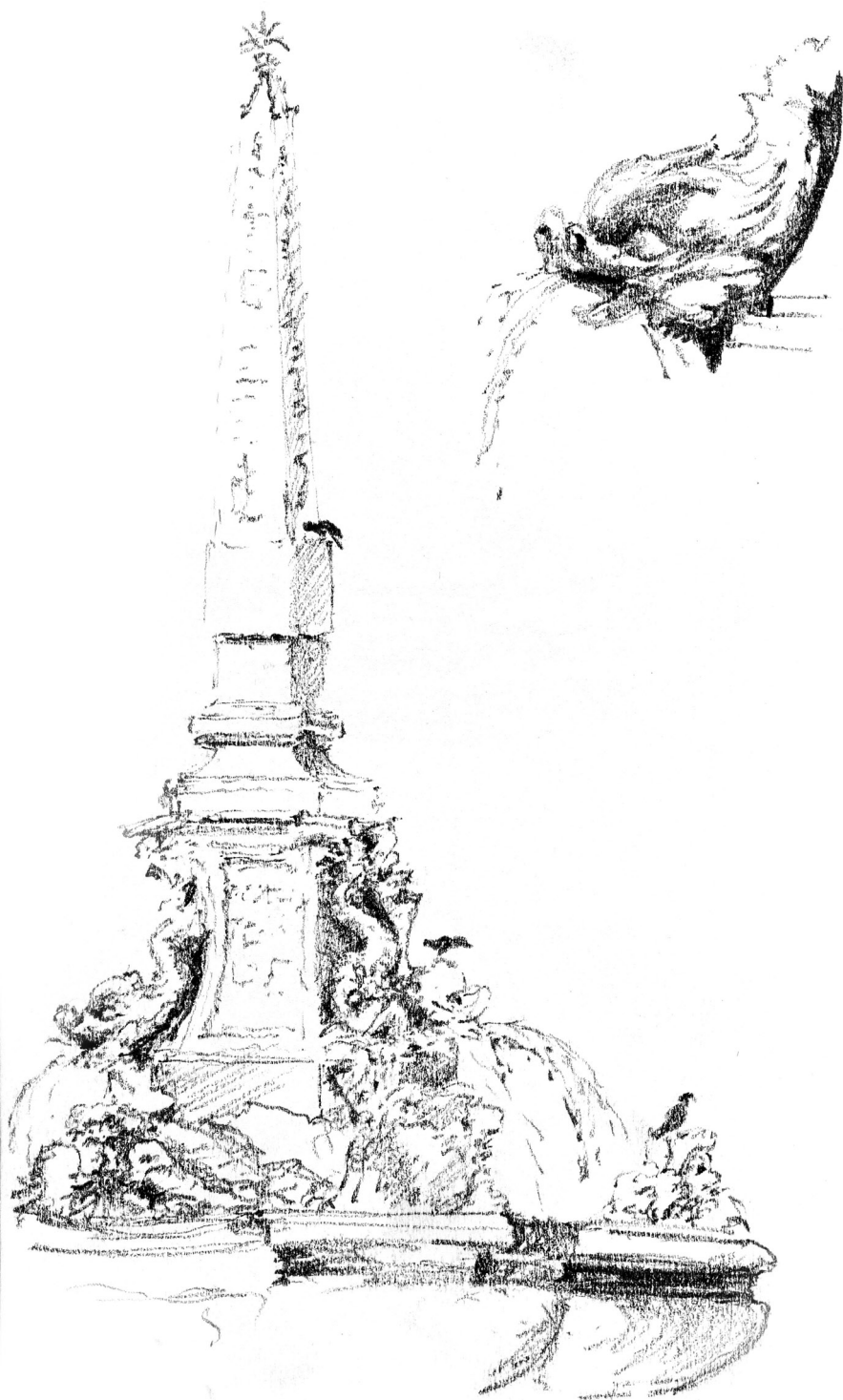
המסע למדבר, החיפוש אחר הזהב והחזרה לעיר השפיעו עליי עמוקות. הרגשתי כי חיי מקבלים רובד נוסף שלא היה בהם קודם לכן. בכל רגע ורגע ידעתי מה הולך לקרות. אם חשבתי על גשם, הוא מיד התחיל לרדת. אם הייתי נזכר במישהי שלמדה איתי ביסודי ולא ראיתי אותה עשרים שנה, מיד הייתי פוגש בה. בהתחלה זה היה מרגש, התפעלתי מיכולותיי החדשות, השתעשעתי במחשבות על כוחות עליונים ועליונות בכלל, אבל בעצם, לא אהבתי את המצב החדש, יותר מכל הוא העיק עליי.

משחזרתי לארץ, זו הייתה רק שאלה של זמן עד שאבקר בקיבוץ. ובערב שבת אחד, לפני השקיעה, עמדתי בכניסה לבית הכנסת של הקיבוץ. כשפתחתי את הדלת לאולם התפילה, הרגשתי משב רוח קר מרפרף על פניי והיה לי ברור שזה לא המזגן. ידעתי שמהשווה גדול ממתינן לי בפנים ושאלתי את עצמי מהו. התיישבתי במקום פנוי. התפילה עברה כשאני שקוע רוב הזמן בשרעפים. משנגמרה התפילה, ניגש הרב איתן לשאת דרשה. הרגשתי צורך להתקרב והחלפתי מקום. התיישבתי מולו, הקשבתי לו רוב קשב והוא מדי פעם הביט בי במבט מתעניין, כמו מצפה למשהו. זמן עבר, הרב איתן עודו מדבר ולפתע צמרמורת אוחזת בי. על הסטנדר שלפניי היה מונח שקיק מקטיפה אדומה, מהוהה במקומות הנכונים ובפינה הימנית העליונה, רקומות האותיות י.ק. בחוט רקמה צהוב. ארבע שנים חלפו מאז עזבתי, הקיבוץ עבר ממושב הארעי אל יישוב הקבע, אימא שלי הפעילה רבים מחבריי בחיפושים ולשווא, והנה הם מונחים לפניי, על הסטנדר, כאילו לא נעלמו כלל. הרמתי עיניים בכדי לקלוט שהרב איתן סיים לדבר והוא מביט בי. כמה זמן אתה יודע שהם כאן? לחשתי אליו מבעד להמולת הקהל. ארבעה חדשים, ענה בחיוך אילם. למה לא הודעת לי?! שאלתי.

חכייתי שתבוא לחפש אותם.

סיפרתי את הסיפור להוריי. בסיומו אבא שלי התרומם ללכת וכדרך אגב אמר: סיפור יפה, באמת! אבל להניח תפילין כבר התחלת???

אם יבוא למי נתגעגע?

זיכרון ראשון

זיכרון הילדות הראשון שלי הוא ספירה לאחור.

עשר... תשע... שמונה... שבע... בכל פעם שאחותי הפסיקה לבכות, הורי התחילו לספור לאחור. כשהילה הפסיקה לבכות היא לא נרגעה אלא עצרה נשימתה מתוך בכי היסטרי, מעוותת פניה, פיה פעור כמו מחפשת את האוויר שנגזל ממנה, מכה בידיה וברגליה לכל עבר. בדממה. אל הדממה הזו נכנסה הספירה.

שש... חמש... ארבע... וככל שירד המספר, גברה הפאניקה, ואימי הייתה מתחילה לצעוק: אשר, תרים אותה!, אשר, הילדה נחנקת! ואני, בן השלוש, הייתי מתכווץ תחת השמיכה, סופר יחד איתם...

ארבע... שלוש... שתיים... ואבי היה מזנק ממקומו מניף באוויר את הילדה שהיא כבר כחולה ונחנקת, מטלטל אותה באוויר וצועק, ואימי צועקת, ואני מוכן להישבע שלא פעם נפתח החלון והיו אוחזים בה ברגליה ומנערים, כמו מפת שולחן אחרי הסעודה, אל מול קור הלילה שבחוץ עד שהייתה מתרצה וכמו מוצאת את דרכה בחשכה אל דרכי נשימתה שאבדו, וחוזרת לבכות. ואני הייתי נרדם.

עד גיל 5 התעוררתי בכל בוקר לצלילי אבי מכחכח נשמתו לתוך הכיור. ככה זה כשמעשנים שתיים-שלוש קופסאות ליום. ואז אבא הפסיק לעשן. עברה שבת ככל השבתות ובמוצאי שבת הוא פשוט החליט לא להדליק סיגריה. ואז חזר הביתה והודיע שסוכר זה לא בריא. ואז התחיל ללכת לסאונה פעם בשבוע. ואז, לים, בכל בוקר, עוד לפני הזריחה. וגם אני, שהייתי כבר בתיכון, ירדתי איתו לים לפני בית הספר. בין פסח לסוכות, אחרי זה לא. אני לא עובר משמיכת פוך לבגד ים, יש לי קווים אדומים. ובים היינו שוחים חתירה וסופרים כפולות. בכל פעם שיד אחת נכנסת למים, סופרים 'אחת'. בכל פעם שאותה היד מחוץ למים, מפנים את הראש הצידה והפה שואף אוויר מעל המים המלוחים. אצלי זו הייתה יד ימין, אצל אבא, יד שמאל. וכך שחינו זה לצד זה ובכל שאיפת אוויר היו מבטנו מצטלבים דרך זוגית משקפת הצלילה. מעטים היו רגעי הקרבה ביני ובין אבי. לדבר כמעט ולא דיברנו. אבל כיום אני מצליח לחשוב על אינטימיות גדולה יותר ממפגש המבטים הזה בכל בוקר, 400 פעם כפול שתיים.

סיפורים מצטלבים

לאימא של דני בן טוב היה קיוסק. יום אחד דני הגיע לבית הספר עם תיק 'ג'יימס בונד' שחור ובהפסקה פתח אותו אחר כבוד ולעינינו עולם שלם של ממתקים. למכירה! אמר דני ולפני שאמרנו 'ג'ק רובינזון' הכול נמכר. עמדתי משתאה בפני הפלא הפיננסי ומיד זיהיתי הזדמנות עסקית. חיכיתי יומיים, רק בכדי לבחון שלא מדובר במקרה חריג אלא בפעילות מסחרית לגיטימית, ומשחזר העניין על עצמו בכל יום פניתי לדני בהצעה: אני עם הקשרים שלי עם המנהל ואתה עם הקשרים שלך עם אימא שלך נפתח בשותפות קיוסק בבית הספר. דני, שהכיר בערך קשריו עם אמו אך פקפק בטיב קשרי עם המנהל, היסס. תן לי הזדמנות אמרתי, מה יש לך להפסיד? וניגשתי למנהל. קשרים ממש לא היו לי איתו אבל ידעתי שהוא יקשיב לדברי. אמנם תלמיד למופת לא הייתי אבל גם לא גורם מפריע. הייתי מדריך בתנועה ונמנית על הקבוצה החיובית של תלמידי בית הספר. ובעיקר, היה לי טיעון מנצח: ככול הפסקה היו רצים התלמידים במעלה המדרגות אל מחוץ לוואדי (בית הספר שכן בעמקי ואדי סאליב) לקנות בקיוסק של שושנה רבע לחם עם חריף, ותמיד איחרו לחזור לשיעור. אם תיתן לנו בבית הספר למקם קיוסק, תראה שתפתור את בעיית האיחורים. טיעון מנצח לכל הדעות. גם המנהל חשב כך. איתרנו כיתת נגרות שהייתה לה דלת יציאה גם לכיוון המגרש ויצרנו קיוסק לתפארת באמצעות ארון פח עם שתי דלתות, שהעמדנו מול הפתח, ושולחן עץ דו תלמידי שחסמנו באמצעותו את הפתח. אנחנו עמדנו בין השולחן לארון.

דני לוה מאימא שלו מאה שקל ואני לויתי מהוריי מאה שקל. קנינו סחורה במאתיים והאמנו שהיא תספיק לשבוע. למחרת, הכול אזל. עכשיו היו לנו שלוש מאות שקל. קנינו סחורה בשלוש מאות שקל מאמינים שתספיק למספר ימים. למחרת, שוב אזל הכול. כל אחד מאיתנו השיב להוריו את כספם וכעבור פחות משבוע רכב סיטונאי סיפק לנו סחורה כמו לכל שאר הקיוסקים בעיר.

אני לא אחד שהולך מכות. זה לא עניין של השקפת עולם ערכית כזו או אחרת, אני פשוט קטן. קטנים, רצוי שלא ילכו מכות. טוב לא יכול לצאת מזה, במיוחד בבית ספר

שמתחלק לכיתות תורניות ועיוניות, ובכיתה העיונית סכינים וחגורות הם אביזרי לבוש לגיטימיים. אבל מה יכולתי לעשות כשראיתי את הבריון של בית הספר מה'עיונית' מחטיף מכות לאחד מהחניכים שלי בבני עקיבא? ועוד לחנו, השמנמן. כול החניכים עמדו סביב, הביטו בבריון ובי, וחוזר חלילה. מה עשיתי? התרגזתי על חנו, על שהביא על עצמו את הצרה הזו ועלי את ההשפלה. אבל זה לא עזר. הבריון המשיך להתעלל בו והחניכים המשיכו להביט בי. מיד התערבתי. הפסקתי לנשום ודחפתי את הבריון מעל חנו. נדמה לי שהצלחתי להסתיר את העובדה שאני בבהלה גמורה. הבריון היה צעיר ממני בשנה ובריא ממני ב-30 קילו. הוא לא האמין למראה עיניו, אשכנזי לפלף יוצא נגדו לעיני כל. מיד התחיל מאיים, ומכנה בשמות, ואני מגייס בתעצומות נפש גדולות הבעה של שוויון נפש ומחזיר לו באיומים משלי: בוא ונראה אותך... על מי אתה חושב שאתה מאיים?... וכבר עשה צעד לקראתי, ואני המתנתי לנורא מכול, עד שהגיע המורה התורן ושילח בצעקות את כולנו לכיתות. ניצלתי! האומנם!

שלושה ימים הלכתי בבית הספר רק בצל ולאורך הקירות. נושם בקושי, עושה רעשים של שקט, מפחד מהרגע שאפגוש שוב באותו הבריון ואצטרך לשאת בתוצאות מעשי. ואז, כעבור שלושה ימים, יצאתי לשירותים באמצע אחד השיעורים. ובעוד אני צועד לבדי במסדרון הריק, הוא בא מולי. המשכתי ללכת כאילו כלום, משתדל לא לעשות במכנסיים. והוא חלף על פני כאילו לא ראה אותי. הייתכן? האם שכח? אולי לא זיהה אותי. או שמא קיימת אפשרות אחרת?...

הקיוסק פעל לתפארת. המכירות היו יציבות ולא נראה שיפריד ביני ובין הגשמת חלומי הפיננסי. אלא שלא כך חשבה מועצת תלמידים. לה נראה לגמרי טבעי שאם יש פעילות עסקית בבית הספר היא צריכה להתנהל באופן ציבורי (על ידי מועצת התלמידים, כמובן) ולמען הכלל (כול הרווחים למסיבת סוף השנה). המנהל גלגל עיניו לשמים והתנצל. אין מקום להתנצלות קטעתי אותו, נלחם בציפורניים, אנחנו לא נוותר! הרעיון היה שלנו, הקיוסק יישאר בידיים של הוגי הרעיון ואף אחד לא יכול להעלות על דעתו לגזול אותו מאיתנו. לקח כשבועיים אולי אפילו שלושה של מלחמה ואז זה נגמר בניצחון שלנו. כמעט ללא אבידות ובמחיר התחייבות להפריש 10% לצדקה ועוד 10% למועצת תלמידים. 20% מהרווחים זה מחיר לא נמוך אבל

נדמה לי שכבר אז גיליתי טעמה של העלמת מס, מהו. באותה תקופה ביליתי את מרבית השיעורים בספירת כסף. ספרי הלימוד היו מסתור ראוי לפעילות מענגת זו. ואני התענגתי.

כמו שאמרתי, בית הספר נחלק לשניים. התורניים והעיוניים. וגם ההפסקות נחלקו בהתאם. הפסקה לאלה ובנפרד הפסקה לאלה. ואנחנו, שתורניים היינו, הפעלנו את הקיוסק בשעת ההפסקה שלנו, ולעיתים גם בשעת ההפסקה שלהם. הכיצד? רגע לפני הצלצול העיוני היינו מבקשים לצאת לשירותים. לא ביחד, כל פעם אחד מאיתנו. זה עבד.

באותו יום פתחתי את הקיוסק באופן שיגרתי והמתנתי בנחת לצלצול העיוני. הם הגיעו בסערה, גדוד תלמידי ז'-ח' עיוניים, ומשהבחינו שאני לבד זיהו הזדמנות. מישוהו צעק "שלוש ארבע ו-" והם דחפו עלי את השולחן. הועפתי פנימה, הודף את הארון ממני והלאה. שתי רגליו הקדמיות של הארון ניתקו מהקרקע והארון החל נופל באיטיות לאחור, לתוך הנגרייה. מבלי לחשוב תפסתי באחד המדפים ומשכתי את הארון הפתוח חזרה אליי. כששתי רגליו הקדמיות פגעו שוב בקרקע בתנופה קלה, הארון נהדף מעט קדימה וכל הממתקים התפזרו לכל עבר. הארון נשאר עומד, ריק. אני שראיתי את פרנסתי נחטפת ונעלמת בידי ההמון, נאבקתי כארי אך לא היה לי סיכוי. לפתע שתי דמויות הסתערו קדימה ונעמדו במקומי. הן פיזרו את ההמון ואף הצליחו להחזיר לא מעט מן הממתקים למקומם. כשהשולחן הושב למקומו והסדר חזר על כנו הבנתי שהבריון ועוזרו הנאמן (שליווה אותנו בכל אשר הלך) היו שותפי למאבק. מאותו יום היו השניים אורחי כבוד בקיוסק, הן בהפסקות שלהם והן בהפסקות שלנו (כנראה גם הם יצאו תמיד לשירותים ברגע הנכון). הם פרקו סחורה, שירתו את הקונים, העבירו את התשלום לקופה, סידרו את הארון ומרחו חריף בלחמניות. בכול אותו זמן היו טועמים מכל הבא ליד. עובדים ואוכלים. מאושרים. ואני?! אני ישבתי בצד ורשמתי כל דבר מאכל שנכנס לפיהם, ובסוף החודש הייתי מגיש חשבון, שנפרע תמיד ובשמחה. הם פשוט רצו להיות שם ולא ביקשו שום תמורה.

אני נשבע

אני עומד בראש טריבונת מושבים מבטון, נשען בגבי על מעקה המתכת, מפנה עורף לשמים אדמדמים של ערב קיץ חמים, מעט דרומה לבאר-שבע. לפני, בגבם אלי, 250 משפחות נרגשות בחגיגות. לפניהם, על מגרש המסדרים, 250 צוערי קורס טיס עומדים בשורות מסדר וצועקים יחד: "אני נשבע". בקול אחד, בגו זקוף, במדים מגוהצים ובלב פועם. נדמה לי שאני יכול לשמוע את הלבבות פועמים. או שאולי זה ליבי שלי. אני נשבע, להגן ולשמור ולוותר ולהתמסר ולהשפיע ולפעול ולמות. למסור את חיי למען המולדת. אני מוטרד. איך אני אמור להרגיש? למה אני מתמסר לגודל האירוע? למה יש בי מידה לא מועטה של ביקורת? ואני נזכר.

הייתי חייל צעיר. חי"רניק. נח"לאי. אני מניח שגם אנחנו נשבענו פעם. בסיומו של מסע מפרך, מזיעים ומאובקים ומנסים להתעלם מהיבלות המכאיבות בנעליים הגבוהות, החדשות. אולי אפילו חזרנו על אותו טקסט בדיוק. אולי אפילו הייתה בנו התרגשות חגיגית ואולי גם משפחותינו עמדו סביב. אין לי שום זיכרון מהאירוע, גם אם אכן היה. מה שאני כן זוכר, ובבהירות חדה, זו תחושת המחנק של ימי הטירונות הראשונים. איך אני, "ילד טוב ירושלים", לא יכולתי לסבול את אבדן העצמיות. איך גופי ונפשי התווכחו ביניהם מי סולד יותר מהמצב החדש אליו נקלעתי. אין רגע בחיי שאני אדון לו. כל מעשיו, מילוי פקודות. במסירות מיוסרת, פוחד מעונשה של המערכת. ואז קרה המקרה והרגשתי שנפל בידי פיתרון. הגיע תורי להיות חניך תורן. זה שצועק את הזמנים לפעילות המחלקה. שהרי בטירונות חי"ר כל פעילות מוקצבת בזמנים. אתה רץ ומקיף וסוחר ודוחף ועולה ויורד, והכול מוקצב בזמן. 30 שניות והייתם שם ובחזרה. 3 דקות והמאהל מסודר. 20 דקות מסדר מפקד. ולי לא היה שעון.

לרגע חשבתי לשאול שעון מחבר, ורגע אחרי הבנתי שאני אהיה חניך תורן בלי שעון.

אין בזה הגיון, נכון. אם יתפסו אותי אגיע לכלא, נכון. אבל בזה כל העניין. ארבעה ימים תמימים החזקתי מעמד במרד המטורף. הולך לישון מכווץ ממתח ואימה ומתעורר מאושר. ארבעה ימים צעקתי זמנים למחלקה בלי שעון. 28 שניות והקפתם את החבית. 14 דקות וכולכם באוהל צל. אני אמון על העמידה בזמנים. צועק בקולי קולות את לוחות הזמנים שהגיתי מליבי ללא שעון. איך לא תפסו אותי? שאלה גדולה. נדמה לי שהתשובה טמונה בעובדה שתמיד צעקתי זמנים "מדויקים": עוד 17 שניות! עוד 9 שניות! אף פעם לא מספר עגול. מי יפקפק בחניך תורן מדויק שכזה?! ביום החמישי נשברתי. שאלתי שעון מחבר. נדמה לי שכבר מצאתי את השבועה שחיפשתי.

הוא הכיר לי את ג'ף בק. ואת הגרייטפול-דד. ואת ג'ון מייאל. ואת אל סטיוארט וגם את 'מאחורי הצלילים' של גרוניך וכספי, ואת 'קצת אחרת' ואת שם-טוב לוי. והוא גם גלגל עבורי את הג'וינט הראשון שלי. כמעט נעתקה נשימתי כשהוציא את החומר מתוך גרב מגולגלת. הוא היה מפורר אותו בתשומת לב, והיה מערבב אותו בעדינות בעלי הטבק, מגלגל הכול יחד בנייר וסוגר בעדינות בליקוק רציף של שפת הנייר, גוזר חתיכת קרטון קטנה ומגלגל אותה, נועץ בקצה אחד במקום פילטר, ומסביר לי איך לשאוף, ואיך להחזיק בפנים ואיך להוציא לאט החוצה. היינו נועלים את דלת החדר ומכבים את האור. את העשן נשפנו החוצה דרך שלב שבור בתריס הרפפה. ואז הוא היה מניח קלטת בטייפ ומתחיל להסביר. נותן רקע היסטורי על הלהקה ומתבל בסיפורי פולקלור, נכנס לניתוח מוזיקאלי של הצליל המיוחד שהלהקה הגיעה אליו והגוון שהבס נותן, והצבע שמוסיף הסקסופון. ואני, שבבית הוריי היו שלשה תקליטים בלבד: פול אנקה, איש חסיד היה ומערכונים של גדי יגיל, שתיתי בצמא כל מילה שיצאה מפיו, גם אם לרוב לא ממש הבנתי את מה שאמר.

ערב אחד התעורר בינינו ויכוח. אני נאמתי בהתלהבות של 'מתחילים' על גרוניך, המנגן נפלא בחליל, והוא, בסבלנות של מורה דרך קשיש, תיקן אותי והסביר לי כי שם טוב לוי הוא זה שמנגן בחליל. לבסוף, מאחר ואני דבקתי בעמדתי האיתנה, הביט בי בחמלה, משך בכתפיו, ואמר ספק לעצמו ספק אלי: מה לעשות, בורות וביטחון עצמי הם צירוף קטלני.

הברירה הטבעית

הזמנתי להופעה של הברירה הטבעית, בתיאטרון ירושלים, מכרה ותיקה מהתיכון, שלמדה שתי כיתות מתחת, וחזרה והופיעה, לרגע, בחיי הבוגרים. היא הביאה איתה חברה. שתיהן ממש לא היו בעניין של שלמה בר. גם תיאטרון ירושלים לא ממש בעניין של הברירה הטבעית. השורות המסודרות בצפיפות, הריפוד המהודר, כל זה לא הולך טוב עם 'אצלנו בכפר טוודרה'. מהרגע שנכנסנו לאולם והתיישבנו, עוד לפני שהתחילה המוסיקה, הרגשתי שאני בורח מהמפגש, המביך משהו, אל עולם הזיות שהחזיר אותי אל מקל הנדודים. משום מה התחלתי להזות בטיול למקסיקו, למרות שמעולם לא הייתי במקסיקו. פתאום נשאבה תשומת ליבי אל זוג צעיר, שישבו בגבם אלינו, שלוש שורות לפני. היא בשיער חלק, נראית ישראלית, והוא, מהגב, נראה יפני. האם נפגשנו בעבר? היכן? איפה הם חיים? מה הסיפור שלהם? המוסיקה סחפה אותי עוד ועוד אל תוך עולמי הפנימי, והזוג הצעיר הצטרף אליי למסע במקסיקו. בסוף המופע, נפרדתי בצער ממקסיקו והתנדבתי להקפיץ את הבנות לביתן. הצעתי שנקפוץ למאפיית 'אביחיל', מקווה שטעם הלחמניות הטירות יפיג מעט את טעם ההחמצה שהרגשתי מהבילוי המפוספס. כשיצאנו מהחדר אפוף ריחות הלחם ובידנו בצק מהביל תפסתי שאנחנו קרובים מאוד לביתו של רועי, ידידי היקר, אשר נסע למזרח הרחוק מספר שבועות קודם לכן. חבל שרועי נסע, אמרתי להן, הוא גר בבית מדהים וחבל שאי אפשר לבקר אותו. בעצם בואו, אתן חייבות לראות את הבית מבחוץ, מבנה קמרונות אבן, בן מאות שנים, בתוך בוסתן עצי פרי, במרכזו של בלוק עירוני ירושלמי משנות ה-50. (מספרים כי את הפרויקט מימנה זונה ירושלמית שחזרה בתשובה). והן שוב נגררות אחרי בחוסר חשק, מתגעגעות לטרמפ הביתה שהבטחתי להן. אנחנו נכנסים לחצר, והבית, שחשבתי שיהיה חשוך, מואר כולו, ומתוכו, קולות צחוק וקרקוש כלי אוכל. דפקתי בדלת, ורועי קופץ עלי בחיבוק. איזה תאילנד! אמר. אחרי שבועיים חטפתי מלריה והוטסתי חזרה לארץ, חצי מת. בואו תיכנסו, הגיעו כמה חברים, תכירו. נכנסנו, וכמעט התעלפתי. "הזוג ממקסיקו" ישב שם. איך?... מה?... לך תסביר שרק עכשיו אני והם היינו יחד במקסיקו. חייבים להישאר! אמרתי לבנות. אנחנו רוצות הביתה! ענו. אז לקחתי אותן הביתה ומיד

חזרתי לבית של רועי. ישבנו, שתינו, צחקנו. למדתי שהבחור אינו יפני אלא פיליפיני, הוא אמן, פסל ומעצב, והיא ישראלית שפגשה אותו שם, ומאז הם יחד, לרוב שם, וגם קצת פה. הזמן עובר ואני, קצת שתוי, מפטפט איתה על נסיעות, על אמנות ובישול פיליפיני ופתאום, נופל לי האסימון.

זוכרת, שאלתי. לפני ארבע שנים, עמדת בתור לדלפק הכרטוס בשדה התעופה של הונג קונג בטיסה לפיליפינים?! אחרייך עמד בחור צעיר, וכדרכם של צעירים בתור לטיסה, התחלתם מדברים. ואת סיפרת, באנגלית, על החבר הפיליפיני שמחכה לך, ועל כך שאת חוזרת מחתונה של אחות או חברה או משהו, והצעת שתיקחו מונית יחד למרכז העיר?! ורק אחרי יותר מעשרים דקות של שיחה הבנתם ששניכם ישראלים ואפשר לדבר עברית?!

זוכרת איך הוא צחק עלייך על שלא הבחנת אצלו בסנדלים התנ"כיות עם הגרביים הצבאיות?!

כן, היא זוכרת.

כוחות עליונים

בקין, נסעתי שוב לקליפורניה, לבקר את רותי ומייקל. רותי קיבלה אותי בהתרגשות גדולה. היא רצתה לדעת אם גם אני, מאז הימים במנזר... מרגיש שאני יודע יותר... שאני רואה רחוק יותר... האם גם אני, כמוה, חווה כוחות עליונים?!

כן, עניתי. גם אני בהתחלה הרגשתי ככה.

זה נפלא, נכון?!... שאלה בעיניים נוצצות.

לא, לא כל כך, עניתי.

מה איתך?! קיבלנו מתנה גדולה מאלוהים. חייבים להשתמש בה! חייבים לעזור לאנשים...

לא מתאים לי, אמרתי. מאז שחזרתי לארץ, כיביתי סוויץ'. לא מעניין אותי נבואה ועולמות עליונים, אני מעדיף את העולם שלנו. עולם של אסתטיקה, אהבה, התפעלות והתלבטות. עזבי אותך מעולמות אחרים, נראה לי מיותר. נראה לי מסוכן. רותי ביטלה את דבריי באחת, ולא טרחה להסתיר את אכזבתה ממני. וסיפרה על כאבי הבטן. כבר מספר חדשים והרופאים לא יודעים מה הסיבה. הם שולחים אותה שוב ושוב לטיפולים פסיכיאטריים. כאילו שהיא ממציאה את הכאב. היא הראתה לי ציורים שצייירה, ציורים של רחם מיוסרת בצבעים דוקרים.

באמצע השנה, רותי חזרה לארץ. גם הרופאים בסן פרנסיסקו כבר יודעים. הסרטן התפשט מהרחם לכל חלל הבטן ואין כבר מה לעשות. רותי סירבה לטיפול הקונבנציונאלי, לא הקרנות ולא כימותראפיה. היא באה הביתה, לטיפול של אבא ואימא, לשתיית מי עשב חיטה, לחברים הירושלמים. רותי כבר לא דיברה על עולמות עליונים. רותי חזרה הביתה למות. לדעוך לאט, מוקפת משפחה וחברים. מספר חדשים אחרי, והיא שוקלת 30 קילו בלבד, עורה צפוד ועיניה כבדות, הזמנתי שתי ידידות שלי לשיר ולנגן בפניה. רותי הצליחה להזדקק מעט ונשארה ערה עד שעזבנו. כבר שבועות שלא ראיתי אותה ככה, אמר אביה. היא לא נרדמה אף לא פעם אחת בשעתיים וחצי האחרונות. תודה לכם! תודה. יצאנו. הרגשתי בעניים. התיישבתי עם אחת הבנות בבית המדרש 'אלול' וצללנו לשיחת עומק פילוסופית מעורבת בלא מעט אירוס שבינו לבינה. שעות ישבנו שם מתעלמים מהזמן שחולף, מהאור

שהתחלף. למחרת בבוקר הצליחו לתפוס אותי. ירון איפה היית? הפכנו את העיר.
חיפשנו אחריך. לא ענית בבית, לא ענית בשום מקום.
אתמול בלילה קברנו את רותי.
אחרי שיצאתם היא ביקשה שייקחו אותה לשירותים. לראשונה מזה זמן שהצליחה
להתרוקן בכוחות עצמה. בדרך חזרה למיטה, נפחה את נשמתה בזרועותיו של אביה.

לפגישת חיי הגעתי בטרמפ. אם אין לך רכב, לקיבוץ מירב, בסופו של דבר אתה מגיע בטרמפים. זה מתחיל באוטובוס לעפולה, ובעוד אחד מעפולה לבית שאן. ואתה יורד ב 'צומת העץ'. שם אתה יכול להתייבש שעות עד שמגיע רכב שעולה להר. באותו היום, היה לי מזל. מתברר שהגעתי לקיבוץ, ברכב הנכון, כי יפיפייה שחומה, יחפה, בחצאית הודית מבד פרחוני כמעט שקוף ותלתלים שחורים כפחם עד מעבר לכתף, יצאה לקבל את פני. לרגע נעתקה נשימתי מול חיוך מאיר בשיניים מושלמות. אבל היא חלפה על פני בחן וקיבלה את פניו של הנהג שלקח אותי טרמפ, החבר שלה. מאוכזב פניתי לדרכי אך שמרתי על ערנות כל השבת. בכל הזדמנות הגנבתי מבטים חטופים אל הזוג המאוהב, והופתעתי שוב ושוב לראות שהיא מגניבה אלי מבטים בחזרה. במוצאי שבת, הבדלה בחדר האוכל ואני ערוך ומוכן לצאת לדרך חזרה, הבחנתי שהיא עומדת באופן די חשוד על דרכי וממתינה. חלפתי על פניה כאילו אין לי בה כל עניין והיא פנתה אלי. לא היה מקום לספק, היא לא התכוונה לתת לי לעזוב מבלי שנדבר. היא הציגה את עצמה, דיברנו מעט ונסעתי. ימים שלמים חשבתי רק עליה. שבועיים לאחר מכן קיבלתי ממנה טלפון. כמעט התעלפתי. שמעתי שאתה נוסע ללמוד בניו יורק, רציתי לבקר אותך לפני שתיסע... מה השאלה?! לא אתן לך לנסוע מבלי שניפגש... ו... החבר ההוא, הנהג?! אה, אנחנו כבר לא חברים, אמרה כלאחר יד.

היא הגיעה לירושלים, ישר לבצלאל בזמן ה 'הגשות'. כשהיא עמדה בדלת, נפלה דממה באולם. לא בכל יום נכנסת אל הסטודיו בהיסוס יפיפייה במעיל פוך עבה בצבע תכלת זרחני. אני חייב להודות שלקח קצת זמן עד שהבנתי שהאורחת הלא קרויה הגיעה אלי.

בתום ההגשות נסענו לאכול בקפה מעל 'ליפתא'. כל הערב היא חזרה על אותו עניין: בשעה 19:00 יש לה אוטובוס אחרון. אסור לה לפספס אותו! היא מוכרחה להיות עליו! היא חייבת להגיע לקיבוץ עוד הערב! היא חזרה על אותו עניין כל הערב, עד השעה 18:15. אז, כאילו שכחה ממנו לגמרי. אני שהייתי בערנות מלאה בחרתי שלא לדבר. ב-18:50 היא קפצה כנשוכת נחש ויחד טסנו אל התחנה המרכזית רק כדי

לראות את אחורי האוטובוס האחרון לטבריה עוזב את התחנה. לא היה גבול לאושרי.

נסעתי ללמוד בניו יורק והייתי שם לבד. ממש לבד. ואז הייתי ביחד ופחות לבד. אבל אני והיא המשכנו להתכתב. אחרי חצי שנה חזרתי, והיא שוב ביקרה אותי בירושלים, הרי לא סתם המשכנו להתכתב. ואני מיד שכחתי את ה'ביחד' שהיה לי בניו יורק.

הרבה ויכוחים ידענו, יפעת ואני, מאז נישאנו. אם לצאת עם חברים או להישאר בבית, אם לצפות בערוץ 8 או לראות סרט בכבלים, אם להגיד או לשתוק, אם צריך מנה נוספת או לא, אם לנקות או לבלות, אם לצעוק או להחליק, אם להעניש או להבליג. אולם הוויכוח האמיתי שניטש בינינו מאז ומעולם היה מי בעצם התחיל עם מי? ובכן, זהו הסיפור שהיה, וכך היה!

פורטרט עצמי בתלת מימד

משימות מאיימות אני משאיר לרגע האחרון, ואת המשימה להכין פורטרט עצמי בתלת מימד לשיעור הבא בעיצוב רהיטים, ממש הכחשתי. כך מצאתי עצמי כשעה לפני השיעור, רץ לנגריה בפאניקה, מקווה למצוא רעיון לביצוע. מצאתי בורג מנירוסטה ובמרכזו גלגל שיניים. פעם זה היה עמוד שדרה של מחוגה מקצועית. צריך לשלב עם משהו רך. מפח שאריות העץ לקחתי פיסת עץ מהגוני, שייפתי בצורה חופשית וקיבלתי את הרכות הנדרשת. קדחתי בה חור והעברתי דרכה את הבורג. קיבלתי 'שילוב בין הפכים' או 'ניגודים משולבים' או 'מורכבות של מישורים מקבילים'. לא חשוב איך ניסיתי לפלסך את זה, משהו ב"זה" הזכיר לי אותי. ואז היה ברור שחסר פה משהו. מבלי לחשוב הרבה (פשוט לא נשאר זמן) בניתי מסגרת של קובייה ממוטות עץ בלזה דקים. את ה- 'שילובים המורכבים' מיקמתי באוויר, ייצבתי באמצעות גומיות במרכז החלל המוגדר על ידי מסגרת הקובייה. עכשיו היו בידי 'הפכים מנוגדים' שמוגדרים במתיחה על ידי מסגרת "ממוסדת" שמקיפה אותם בדיאלוג מרוחק של תלות ודחייה. הייתי מרוצה. בהחלט פורטרט עצמי ובהחלט בתלת מימד.

חייתי בניו יורק כסטודנט לעיצוב בחילופי סטודנטים. והייתי לבד. עד כדי כך לבד שביללות הקרים הייתי הולך לישון עם ג'ריקן מים חמים, מתרפק על קלטת של מרדכי בן דוד שר חסידות בקול פעמונים. התגעגעתי הביתה, ובעיקר שנאתי את ניו יורק. עבורי היא הייתה עיר של ניכור והעמדת פנים. ואז קרה הלא יאמן. התאהבתי. אחרי חודשים ארוכים של לבדיות מיוסרת פגשתי חום אנושי נשי והייתי בעננים. יצאנו בריקודי ולס סוער על גשר ברוקלין ואיפה לא, והיינו יחד שלושה ימים ולילות קסומים, עד שהיא הודיעה לי שהיא בעצם לסבית.

אבל יש לה חברה שאולי תתאים לי... הרגשתי כמו בסרט של וודי אלן...

הסכמתי להיפגש עם החברה. גם היא הסכימה להיפגש איתי אבל לא הייתה ממש בעניין, היא בדיוק נפרדה ממישהו. הייתי שבור מאהבת הפתע שנגוזה ומצאתי את עצמי ערב שבת אחד על הרצפה בחדרה, מנסה להירדם על מזון שהציעה לצד

מיטתה. לא הצלחתי להירדם. בשלב מסוים הבנתי שגם היא לא מצליחה להירדם. והפסקנו לנסות להירדם יחד....

ושוב האהבה פרוחה, ופתאום הייתי בזוגיות עם סטודנטית לרבנות שהולכת לטיפול פסיכולוגי ארבע פעמים בשבוע. פגשתי את חבריה ואת הוריה. ליוויתי אותה לעבודה וללימודים. הייתי שוב בעננים. כשהגיע זמני לחזור לארץ התחלנו מדברים על העתיד. אבא שלה התערב והבטיח דירה ששווה מיליונים, אם רק נישאר בניו יורק. היא, מצידה, הודיעה שהיא 'עושה עליה' לירושלים. ואני נבוכתי. נסעתי הביתה ברגשות מעורבים בידיעה שבתוך שלושים יום היא מצטרפת אליי. השארתי בידיה למזכרת את הפורטרט העצמי שלי. מחווה של אהבה.

כשהגעתי הביתה נסעתי לחברים לשבת. בדרך עצרתי לבקר את סבתא שרה בבני ברק. זו הייתה הפעם הראשונה בחיים שדיברנו דיבור של אמת. היא אמרה לי שהיא יודעת שאני לא דתי. היא לא מבינה מה בדיוק חשבו הורי כשביקשו ממני להסתיר זאת ממנה, אבל היא אוהבת אותי בדיוק כמו שאני. סיפרתי לה את הסיפור על התפילין, והיא אמרה שסבא שלח לי אותן. סבא אליעזר שנדרס למוות כשהייתי בן חמש, ואין לי זיכרון שלו בכלל.

בערב, בתפילת שבת, ישבתי מעט משועמם ובספסל לצידי כיסא ריק. פתאום הרגשתי משהו מוזר. כאילו משהו נמצא שם לצידי. כשהבנתי מי זה, ברחתי החוצה בבכי. הרגשתי שאני משתגע. הייתי מוכן להישבע שזה היה סבא אליעזר. ביקורו המפתיע של סבא וביקורה הקרב של זוגתי מניו יורק טלטלו אותי לגמרי. פתאום הרגשתי כמו בן אובד השב הביתה ומתקבל בחיבוק חם. והיא לא התאימה לכאן. הרגשתי ששורשי האוויר שטיפחתי במשך שנות נדודי מתלטפים עם הקרקע בגעגוע. והיא לא מכאן. פתאום רציתי להשתנות. רציתי להשתלב במקום, במשפחה. רציתי להיות ענף ולא ענן. רציתי בקרבתה של סבתא, בקרבתו של ישראל סבא. רציתי לחבר שמים וארץ, כאן. ועוד מעט היא מגיעה, משם. מבוכתי הפכה ידיעה והידיעה הפכה אימה. אני צריך לעצור אותה. היא לא משתלבת ב'אני' החדש שאני שואף אליו. אני אמנם עדיין בורג של מחוגה נעוץ ברכות של מהגוני אבל כבר איני תלוי בגומיות באוויר מול מסגרת של בלזה. גומיותיי פקעו ואני שואף לפתח יחסים

עם המקום ולא עם המסגרת.

בסוף לילה של נדודי שינה בהם הרגשתי פורם את חבלי ייסורי, אחד לאחד, הרמתי אליה טלפון. אצלנו היה שתיים לפנות בוקר, אצלה שבע בערב. השיחה הייתה קשה. שנינו בכינו, הכאב היה עמוק והשחרור גדול. אני הרגשתי שפעלתי נכון, היא לא חשבה כך. כעבור שבועיים היא הגיעה לארץ, מנסה לשכנע, לשדל, להבין, לקבל. לפני שחזרה לניו יורק, הניחה בידי מתנה למזכרת. קח, אמרה. מצאתי את זה בדירה, בערב כשנכנסתי הביתה ואתה בדיוק התקשרת. זה היה מונח על הרצפה מנותץ. נדמה לי שזה רוצה להיות שלך.

בידי היו מונחים בערימה: בורג עם גלגל שיניים לצד רכות של מהגוני, כפיסי עץ בלזה וגומיות. קשה היה לנחש כי פעם הייתה זו מסגרת של קובייה.

אוֹשֶׁשְׁשֶׁרֶר

ניגשתי אליו קצת בחשש. הוא עמד בקדמת הבמה, עסוק. מכוון את הגיטרה, מתאם כלים עם חברי הלהקה. ההופעה עמדה להתחיל. נבון ניסיתי בעדינות למשוך את תשומת ליבו, כמו ילד קטן שמנסה להעיר את הוריו - בשקט, בשקט... מה בעצם יש לי לומר לו? להזכיר לו שהוא בילה שבת בחיפה, בבית הוריי, לפני כמעט 30 שנה? איך יזכור?!...

אז נכון שבימים ההם הוא עדיין לא הצליח להתחבב על החברה הישראלית ורק מעט מלחניו נכנסו לקנון התפילה והזמר החסידי בארץ. ונכון שבימים ההם השפעתו הצטמצמה לארבע אמות היישוב שהקים בגבעות מודיעין, אבל למה שיזכור שבת אחת שעשה בבית משפחתו של מרכז המשמרת הצעירה של הפועל המזרחי בחיפה? ובטח שלא יזכור את בנו הבכור בן השלוש! אולי אני פשוט צריך להגיד לו שכבר מספר שנים אני נמנה על חסידי הנלהבים, ושהיום כבר יש בירושלים מספר מניינים חתרניים שהנוסח שלו הוא בסיסם והרוח שלו במרכז חיותם! ומה הוא בדיוק אמור לעשות עם המידע הטריטוריאלי הזה בשעה שהוא מכין עצמו למופע?... התקרבות עוד עד שהוא הבחין בי ורכן לעברי לשמוע מה רצוני. הרב שלמה קרליבך, יש לך דרישת שלום מאשר קופרשטוק... אמרתי באנגלית מהוססת. הוא הזדקף בתדהמה ושאג: אוֹשֶׁשְׁשֶׁרֶר... פורס ידיים רחב לצדדים משני צידי הגיטרה ובעיניו אור גדול. נראה שהרב לא לקח בחשבון דבר אחד קטן. כשנעמד שוב הוא היה מול המיקרופון ושאגתו הנלהבת, הוגברה! אודו, הוגברה! לא היה אדם באולם שלא זינק ממקומו בבהלה, שואל את עצמו אם הרב לא השתגע... ואני לא ידעתי אם כל רצוני להתאדות משם או שמא להזדקף מתוח חזה ולהתריס: כן, זה אני הקטון מארץ הקודש וזהו שמו של אבי המרעיד פה את כל האולם... ואולי בעצם, במחשבה שנייה, הרב כן לקח בחשבון את המיקרופון...

כשכתבתי את הסיפור הזה נזכרתי בפעם אחרת ששמעתי קריאת אוֹשֶׁשְׁשֶׁרֶר דומה, אבל יחי ההבדל הקטן.

היה זה בעת סיום הקריאה בתורה, בסוף עלייה שישית ליתר דיוק, בבית הכנסת המרכזי של חסידות 'רדזין' אשר בבני ברק. פתאום נשמעה קריאה נועזת מעזרת הנשים אשר בגלריה: אוושששררר...הביתה! עכשיו! לקח לי הרבה זמן להבין מה קורה. המון זמן למען האמת.

לתפילת חג בבית חסידות 'רדזין' הגענו לא מעט עם סבתי עליה השלום שהייתה אז יד ימינו של ה'ראבע', מבלעדיה לא קם או נפל מאומה בחצרו של הנ"ל. אלא שבאותו היום באופן מפתיע הגיע לתפילה גם בן גרעין שלי שגר ברמת גן, לא רחוק משם. ישבנו שנינו לאורך כל הקריאה בתורה ופטפטנו. לא היה משהו יוצא דופן בכך שאבי הוזמן לעלות לתורה שהרי כהן הוא וגם בנה הבכור של שרה קופרשטוק יד ימינו של... כבר אמרתי, אלא שהוא לא היה רגיל ומצוי בעניין, והתרשם עמוקות. בוא'נה, אמר לי, עושים לכם פה כבוד... כן, אמרתי באדישות מהולה בגאווה, זה די שיגרתי. ואז נשמעה השאגה ההיא ואני לא הבנתי. על מה יצא הקצף? אולי זה משהו שאני עשיתי? רק בבית הצלחתי להדביק את חלקי הפאזל. באותו היום אבי לא זכה לעלות בעליית כהן הראשונה המכובדת ונדחק לעלות בעלייה שישית שהיא מעין מועד ב' לכוהנים שלא זכו, וזאת בגלל שכהן אחר שהיה לו 'יארצייט' הוזמן לעלייה ראשונה. את סבתא שלי זה לא הרשים, ה'יארצייט'. כשהבן שלה מגיע מחיפה הוא יקבל כהן ראשון ולא שום דבר אחר, ולא מעניין אותה שום 'יארצייט'. כדרכה בקודש, פסקה נחרצות שאם זה היחס שהיא מקבלת בחצר הרבי, אחרי כל מה שעשתה למענו, הבן שלה לא יחזור לשם!

ואכן, מאז לא חזרנו אל אותו בית המדרש. בסבתי נתגלתה אותה ה'מחלה' והיא נפטרה זמן לא רב לאחר מכן.

חזרתי לבצלאל, וחיפשתי דרך להתפרנס. דוד שלי, מנהל בית ספר, סידר לי עבודה. ילד בכיתה ז' ממשפחה חרדית הרוסה, אמא מאושפזת בבית חולים לחולי רוח ואבא שקורס תחת עול הבית והמשפחה. הייתי אמור לעזור לילד בשעורי בית. פגשתי ילד כבוי שבכלל לא יודע לקרוא. הוא לא הצליח לחבר שני משפטים שלמים. מיותר לציין כי על שעורי בית לא היה מה לדבר. מתוסכל אמרתי לו יום אחד: בוא נצא החוצה, נעשה סיבוב. ויצאנו. וכשהוא ראה את 'חיפושינה', החיפושית הקשישה, בצבע תכלת, שהייתה בת גילי, חונה בחזית הבית, אורו עיניו. אפשר לנסוע? שאל בשקיקה. יאללה כנס! אתה נוהג! וכך, במקום לעבוד על שעורי הבית, התחלנו מסתובבים בירושלים ב 'חיפושינה', אני עם הרגל על הגז והוא אוחז בהגה. ממש הקפדתי לא לשלוח יד אל ההגה, גם אם המצב נראה נואש והאחריות הבסיסית לשלום 'חיפושינה' חייבה זאת. מספר שבועות החזקתי מעמד עם הסדר "הכנת שעורי הבית" ההזוי עד שלחץ ההגשות בבצלאל הכריע אותי והעברתי את הג'וב הנחשק לבן דודי הצעיר ממני. נשאבתי חזרה לעולמו המיוסר של סטודנט לארכיטקטורה ואף העדפתי לשכוח את הרפתקת החינוך המפוקפק שהעברתי, אבל כעבור כמה חדשים, התקשר אליי אותו בן דוד ואמר: תשמע, אני יודע שהזהרת אותי מפורשות שהילד מוגבל ופגוע, ואין לצפות ממנו להתקדמות ממשית, אבל אני פגשתי ילד מלא אמונה ורצון ואפילו התלהבות ללמוד. תגיד, מה עשיתם שניכם יחד כשעברתם על שיעורי הבית שלו?...

לא גונבים חנוכיות! התעקש אוגי למרות שזו הייתה כבר החנוכייה השלישית שנעלמה.

מההתחלה אמרנו לו שזה לא לעניין. מי מדליק חנוכייה ככה סתם מחוץ לבית ועוד מול אתר בניה שמסתובבים בו פועלים ערבים. אבל אוגי בשלו. נעלמה החנוכייה הראשונה, קנה את השנייה. נעלמה השנייה, קנה את השלישית. אנחנו עשינו מזה מטעמים: אז מה אוגי, צחצחת שיניים? אכלת ארוחת בוקר? קנית חנוכייה?...

בדרך כלל היינו בראש אחד, אורי, אוגי ואני. חלקנו דירת רווקים בבית ערבי מסוגן בשכונת קטמון בירושלים. נכון ששניהם התפללו בכל בוקר ב'שטיבלך' שליד הבית ואני כמעט ולא. נכון גם שאורי הקפיד לבקר בשירותים שהיו מחוץ לדירה, מעבר למבואה המשותפת, ואילו אני ואוגי הסתפקנו לרוב בכיור הכביסה שבקצה המסדרון, אבל מעבר לכך מעולם לא מצאנו עצמנו מאוחדים ככה "שניים נגד אחד", כמו הפעם. שיגעה אותנו התמימות שלו. ואם זו לא הייתה תמימות אז עוד יותר גרוע, זו הייתה כבר פטאליות מהסוג הנמוך, המתלהם.

והוא בשלו: לא גונבים חנוכיות!

בבוקר הרביעי, עוד לפני שאוגי יצא לרכוש את החנוכייה הרביעית שלו, אורי חזר מה 'שטיבלך' מחייך מאוזן לאוזן. הרב מבקש שתעבור אצלו, אמר לאוגי, לפני שאתה נכנס להתפלל.

אוגי חזר מהתפילה כעבור כשעתיים ובידיו שלוש חנוכיות. הייתי מוכן להישבע שאלה החנוכיות שהיו ונגנבו. אכן, הנהן אוגי, אלה החנוכיות. וממי קיבלת אותן? מהרב. ואיך הגיעו לידי הרב? יהודי זקן הביא לו אותן. ולמה? הרב אומר שהיהודי הזקן כעס. על מה? על זה שמישהו מדליק חנוכייה כך סתם בחוץ ועוד מול אתר בניה שמסתובבים בו פועלים ערבים. הזקן ממש יצא מדעתו מכעס, סיפר הרב, הוא חזר ואמר בהתרגשות גוברת: מה הוא חושב לעצמו... הוא השתגע?!... עוד יגנבו לו אותן...

עניין של גיל

במשך תקופה ארוכה טענה סבתא שהיא חולה ואנחנו צחקנו לה. סבתא, אין בריאה ממך בעולם כולו. והיא בשלה. אתם תיראו שאני לא סתם מדברת. ואז הגיע השבר, והמחלה כמו הסירה באחת מסווה שלבשה במשך חודשים ארוכים והתגלתה בפני כל. סבתא הייתה חולה. חולה מאד.

התקשרתי ליפעת, שלא פגשה עד אז את סבתי, וביקשתי שתצטרף אליי לביקור, אולי אחרון, אצלה. ברגע מסוים של הערב, כשאני יושב עם אבי ואחיו הצעיר בפניה אחת של החדר, מפצחים גרעינים ומקשקשים בעניינים שברומו של עולם, אני רואה את יפעת כורעת לצד מיטתה של סבתא והן מסתודדות. כשנסענו הביתה לא התאפקתי ושאלתי: נו?! היא שאלה אותי למה אנחנו לא מתחתנים, ענתה יפעת. ומה ענית? שאלתי. אמרתי שאני צעירה עדיין. ו...! הקשיתי. סבתא שלך אמרה לי: רגע אני לא מבינה, תתחתני תהיי פחות צעירה!...

מספרים אצלנו במשפחה על סבתא שרה שהייתה מאנשי שלומו של זאב ז'בוטינסקי ויחד איתו ישבה וניסחה את מניפסט בית"ר. עוד מספרים אצלנו על סבא אליעזר שהיה חסיד ועלה לארץ יחד עם כל משפחתו כבר בסוף שנות העשרים של המאה העשרים, והגיע לפרקו וכלה לא מצא בארץ. עשה מעשה וחזר לפולניה למצוא לו אישה. ברכבת הנוסעת לעיר הולדתו, טומשוב, הוא ראה את סבתא שרה והתאהב. כשירדה גם היא באותה תחנה של אותה העיר ניגש לשדכן המקומי ודחק בו לגשת לאביה ולקבל את ברכתו לשידוך המתבקש. אלא שסבי היה לבוש בשטריימל וקפוטת פאות לחייו תלתלים, ואילו סבתי אשת העולם הגדול, עסוקה במהפכה ואידיאליים. זה?! אמרה, כשפנה אליה אביה מלווה בשדכן, אם הוא רוצה שאתייחס אליו בכלל, שיתלבש כמו בן אדם... סבי לא היסס, הוא הלך לספר, ביקש ממנו לגזור את שהיה צריך לגזור, ניגש לחייט והחליף את שהיה צריך להחליף, וחזר אל סבתי והוא לבוש כמו בן אדם.

סבתא נפטרה זמן קצר אחרי הפגישה עם יפעת. האישה שכל חייה השכימה קום לעבודה קשה הובהלה עם שחר לבית החולים וגזר הדין נחרץ באחת. אין תקווה. עברו ימים מעטים והיא שוב בבית שוכבת, עטופה בשמיכה, מקבלת משפחה וחברים לפרידות אחרונות, כמעט גאה להתריס: רואים, אמרתי לכם שאני חולה, לא האמנתם לי... ושוב היא מובהלת לבית החולים, ושוב חוזרת הביתה, והפעם מלווה אותה אחותי, שהייתה באותם ימים נהגת אמבולנס צעירה. בבית, סבתא לא שולטת בצרכיה, והנכדה שלה, מנקה אותה. גאוותה של סבתא לא הניחה לה והיא סיננה בכאב עצום: הנכדים שלי לא יראו אותי ככה!... והלכה לישון. בבוקר לא קמה.

אימא שלי

אימא שלי שמעה מהאחיות שלי שיפעת נעלבה ממנה בשבת. בילינו, יחד עם שתי אחיותיי, שבת נעימה בבית הוריי ואימא שלי אמרה כנראה משהו שהיה 'לא במקום'. יפעת, כלתה הטרייה, לא התעמתה איתה, כמובן, אבל קיטרה על כך באזוני ובאזוני אחיותיי. מה עושה חמות שמבינה כי כלתה חזרה הביתה פגועה ממשהו שהיא אמרה?

משכימה ביום ראשון בבוקר, עולה על האוטובוס הראשון לירושלים, מתקשרת לכלתה מהדרך, מזמינה אותה לבית קפה, אולי מתנצלת, אולי מסבירה, מחבקת וחוזרת הביתה, לחיפה.

הבית של דני

רצינו לקנות בית בירושלים. לא סתם בית. בית ירושלמי, עם ניוחות אבן ותריסי פח עם "מנשלך", עם קמרון בתקרה וחזזיות בקיר. חודשים הסתובבנו. ראינו פינות חמד, וכאלה שפחות. ומכיוון שרומנטיקה ירושלמית עולה הרבה כסף ולנו לא היה תקציב ריאלי לעניין, הסתובבנו יחד עם עוד זוג חברים. קיוונו לחלוק בית ירושלמי. האמנו שנמצא משהו מספיק גדול לשתי משפחות בתקציב מספיק קטן. ומצאנו אותו! על מדרונות 'כרמית' בואכה עין כרם מצאנו בית ערבי חרב, היושב בין שתי חצרות, כמו מבקש: חלקו אותי לשניים. אלה ייכנסו מפה ואלה מן הצד השני, ולכל צד גינה משלו.

ישבנו למשא ומתן, הגענו להבנות, וחזרנו הביתה נרגשים להפנים את גודל האירוע.

למחרת, יום חמישי, קיבלתי טלפון ממתווכת דירות. היא רוצה להראות לי בית בעין כרם. סקרנותי התעוררה והחלטתי לקפוץ ולראות. הבית שהיא הציעה היה קטן ולא ראוי. אמרתי לה: תודה, זה לא מתאים, כבר מצאנו בית. והיא בסקרנות של מתווך החלה חוקרת ובתוך רגע הבינה.

אההה, אתם קונים את הבית של דני... אמרה, בקול מלא משמעות נסתרת. מי זה דני? שאלתי.

לא שמעת את הסיפור? דני, ילד בן 11 שלקח את ה M-16 של אבא שלו וירה למוות בהוריו ובשתי אחיותיו. זה היה לפני שנים...

לא, לא שמעתי את הסיפור. אני לא ירושלמי...

חזרתי הביתה ואמרתי לאשתי: ידעת, אנחנו קונים את הבית של דני?

לא, היא לא ידעה, גם היא לא ירושלמית. וגם הזוג השני לא ידע, למרות שהם כן ירושלמים.

ונסענו לשבת אצל הורי, בחיפה.

בשבת, ישבתי נינוח על המרפסת מול הים עם מוסף ידיעות אחרונות. כשהגעתי לכתבת האמצע נגמרה לי הנינוחות. הכותרת הייתה: דני משתחרר מהכלא. הילד שירה למוות במשפחתו וירש את בית הוריו לאחר מאבק משפטי ממושך עם דודיו,

משתחרר מהכלא. יש לו חברה והוא חוזר לחיים נורמאליים...

הכתבה הייתה מלווה בצילומים. חדרי הבית שבחרנו עירומים מרהיטים ועל הקירות
כתמי דם...

ביטלנו את העסקה.
הייתה לנו ברירה?!

עזר כנגדו

הרכב השתגע, מלמלתי לעצמי בעצבנות, ממשיך ללחוץ על השלט של האזעקה, נועל אותה בקול צפצוף יחיד והיא מיד משתחררת בקול צפצוף זוגי עליז. הרכב השתגע, אמרתי בחוסר אונים לשכן שעצר לידי, אחרי ששוב, בפעם המי יודע כמה, נעלתי את האזעקה בקול צפצוף יחיד ומיד נעניתי שוב בצפצוף זוגי. שוב נעלתי, מסתובב ללכת בתקווה שהפעם סגרנו עניין, ושוב הרכב משחרר עצמו בצליל כפול ומתריס.

שיא הטיפשות, אמר פעם איינשטיין, הוא לחזור על אותה פעולה שוב ושוב ולצפות לתוצאה שונה.

הרגשתי כמו אידיוט. כעסתי על עצמי שנקלעתי למצב המביך ועל הרכב שקיבל פתאום חיים עצמאיים על מנת לעשות ממני צחוק. ואז, כשכבר חשבתי לעלות הביתה ולהשליך מעליי את השלט הסרבן, הרמתי מבט ובחלון הקומה השלישית אני רואה את יפעת, רעייתי היקרה, עזר כנגדי, מחזיקה בצרור המפתחות שלה ונקרעת מצחוק.

גילינו שדניאל הלכה לאיבוד שעה אחרי שהיא הלכה. היא הייתה בת שש. זה היה הערב השני של הפסטיבל, ממש לפני המופע המרכזי של הערב. סביבנו עשרים אלף איש מצטופפים באוהלים נושקים יתד ליתד מבלי להשאיר מעבר. ישבנו עם חברים במתחם דוכני המזון, סועדים ארוחת ערב מאולתרת, כשהיא רצה בעקבות ילדי חברים בוגרים ממנה. רק כשילדי החברים חזרו בלעדיה, הבנו שהיא לא הדביקה אותם מלכתחילה, אלא נבלעה לבדה בהמון. התחלנו מדמיינים את הנורא מכל. הלילה חשוך, המתחם עצום, האוהלים נראים זהים זה לזה, ואלפי אנשים סביב. אמנם חייבים לציין כי משהו טוב קורה לישראלים בפסטיבלים. למרות הצפיפות והתורים הארוכים שלפני כל מתחם שירותים, נודף צחנה אנושית ותלתלי נייר טואלט, לא שמענו הרמת קול אחת. נראה כי הצפיפות יפה לישראלים בזמן שלושה רגלים, טבועה בנו כנראה עוד מימי העלייה לרגל. אבל הלילה חשוך ואיך נמצא אותה?! החלטתי לרוץ קודם אל האוהל שלנו, למרות הסיכוי הקלוש שהיא תהיה שם. גם לנו לקח לא מעט זמן ולא היה פשוט לזהות את הדרך אבל כשהגענו, היא עמדה שם, וכשיהתה אותנו, פרצה בבכי, מנקזת אל בין זרועות אמה את כל המתח שהצטבר בתוכה. נשמנו לרווחה. כעבור דקות מועטות בלבד יצאה עם ילדי החברים ל'הסתובב'.

כעבור כמה ימים, דניאל שאלה אותי אם אני זוכר את המופע של "ההוא שרקד עם האש". לא זכרתי. אה נכון, היא נזכרה, זה היה כשהלכתי לאיבוד...
ועצרת לראות מופע ריקוד? התפלצתי. כן, אבל לא להרבה זמן, היא ענתה, כי הייתי מודאגת.

קבענו לרדת לסיני עם שני זוגות חברים. באוגוסט, בדרך כלל אני יורד לבד עם שני הילדים. יפעת טוענת שלא בא בחשבון לשבת בחושה באוגוסט. גם הפעם זה היה אני ושני הילדים, והאמת, לא ממש התחשק לי להצטרף לחברים. לא שאני לא אוהב חברים, אבל לסיני אני אוהב לרדת לבד, כדי לפגוש חברים חדשים. אלא שלא היה לי לב לסרב להם ואמרתי שנצטרף. הגיע בוקר הנסיעה, כולנו ארוזים ואני שולף את הדרכונים מהמגירה, מציץ בהם בדרך אגב ומגלה שהדרכון שלי לא בתוקף. במקום לתחנה המרכזית נסעתי למשרד הפנים. תוך שלושה ימים הדרכון החדש יגיע אליך, אמרה הפקידה ולא עוזרים שום תחנונים. ואולי לא ממש התחננתי. הודעתי לחבר'ה בסיני, נגיע יומיים לפני שתחזרו ארצה. ידעתי בדיוק מה עובר להם בראש עכשיו, הם מכירים אותי כבר יום-יומיים.

הגענו ל'מעגנה' כעבור ארבעה ימים. היה נחמד. אלא שלמחרת התחילו כולם לארוז ואנחנו הרגשנו יתומים. כשאחרון הרכבים עזב את החוף התחושה הפכה כבדה כל כך שאמרתי לילדים: קדימה חבר'ה, עולים על המונית הראשונה ועוברים לחוף אחר. איזה? לא יודע. אולי לחוף של סעיד ב' ראס אל שטן', שמעתי שנחמד שם. אנחנו עולים על מונית ומצב הרוח משתפר רק מלעמוד בטנדר מאחור, חשופים לרוח. הגענו לחוף של סעיד ומיד הבנתי שזה לא הכיוון. במקום חושות, היו אוהלים משיער גמלים, ובמקום מטיילים ישראלים, היו תיירים מאוסטריה ואיטליה. כבד. יאללה, אלעד, קח את השנורקל ובוא למים, ניסיתי לעודד ולהתעודד, נחשוב אחר כך מה עושים. יצאנו בשחיה איטית צפונה לאורך השונית. לא עברנו מאתיים מטר ונתפס לי שריר ברגל. סימנתי לאלעד שאין ברירה אלא לטפס על השונית ולעלות לחוף. זה לא סימפטי בגלל קיפודי הים, אבל כמו שאמרתי, לא הייתה ברירה. עוד לפני שהספקנו להתיישב על החוף, אני כואב את השריר התפוס ואלעד מודאג, מופיע בחור סודני גבוה עם שפם דק וחיוך מאיר בעיניים ובידו מגש עם ספלונים תה. התאהבנו מיד. זה היה אללאלדין.

מאז, אללאלדין היה לנו לבית בסיני. תמיד נסענו אליו ורק אליו, ותמיד נפרדנו ממנו בדמעות. שלנו ושליו. ואז אללאלדין עבר את הגבול. והתיישב על הכביש, לא לבד, עם עוד חברים סודנים נואשים, נאסף על ידי כוחות הביטחון וישב בכלא קציעות. ושחרר. ועבר לקיבוץ 'יד חנה', שם איתרנו אותו, ושם ביקרנו אותו. שם, באופן לא רשמי אימצנו אותו לבן משפחה והוא אימץ אותנו. הוא עבר לירושלים, עבד במסעדה ובעוד אחת, ובשבתות הגיע אלינו, ללמד את דניאל ערבית, לשחק טאקי עם הילדים, ממש כמו בסיני. אספתי בשבילו כסף, לעזור לו לפתוח בית קפה סודני בתחנה המרכזית בתל אביב, ובמשך זמן מה עוד שמענו ממנו. שמענו שעיריית תל אביב סגרה את המקום ושהוא לא יצליח כנראה להחזיר לנו את הכסף, ואז הוא נעלם. מדי פעם הוא מרים טלפון לאחד הילדים, אבל אליי הוא לא מתקשר, ולטלפונים שלי, לא יענה. זה עניין של תרבות, אני חושב, הוא מתבייש.

תפילה של ילד

אלעד היה בן 9 כשפגש את סבתו, אימא של יפעת, שוכבת, מובסת מאותה המחלה. כשיצאנו מהבית הוא פנה אליי נסער ואמר בנחישות: אבא, יש לי שתי שאלות ובקשה! אני שומע, עניתי. כמה זמן נכון להחזיק בחיים אדם שסובל כל כך? שאל, והאם היה נכון לי לפגוש את סבתא ככה במצב הזה או לזכור אותה בריאה ויפה? לשאלות כאלה לא הייתי מוכן אבל לבקשתו נעניתי בשמחה- לשים פתק בכותל. אין בעיה, עניתי, היום יום ראשון, נגיע הביתה, תכתוב פתק, ובשבת בבוקר נלך לכותל. וכך היה. אלעד התיישב מיד לכתוב: לאלוהים שלום... בשבת צעדנו כאחד אל העיר העתיקה מלאים בתקווה.

במוצאי שבת קיבלנו טלפון, סבתא גליה נפטרה בצהריים. אלעד בכה, ממאן להתנחם. תחשוב על זה, אמרה לו אימו, אחרי שש שנים של ייסורים קשים סבתא במקום טוב יותר. כן, ענה לה, אבל לא זה מה שביקשתי.

לך לך

נפרדנו מאוגי בלב קל ויצאנו לדרך
הנעליים זרות לרגליי
הרבה זמן לא יצאתי למסע

מאחורינו קבוצה
נזדרז, נגיע ל'עין נמר' לפנייהם
נעזוב גם

המסלול לא מוכר, הדרך קשה
שנינו כועסים עלי
אני והרעיונות שלי

אלעד מתחיל להתייאש, הוא צועק:
"אבא, אני שונאאא אותךךך"
ואני חושב לעצמי: יכולתי להשיג את שנאתו של בני
בהרבה פחות מאמץ

אנחנו מגיעים למעין אחריהם,
הם לקחו את השביל העוקף
המקום מלא מורים ובני נוער מצווחים
מצב הרוח של אלעד בשפל, לא תוציא ממנו חיוך
חם ואין צל, המים בוציים

מחליטים לקום וללכת, הציוד על הגב
כבד
השמש קופחת ואין מילוט

הגענו ל'מעלה נמר', עליה תלולה, איומה לא נגמרת
אלעד נשבר, אני שומע אותו מחניק בכי
בוא נתיישב
מסתופפים בצילו של סלע, ממש מתכופפים לצל המועט
אני שולף קלמנטינה, אלעד נענה בשמחה
ופתאום הוא אומר, עיניו מחייכות:
"זה המקום לאכול קלמנטינות וצנוברים"
למה צנוברים? אני שואל
"תראה כמה אבנים יש כאן כדי לפצח אותם" הוא עונה
ברגע הזה הבנתי
הוא זה שמחזיק את שנינו.

ממשיכים בעליה, אני מבטיח שבפיצול השבילים הקרוב היא נגמרת
שם נעצור, אלעד נשבר קודם
אני מתחיל להילחץ, הדרך ארוכה והזמן דוחק
אנחנו מתרוממים כדי לגלות המשך לעליה
חשוף כמקודם והשמש בפנים
אלעד מיואש ואני איתו, אווזים ידיים לא ברור מי תומך במי
אני מוציא קרם שיוזף מתעקש כנגדו והוא שוב מוצא דרך נחמה
כורך את הכאפיה סביב הראש משאיר חריץ לעיניים
מסביר לי איך לעשות זאת נכון ושנינו ממשיכים בדרך
יכולים לשמש, יכולים לשביל
והשביל מתמתן, העליה נגמרת
עכשיו כיף, אני אומר.
עכשיו קל, הוא עונה
יש הבדל גדול בין השניים

למרות השעה המאוחרת מתיישבים לאכול, מכינים תה
אלעד שולף את החליל, רחוק מלהישבר
הדרך יפה, השמש מסתתרת מעבר להרים
עכשיו כיף, מכריז אלעד
תראה איזה יופי הוא מתרגש
עוזב יופי תתרכז בשביל הצר, אני חושב בפאניקה
"I have a daddy time"
הוא מזמזם לעצמו ולאוזני
אני מאושר
כואבות לי הרגליים
מגיעים ל'ברכת נעמה' היופי משכר בהשתקפויות
אלעד מוצא סלע ידידותי שמסכים לצלם אותנו בטכנולוגיה חדשנית
אני נלחץ, אם לא נזדרז נכנס לחושך
אמרו שיש עליה תלולה בסוף הדרך
לאלעד כאב ראש, זה לא נראה טוב
הוא בקושי הולך הסבל ניכר בפניו
אני חוזר ומאיים בחשיכה
האיום עושה את שלו והוא מתרומם, בקושי
הדרך יפה ולא קשה
אבל המרחק גדול
כשהוא עוצר לבדוק מאובן בצד השביל אני צועק, מתפרץ
מתקשה להסתיר את הלחץ
פתאום הוא משחק תפקיד, הוא עולה חדשה מרוסיה:
"תגיד לי, הבאת קקה של מולי?..."
לקח לי המון זמן עד שהבנתי שהוא מתכוון ל'אקמולי'
הפעם ברור מי תומך במי
השעה ארבע ושלושים
חושך בחמש

הגענו לתחתית המסלול, זה מתחיל תלול והופך לקיר עצום מימדים
יש עליו סולמות מתכת אני יודע, אבל לאלעד כאב ראש
ומה אם יתעלף, מבהילה אותי מחשבה
אלעד, אם אתה מרגיש סחרחורת תיצמד לקיר, אני אומר
ושומע את האבסורד שבמצב המטורף בו אנחנו נמצאים
בלי כאב הראש זה היה שיא הטיול
על קיר אבן ישר ללא פיתולים
כל מבט אחורה מרגש ומבהיל כאחד
אני אווז באלעד מאחור קצת יותר מדי
ואז הוא מסתובב אלי ובתקיפות מסכם במשפט אחד את תפיסת עולמו:
"אבא עזוב, תחזיק בעצמך. אני צעיר ממך, אני יודע מה שאני עושה"

רגע לפני חשיכה הגענו למעלה, אני שואג בהקלה
"אל תשמח מוקדם מדי" הוא אומר לי
ממשיכים עוד לכיוון הכביש, יגאל צריך להיות כאן
הוא לא
מתיישרים להכין תה, אחרי הקיר הכול קטן עלינו
אם יש בעיה
ננוח
ונצמד על הכביש בחושך
אחרי שננוח
הכול כואב לי, הכול
אני מאושר
אם הייתי יודע מה הולך להיות לא הייתי מעז לצאת לדרך
אבל אלוהים עוזר לתמימים
ויצאנו
אני רגוע, נשתה את התה ונפגוש את החושך מוכנים
ואז מגיע רכב, יגאל ובנו דוד. וגם הפתעה-

אהרל'ה וישי מחכים בחניון למעלה
ערב קסום
אני נותן להם לפנק אותנו, להכין להגיש לתת
לא יודע את נפשי משמחה על חברים שכאלה
שמתגייסים ונוסעים ובאים ונותנים
באהבה
מה אפשר לבקש עוד
והאוכל שהגיע, המרק שהכינה דניאל והעוף של יפעת משבת
והבשר על האש
והיין
והקפה
והשקט
וצלילי החלילים והגיטרה
והלמות ליבי
והדמעות
ואלעד משתולל, הוא מרשה לעצמו שוב להיות ילד
בלתי נסבל ומקסים גם יחד
עכשיו כשאנחנו עטופים באהבה הוא לא צריך יותר לדאוג לאבא שלו
הוא שוב אלעד
שמחר הולך לחגוג בר מצווה
בר מצווה לאלעד - פרשת לך-לך - סוף מסע התבגרות, נחל צאלים

נראה לי שזיכרון השחייה המשותפת ביים עם אבי הוא שהביא אותי לרעיון
ההליכה עם אלעד לכבוד הבר מצווה שלו. קיויתי שהמדבר יאפשר לנו
להישיר מבט זה לזה.

בשבת בבוקר, אני הולך לפעמים לעיר העתיקה, לרוב עם אחד הבנים או עם שניהם. באותו הבוקר הם סירבו ללכת. כל אחד והתירוץ שלו. אז לקחתי את גלי בעגלה. היא הייתה בת שנתיים ועדיין שמחה להצטרף אליי.

סיבוב שבת בבוקר בעיר העתיקה מתחיל בעבורי בבית הכנסת של לוחמי ירושלים. נכנסים בשער יפו, יורדים בשוק, פניה ראשונה שמאלה ברחוב היהודים, סמטה ראשונה ימינה, יש אבן מרובעת בכניסה, חוצים את כיכר המוריסטאן, פונים ימינה אחרי כנסיית הגואל, חזרה לשוק, ב'ויה-דלה-רוזה', מול התחנה השישית, פונים שוב ימינה, יורדים למטה עד התחנה הרביעית, קצת שמאלה והגעת, קומה שנייה. המבנה שימש ישיבה כבר במאה השמונה עשרה, למדו שם הרב אריה לוין והרב צבי יהודה קוק, יחד עם עוד רבים וטובים. כשנפל הרובע, נעל השכן המוסלמי מלמטה את האולם ושמר אותו נצור עד שהגיעו הכוחות המשחררים ב-67'. אומרים שהסידורים היו עדיין מפוזרים על השולחנות. באופן טבעי נמסר האולם ללוחמים שנלחמו על שחרור ירושלים. קצת טירוף לעשות את הדרך הזו עם עגלה, אבל הלב מושך ואני אחריו. התפילה לא משהו אבל היא כל כך קצרה, שהיא מסתיימת לפני ששמים לב. ואז קידוש, עם האוכל של עדיקה. בייגלה ערבי עם שומשום, טחינה אסלית, חומוס גם, חציל מוחמץ, לימון, כרוב וכרובית, אעיג'ה, זיתים, ביצים, עמבה, עראק ועוד. בשיא הקידוש חיבוק במעגל ועדיקה מנצח על שירת 'שבחי ירושלים' מתמסרת, זועקת לשמים.

ואז הדרך חזרה. מטפסים ב'ויה-דלה-רוזה' עד התחנה השישית (עם עגלה זה סיוט), פונים שמאלה לתוך השוק, ואחרי כ-150 מטר פניה ימינה למדרגות רחבות, שעולות לכפר הנזירים האתיופיים הממוקם על גג כנסיית הקבר. הכניסה מול הירידה ל'בור של הלנה'. בדיוק מול הכניסה לחצר פתח ירידה קטן המוביל דרך אולמות התפילה האתיופיים (על הקיר ציור שמן המתאר את מפגש מלכת שבא ושלמה המלך. היהודים מצוירים בקפוטה ושטריימל). מגיעים אל כיכר הכניסה לכנסיית הקבר, מצד

ימין דלת הכניסה הראשית, מול הסלע שעליו הניחו את גופתו של ישוע כשהורדה מהצלב (הפסיפס העדין שברקע מתאר את השתלשלות העניינים מהצליבה ועד עלייתו לשמיים של בן האלוהים). מיד כשנכנסתי, נדחק בהמולת המאמינים הרגילה, החלו כמרים צעירים להדוף את כל הנוכחים לדפנות האולם ומימין נשמעה שירה מתקרבת. הבנתי שאנחנו בעיצומה של מיסה. לא ברור למה, אולי בגלל העגלה שאחזתי, מצאתי עצמי נדחק עם גלי לצד אחד של האולם (מתחת לפסיפס המעודן) בעוד שאר ההמון מצטופף מנגד, ליד דלתות הכניסה הכבדות. רציתי להיעלם בתוך הקיר אבל היה ברור שאני לא רק חשוף אלא גם נמצא ממש על ציר התנועה של התהלוכה המתקרבת. בראש התהלוכה, איש דת חמור סבר, לבוש מחצלות ארגמן וזהב, אולי ארכיבישוף, משני צידיו וקצת מאחור, נושאי הקטורת מטלטלים מנחתם ימין ושמאל. מאחור תהלוכה בשלל מדים ותלבושות.

רציתי למות. לא למות, להתאדות. חשבתי על עגלה ותינוקת במסלול התנגשות עם תהלכות תפילה נוצרית... אוי וי.

ברגע האחרון ניסיתי לחתוך לצד השני ולהיבלע בהמון, אך פרח כמורה מסור עצר אותי בנימוס תקיף. גלי נראתה רגועה, ערנית ומתעניינת. לפחות היא שמרה על שקט מנומס.

התהלוכה הגיעה לאולם הכניסה, הסלע המקודש במרכזו. אני מימין- ההמון משמאל. התפללתי שהטור יעבור משמאל לסלע וכך ישאיר אותי מחוץ לנתיב התפילה. אך לא, הטור פנה לכיוון שלנו והמוביל הישיר מבטו אלי. דמיינתי תגובות אינקוויזיציה שונות ומשונות, וחששי התברר כמוצדק. הוד קדושתו עצר את הצעידה ואת השירה. הוא פנה אלי. הפסקתי לנשום. אבל הוא לא פנה אלי אלא אל העגלה, אל גלי. מלוויו עמדו בשתיקה נבוכה בשעה שהוא גוחן אליה, מחייך וצובט בשתי לחייה. בסיום, התרומם, חייך אלי, חזר למקומו, אל בין שני נושאי הקטורת, והמשיך להוביל את תהלכות התפילה.

שמע ישראל!

להיפרד מלאה

לאה אהבה סיפורים. ואת הסיפור הזה, שסיפרתי לה בפעם הראשונה שבאתי להיפרד ממנה, היא אהבה במיוחד. זהו סיפור על סבי, סבא מוישה, שאסף את נכדיו סביב מיטתו, כשהיה חולה מאוד, וביקש להיפרד מכולנו. מה רבה הייתה הפתעתי כשלחש באזני: ירון, דע לך, משיח לא יבוא! סבא, איך אתה אומר דבר כזה, התרעמתי. ירון, המשיך ואמר כמעט בלחש, אם יבוא.... למי נתגעגע?

לאה התמוגגה. למי נתגעגע? למי נתגעגע? היא מוללה את המילים על שפתיה שוב ושוב. כעבור זמן, כשקמתי להיפרד ממנה היא נעמדה באיטיות, נשענת על מקל ההליכה שלה, נלחמת בחולשה בלתי נראית ואמרה לי בחיוך אוהב: ירון תמסור ד"ש לסבא שלך. ואז, כמו ניצת בעיניה חיוך שובב ובהינף יד תיאטרלי אמרה בשמחה: עזוב, אני אמסור.

מיד ידעתי כי אשוב להיפרד מלאה, ואעשה זאת כל עוד ניתן יהיה.

חמש פעמים נפרדתי ממנה. מגיע ביום שני בוקר ומוצא אותה במיטתה קוראת עיתון. במבט ראשון אף פעם לא זיהתה אותי אבל לא לקח רגע ומיד אורו פניה. היא קיבלה אותי כפי שמקבלים חבר ותיק. הייתי יושב לצד מיטתה, על כיסא הגלגלים שלה, והיא הייתה אוספת את ידי בשתי ידיה. כך ישבנו חבוקים בכל פגישותינו. השיחה קלחה בגיבוב חופשי של אנגלית ועברית והיא חורזת סיפור בסיפור. פעם אני ופעם לאה.

תמיד הרגשתי כי הסיפור שלי נוגע בה. היא תמיד גרמה לי להרגיש חשוב, חכם.

לאה ידעה להקשיב.

כבר בפגישה השנייה החלטנו להתחכם למחלה. אנחנו נסיים כל פגישה באמצע סיפור ונצטרך להשלים אותו בפגישתנו הבאה. לא תהיה לנו ברירה. והמחלה... תמתין!

המחלה המתונה חמישה שבועות בלבד, חמישה שבועות של קסם מתמשך בהם הייתי יורד במדרגות בסיום פגישה וכבר לא יכול להמתין עד שאטפס בהם שוב,

מתנשף בעלייה ונסער לקראת פגישה נוספת.

בפעם השישית כשהגעתי כדרכי ביום שני בבוקר, מלילה, הבת של לאה, פתחה בפניי את הדלת ובישרה לי שהיום לא אוכל להיכנס. המחלה עמדה על שלה. אנחנו רק הראינו לה אצבע משולשת לזמן קצר, לאה ואני.

לא תמיד היה קל להיפרד מלאה. לפעמים היא הציבה בפניי אתגרים לא פשוטים, כמו אותה הפעם בה היא ביקשה ממני כי נשיר יחד את שיר ה'ינ-קינ-טון' (כפי שהיא קראה לו).

מי שמכיר אותי יודע שהתכווצתי בכסא הגלגלים מקווה מאד שהיא לא רצינית. אבל לאה הייתה רצינית. בוודאי בענייני שירה. וכך מצאתי עצמי עובר מכסא הגלגלים למיטה, יושב מול ספר השירה שלאה החזיקה ללא רעד, מחרה מחזיק אחריה בביטחון גובר והולך, ומזמר.

טוב שלא היה איש בבית, בזה לא הייתי עומד.

לאה תפסה את מצבה בהומור. היא כמו לגלגה על גופה בחולשתו. לא אשכח איך קפצתי ממקומי ונעמדתי כשלפתע צעקה בנחישות: UP! שב, שב, היא אמרה, זה היה בשבילי לא בשבילך. בלי פקודות הגוף הזה כבר לא מבצע שום דבר. תראה, תראה איך הרגל הזו תבוא אחרי השנייה, היא כבר יודעת...

לפעמים הייתה מתהרהרת. אתה יודע, אמרה, במצבי לומדים מכל דבר. תראה את המיטה הזו. אני שמבלה בה כל כך הרבה זמן לומדת ממנה המון... כמה סבלנות יש לה...

באופן טבעי, נגענו לא מעט במוות. לאה לא הסתירה את העובדה שהיא מפחדת. לפעמים, אני נתקפת פאניקה, אמרה, ומיד הוסיפה בביטול: אה, מילא, מה זה משנה?! העיקר ללכת. תביא את הספר הקטן הזה שמונח על המדף, אלתרמן. תפתח, תקרא. יש לו כמה שירים מקסימים על ה'הלך'. נפלא לא?!

סיפורים רבים שמעתי מלאה על חייה. רבים מהם על בעלה, משה, 'משה היקר' כפי שקראה לו באהבת אין קץ. איך החליטה כבר בשלב מאד מוקדם לסמוך עליו ולהפקיד את גורלה בידי. אני אנהג! הוא היה אומר תמיד, סיפרה לי בחיוך, רומזת

שאמנם הוא אחז בהגה אבל בעצם רק מאחר שקיבל את האישור לכך ממנה. איך החליט שאת חג הפסח צריך לחגוג במדבר ומאז היו יורדים כל שנה לסיני. תביא את החוברת הזו, תראה את הצילומים מסיני, זה משה עם הטלית על הראש, מדהים לא?!

בגיל 50+ החליט ללמוד אדריכלות. לאה, אמר לה, עד כה עשיתי כסף, לא מעט כסף, עכשיו אני צריך לעשות משהו מכובד בחיי! כמה התאכזב שלא התקבל לבצלאל, כמה מאושר היה כשהתקבל ללימודים בלונדון. ירון, גש לסלון. ליד דלת הכניסה, מצד שמאל על הכוונית, תביא את החוברת הכרוכה בסליל כחול. כן, יופי, זהו. זוהי עבודת הגמר שלו. על העיר ירושלים. קח, אני רוצה שהיא תהיה שלך. פגישתנו השישית, לאה, לא התממשה. במקומה מצאתי את עצמי יושב על ספסל באחת מחצרות השכונה, ודמעות חונקות את גרוני. חשבתי, הרי אנחנו באמצע סיפור...

אחרי שנה,

היום ישבתי עם אילן על חוף הים בתל אביב. כמעט שנה שלא ראיתי אותו והיה לנו הרבה מה להשלים. אילן נאבק בסרטן אלים במיוחד. כבר שבעה ניתוחים ותרופה שהלבינה את שעריו לחלוטין. החיבור עם אילן הוא חיבור של חיים ולא של מוות. אין עצב בסיפור חייו רק לא מעט קושי. יש שהיו אומרים שהוא נלחם בגבורה ואילן אומר שהוא חי את חייו במלואם בחדות גדולה כמו מסך פלזמה משוכלל. אז מה אם לפעמים הסרט שמוקרן על המסך קשה לעיכול. באופן טבעי, הגעתי לסיפור הפרידה מלאה. אילן מקשיב בעיניים נוצצות והוא כל כך מזכיר לי את לאה. פתאום צליל sms בנייד שלי. אולי מהבית? אולי קרה משהו? אני נלחץ וממהר לפתוח. "אתה מוזמן לבוא לבחור ציור של אימא, אני שם הלילה ומחר מעשר בבוקר". מלילה.

להשליך לאש

עמדנו במעגל סביב המדורה, כ-30 מבוגרים וכמה ילדים. כל אחד התבקש להשליך לאש משהו משלו. ניו אייג' במיטבו שבדרך כלל מוציא ממני בעיקר ציניות. והפעם אני מוקף בחבריי לקבוצת הלימוד, איתם אני לומד טקסטים יהודיים כבר 14 שנה במתכונת לגמרי לא ניו-אייג'ית. והפעם אני חובק מאחור את כתפיי בני איתי הנשען עליי בגבו ולצידי עומד בני אלעד שזה עתה סיים לנגן בפנינו קטע בחליל. כל זה כחלק מטקס הפתיחה לסמינר לימוד שאנו עומדים להתחיל. והמעגל ממושמע, אחד אחרי השני משליכים לאש משלהם.

תורי מתקרב ואני נדרך. מה אשליך? ואיך לא אשמע ציני? ומגיע תורי ואני בוחר להתחיל ב... ופתאום אני שומע נדהם את איתי מקדים אותי ואומר בעוז: אני איתי ואני בן 6. ומה תשליך לאש? שואלת המנחה בחיוך מחבק.

אני משליך לאש את הכעס של אימא, עונה איתי מבלי להסס. והגיע תורי, והשלכתי לאש את מה שהשלכתי בפזר דעת מרוגש. והגיע תורו של אלעד, והוא אומר: אני אלעד ואני בן 14. אשליך לאש את הקושי שלי להיחשף בפני אנשים.

לרגע שתיקה ואז רבים קופצים ואומרים בערבוביה: אבל כרגע הופעת בפנינו עם החליל...

נכון, עונה אלעד. ומי אמר לכם שהיה לי קל...

המגילה אינה עשויה קלף אמיתי. היא עשויה דפי נייר דמוי קלף, מודבקים זה לזה ברישול מסוים, והיא מגולגלת במארז צינור קרטון פשוט למראה, עם מכסה פלסטיק בכל צד. לא הוד והדר לה, ובכל זאת היא מספרת סיפור.

מצאנו אותה, שבת אחת, זרוקה ברחוב, בעת שחזרנו ברגל מהעיר העתיקה. אלעד הבחין בה ראשון. כשהרים אותה נזפתי בו על כי הוא אוסף אשפה מן הרצפה. כשגללנו אותה מימין לשמאל נתקלנו מיד בהקדשה הכתובה בעט שחור, הקדשה שהחזירה אותי שנים אחורה.

הייתי נח"לאי, חבר בקיבוץ צעיר שרק אתמול נגמל מהיותו היאחזות. כחבר ועדת תרבות נשלחתי להביא את המרצה להרצאה של הערב מהצומת למטה. אל הרכב נכנס אריה בן גוריון, איש בית השיטה. עד שטיפסנו במעלה הר הגלבוע והגענו אל חדר האוכל ההומה אדם, למדתי להעריך ואולי אפילו להעריך את האיש הנמרץ, הבוטה, המישיר מבט למציאות וקובע מולה את עמדתו. איני זוכר את ההרצאה כלל וגם איני זוכר אם אני הייתי זה שלקח אותו חזרה לעמק, אבל רישומו של אותו הערב ניכר בי מאד.

עבר עשור עד שפגשתי בו בשנית. היה זה בערב תשעה באב. התאספנו, חברי המחזור הראשון של בית המדרש אלול, בירושלים, ללימוד מיוחד עם אורחים מההתיישבות העובדת שביקשו ללמוד איתנו.

אריה בן גוריון נכנס לחדר, מלווה בשניים נוספים. לא באו ללמוד, אלא למצוא תחליף ציוני לתשעה באב, יום הצום היהודי הארכאי מבקש מלבוש ישראלי צעיר ועכשווי, אמרו. היה רגע של שקט. ואז גרא קם ואמר בלי היסוס ובתקיפות שאנחנו ב'אלול' לא מחפשים להחליף שום דבר בשום דבר אחר. אנחנו לומדים יחד את מה שיש לעולם היהודי להציע. נדהמתי. איך הוא מעז? אל מי הוא חושב שהוא מדבר? הוא יודע מי זה אריה בן גוריון? אבל הוא לא היה המעז היחיד והדיון שהתפתח היה

נוקב. תהיתי אם יש סיכוי שהוא יזהה אותי, אם יש סיכוי שאומר את דעתי, אם יש סיכוי שאבין מהי דעתי. ואז נזכרתי איך בנסיעה במונית השירות לבית שמש, יפעת, זוגתי הטריה, הציעה לכל הנוסעים מאגוזי הקשיו שהיו ברשותה. ואיך הסביר לנו השייח' המוסלמי שישב לצדי שהוא מסרב לאגוזים בשל צום הרמאדאן. מששאלתי אותו לפשר הצום ענה לי כך: בצום יש כוח. אתם היהודים טעיתם כשהפכתם את כל הצומות לחגים.

וזה כל העניין, אמרתי בפני הפורום באותו הערב. נכון שאפשר לחגוג את החגים בטקסים ובכוונות. אבל הצום, הצום נוגע במהות של האדם. מבפנים. ואי אפשר להעמיד פנים. ואי אפשר לזייף. וייתכן שרק בשל כך נכון להמשיך ולקיימו ולא להחליפו בשום 'קומזיץ אמריקאי'.
אמרתי את זה. ואני באמת מאמין בזה.

אינני זוכר אם אריה בן גוריון זיהה אותי באותו הערב, אבל בליבי הודיתי לרבקה מרים, חברתי ללימודים, על כי זימנה את הדיון ואפשרה לדברים לעלות.

והנה, כעבור שנים, אני מוצא מגילת איכה זרוקה ברחוב וההקדשה שעליה כתובה בזו הלשון בדיוק:

לרבקה מרים,

תפילתי שלא נזדקק עוד למגילת איכה ציונית...ראוי שתיכתב מגילת יצירה ברוח ובמעשים, ברוח רעיונות הנביאים ומושגי ערך של חז"ל. הפגישה עם 'אלול' הייתה ניסיון מעניין, יעשה כל אחד כפי אמונתו מתוך כבוד לזולתו!

בהערכה

אריה בן גוריון

ט' באב תשנ"ב

סודו של אשר

אשר אדר נפטר. כבר לפני שבועיים.

רק אתמול שמעתי את קולך, אשר. את המילים הנחלצות בקושי מסוים מבין שפתיים נוקשות. את הדיבור שהוא מהיר ואיטי גם יחד, בו המילים כמו היו רודפות ובורחות זו מזו. התקשרתי אליך, אשר, בטעות. ענה לי קולך בתא הקולי. שאלתי את עצמי איך אתה. שאלתי את עצמי למה אני לא מתקשר אליך יותר. לא השארתי הודעה.

אשר נפטר כבר לפני שבועיים.

מאז גיליתי את סודך, יש לי אליך יחס מיוחד. איש קטן/גדול שכולא את הכריזמה שלו פנימה, והיא מצידה משיבה מלחמה, נלחצת-מבצבצת מבעד לדמותך כפי שדברך מתגלגלים בדיבורך.

היית נמוך קומה, רזה, קירח, זקן וכיפה גדולה, נדמה לי שגם משקפיים. היית מקשיב בעיון, בורר מילים בקפדנות יתרה ומבעד לעיניך היוקדות אפשר היה לראות את מחשבותיך מרחיקות ראות.

אבל אשר נפטר. כבר לפני שבועיים.

יש לי נחת כשאני נזכר בערב שארגנתי לכבודך. הערב בו חלקת לראשונה את סודך עם כולנו. אלה שלמדו איתך שנים ולא היה להם מושג מי אתה. אלה שהביטו בך במבט מעריץ ומסויג. אלה שאהבו אותך מאד אך מעולם לא היו קרובים אליך. הגעת באותו ערב נרגש, לבוש בהידור מועט אך יוצא דופן, והיית מוכן לספר את סיפורך. סיפרת אותו ברצון ובאהבה. נראה שהדברים חיים בזיכרונו כאילו קרו אתמול. והם רוצים להיספר. והם רוצים להישמע. אך גם בעת הגילוי נשאר מוקפד ומוגדר. לא הסגרת פרטים מהשוליים. לא התקבלו שאלות שחורגות מן המקום ומן הזמן.

איך מתמודדים עם העובדה שאשר נפטר. כבר לפני שבועיים.

איזה מזל שבאותו החג החליטה משפחתי לצאת לפיקניק. ואיזה מזל שהגענו כמעט במקרה אל אותו העמק בין גבעות יוקנעם ויערות מנשה, ושם חלקנו עשב רך ורוח נעימה עם רבים אחרים, משפחות וקבוצות. ואיזה פלא, תפסה את תשומת ליבי אותה קבוצה עם אותו המדריך שסיפר בהתלהבות על שמו של אותו העמק, ועל אותם שלושה גרמנים שהגיעו למקום והחליטו לקרוא לו בשמו, ולעשותו כשמו. ובעוד הוא מסביר מדוע בחרו בעמק השלום ומה הייתה דרכם בו, הסביר כי שניים אינם בין החיים עוד. הראשון התאבד והשני נפטר, או להיפך, ואילו השלישי התגייר, והוא שומר מצוות וחי בירושלים. שמו אשר אדר.

יכול להיות?!

יכול להיות שהכוונה לאשר שלנו? ידעתי שהוא גר. ידעתי שהוא שומר מצוות, אבל לא הייתי בטוח ששמו אדר. ככה אני עם שמות. וכמו בסרט, פתאום מופיע מולי עלי. גם הוא מטייל בחג, גם הוא לומד איתנו כבר שנים. עלי, מה שם משפחתו של אשר שלנו? אדר.

ידעתי! שנים בחברותא ושום מושג...

גם אני כמו כולנו, הרגשתי אשמה שלא ביקרתי אותך כשנפצעת. ובכל זאת, אחרי התלבטות, החלטתי להתקשר. הסברתי שאנחנו מתגעגעים וכי נשמח לערוך לכבודך ערב. ומכיוון שסודך נחשף, במקרה, נראה אך טבעי לבקש ממך שתחלוק אותו עם כולנו. ואתה באת לספר. איך החלטת לעלות לרגל מבית האהבה שבעפולה לירושלים. ברגל. ואיך נתקעת בעמק הזה, מוקסם, הוזה. ואיך רכשת בכסף את המבנים הקטנים. ואיך התגלגלו שותפייך למקום, ואיך בנייתם ושיפצתם והוספתם והתווכחתם ורבתם ושוב התווכחתם ושוב רבתם. אבל יותר מכל, אני זוכר איך תיארת את הציפור, סנונית נדמה לי, שצללה ועפה דרך חלון הצריף הפתוח, או אולי צללה ועפה ולא נכנסה בחלון הפתוח. באותו רגע, כולנו חיינו יחד איתך ועם הציפור את אותו הרגע. ואז התעייפת, אשר, ועזבת אותנו נרגשים כחושפי מטמון.

ובעצם מאז לא חזרת. אולי פעם אחת. לזמן קצר.

דע לך, אשר, שאני מתגעגע, ואם רק הייתי יכול הייתי יוצא במסע לגילוי שאר

סודותיך. למה התגיירת? ומה עשית בהודו? ואיך פגשת את חנה? ומה חשבת מעבר לשתיקות.

ואולי במחשבה שנייה הייתי מניח לך להתעטף בשתיקתך ולהיות אדון לסודותיך. היה שלום, אשר.

דבר אחרון, אם תוכל, תמסור ד"ש ללאה.

האדם מתכנן ואלוהים צוחק

לא הייתי צריך לחזור עם יואב ואביגיל. הייתי צריך להישאר בקיבוץ, לרדת לים עם כל החבר'ה ולחזור הביתה בערב, שבע חוויות ונחת. מה גרם לי להיות כל כך החלטי ולהתעקש דווקא על עליה לרכב שלהם. אם הייתי חושב הייתי בוחר להישאר, ומוצא טרמפ אחר. יואב יעץ לי לנהוג כך. פעמיים. אבל אני התעקשתי בגאון, אתכם הגעתי ואתכם אני חוזר! כל כך לא טבעי לי לדבוק בנאמנות רגשנית פשטנית שכזו. טיפה יותר מודעות והייתי מפנה עורף למחויבות החברתית, אם בכלל הייתה כזו, ומוצא לי טרמפ אחר. אבל לא פעלתי ממודעות. פעלתי בשיכרון חושים. בידיעה אחרת, בביטחון. מה ידעת? במה הייתי בטוח? אין לי מושג. מרגע שהבנתי מה עשיתי, בעוד אנחנו דוהרים לכיוון ירושלים אני נלחם במועקה שנפלה עליי. חיזקתי בליבי את הפטליזם הנדוש שנמצא בי באופן בסיסי שאמר: יצאת לדרך - יש לכך סיבה! אל תשמע לעצתו של יואב לעצור כאן, לרדת בשולי הדרך, להתקשר לחבורה שעדיין בקיבוץ, לדאוג שיאספו אותך בדרכם למעיינות החמים, לתקן את שעוללת בפזיזות. להיפך, חזרתי ושיננתי שבוודאי יש לכך סיבה אמיתית, טובה, מוצלחת. וגם כשגיליתי שבכלל אין לי מפתח לבית עדיין לא נפלה רוחי וחיכיתי לגילוי שיסביר ויפרש את פזיזותי. כשעצרתי בבית בכדי להניח את התיק המכביד ליד הדלת לפני שאמשיך ברגל אל בית הספר לאסוף את איתי בן השמונה, אשר בתיקו מצוי מפתח לבית, צלצלתי בפעמון. מה יש לי להפסיד? כשהדלת נפתחה, ראיתי את דניאל במצב של היסטריה מתקדמת, וידעתי שמצאתי את התשובה. הייתה סיבה לפרישתי המוקדמת מהווי המדבר, לויתור על הרביצה במעיינות החמים. נדרשתי להגיע הביתה על מנת לעזור לדניאל, לחלץ אותה ממצוקתה. כמה גדולה הידיעה הלא מודעת. כמה נחת יש בגילוי שלדברים יש סיבה טובה.

כעבור שבוע אנחנו שוב נפגשים ביום חמישי בערב, הפעם בירושלים, למפגש לימוד סטנדרטי. כבר בכניסה אני שומע דיבור על כתיבה מאומצת של שבוע ימים. וכמה יפה הוא כתב. מרגש! רק בשביל זה כבר היה שווה, גם אם הוא לא יתקבל. מי? יתקבל למה? אה, הבן שלנו מנסה להירשם לתכנית היוקרתית של עמיתי ברונפמן. שמעת

על זה? כן, התכנית שלוקחת 20 חבר'ה מובחרים לסדרה של סמינרים בארץ ובעולם, והכול חנים אין כסף. ההרשמה היא לבוגרי כיתה י"א והיא מסתיימת ביום ראשון. רגע, גם אלעד בכיתה י"א, לא?! הוא גם יכול היה להירשם, זו תכנית מצוינת! חבל, דיברנו על זה בסוף הסמינר כשרבצנו במי המעיינות החמים, איפה היית, בעצם?!

ברחתי החוצה מתקשה לנשום. ידיעה עאלק?! ידיעה בתחת שלי. איפה הייתי? איך נתתי לזה לקרות?! חייב להיות לזה תיקון. רגע היססתי, הרי אם אספר על כך עכשיו לאלעד אדון אותו לתסכול הכרוך בכישלון, כי אין סיכוי שהוא יצליח להירשם בזמן שנתר. אולי עדיף לחסוך ממנו את עגמת הנפש ולהתמודד איתה לבד. ומצד שני, למה התבוסתנות הזו? שום דבר עוד לא סגור, הרי מדובר באלעד. יש לו כל סיכוי שבעולם! צלצלתי הביתה. שמע בן, יש תכנית שלוקחת בני נוער בגילך למסע של תודעה וזהות יהודית, בארץ ובעולם, והכול בחינם. כדאי שתירשם לזה! יש לך רק את הערב, מחר ומוצאי שבת. זה לא מספיק זמן אבל מה יש לך להפסיד, לך על זה. כשהגעתי הביתה כעבור שעותיים וחצי, הוא ישן. חשבתי לעצמי שזה היה גדול עליו והוא ויתר. בבוקר התברר שאלעד לא חלם לוותר. הוא התיישב למשימה וכתב, ללא היסוס, ללא פחד. אלא שברגע של פזיזות הקובץ נמחק כולו. אז מה יהיה? שאלתי בחשש. אכתוב שוב, ענה. ואני, תפילה שהפעם אפסיק לתכנן ואפסיק להסביר ואפסיק לפרש ואתן לאלוהים להתערב ברכות, ובמקום לצחוק, ללוות את בני בחיך גדול בדרכו שלו בחיים. ועוד אני תפילה שהוא עשה את זה והוא יוזמן לריאיון. שאחרת איך אוכל לעמוד בעוגמת פזיזותי...

הוא הוזמן לריאיון...

הוא התקבל.

הכנסייה העתיקה בעולם

אל הכנסייה העתיקה בעולם הגעתי במקרה. אחרי שיטוט על גגות הרובע המוסלמי ירדתי במדרגות הברזל ובמקום לקחת ימינה חזרה אל השוק עליתי שמאלה לכיוון הרובע היהודי והארמני. שם נתקלתי בשלט פסיפס מעל דלת עץ כבדה ובפתח נזירה קטנטונת. כנסייה שאני לא מכיר. סקרנותי ניעורה. סגור, אמרה הנזירות באנגלית עם מבטא לא ברור, חזור בעוד שעה ורבע. מה זה להרוג קצת זמן בעיר העתיקה בשביל לכבוש עוד יעד לא מוכר. הרגתי. והתייצבתי שוב בשעה היעודה. הדלת הייתה פתוחה לרווחה ובפנים קפלה קטנטונת, שתי שורות מושבי עץ ועל אחת מהן שני אורחים שהקדימו אותי מאזינים ברוב קשב לדיבור שוטף ומתנגן מפי הנזירות. המבטא הלא ברור התברר כניגון מתגלגל אם לא לומר מפעפע של אנגלית/איטלקית כמעט יידישאית. הגברת הייתה הכלאה בלתי אפשרית של רוברטו בניני וטום ווייטס, עוטה לבוש שחורים סיציליאני. משפענחתי את הצלילים לכדי שפה התחלתי להבין כי, לדבריה, האולם בו אנו יושבים היה ביתה של אימו של יוחנן המטביל. פה ישבו ישוע וחברו לארוחות שבת ולשיחות רעים ופה תלוי על הקיר ציור פורטרט של בן האלוהים אותו ציירה האם בכבודה ובעצמה. לא תמצאו עתיק מזה. תראו את הקלף הזהוי. תראו את עומק המבט. ואם תרדו למטה, זהירות במדרגות, באולם המקומר הזה נערכה הסעודה האחרונה...

כבר עמדתי לעזוב כששמעתי את הניגון מתנחשל מפיה מחדש והפעם הסיפור היה אישי. היא מספרת איך שקעה, יום אחד, לשיחה תיאולוגית, מעמיקה ומרגשת, עם בחור צעיר, עולה חדש מרוסיה, שהגיע לכנסיה, "Praise the Lord". כעבור כמה חודשים, שוב נכנס אותו הבחור אל הכנסייה, והפעם היה לבוש מדים של שוטר במשטרת ישראל, "Praise the Lord". הם פנו אחד אל השני בהתרגשות רבה אך לפתע נתקלו במחסום מפתיע. התברר כי הבחור מדבר רוסית שוטפת, עברית מהוססת ואף מילה באנגלית, והיא מדברת ארמנית שוטפת, אנגלית קוצפת, ואף מילה בעברית או ברוסית! "Praise the Lord". היא המשיכה לנסות ולשדל אותו בשפתה והוא המשיך פונה אליה בשפתו, מתחיל לאבד סבלנות. היא חשבה

להתייחס אבל לא היה לה ספק שהוא היה האיש, "Praise the Lord". לפתע נכנסו בסערה לכנסייה זוג ידידים קרובים שלה, "Praise the Lord". הכול בסדר? שאלו, לקחנו מונית מקצה העיר, פתאום הרגשנו שאת זקוקה לעזרתנו, "Praise the Lord" שניהם רוסים והאישה דוברת גם אנגלית, והיא יכולה לתרגם את דברי הבחור. התברר כי הבחור זוכר את השיחה הקודמת, מילה במילה, לכן חזר אל הכנסייה גם הפעם, להמשיך את אותה שיחה מופלאה. אבל עכשיו הוא לא מבין, "Praise the Lord" באיזו שפה נערכה אותה השיחה???

רק בירושלים יש דברים כאלה.

דרישת שלום

אחיו הגדול של אוגי, היה לי, בתקופה מסוימת, לרב ולמורה דרך, ועל כך אני קשור אליו עד היום בעבותות של אהבה וכבוד. להפתעתי גם הוא מגלה כלפיי חיבה בכל פעם שאנחנו נפגשים.

בראש השנה האחרון נכנסתי לבית הכנסת באיחור ואוגי עבר לפני התיבה. עברתי לידו, חיבקתי את כתפיו מאחור ונתתי לו נשיקה במרכז הכיפה הלבנה שלראשו. לא משהו יוצא דופן ביחסים שלנו. למחרת החג אוגי התקשר אליי בהתרגשות ואמר: אחי התקשר במוצאי החג ושאל אם קיבלתי את ה'דרישת שלום' ששלח אליי, ברגע של הרהור תפילה, בשעת שחרית של ראש השנה. נו, וקיבלת? שאלתי ספק בריצנות. בהתחלה חשבתי שלא, אמר אוגי. אבל עכשיו כשאני חושב על זה אני נזכר שכשנשקת לראשי בשעה שעברתי לפני התיבה בחג, לרגע הייתי בטוח שזה אחי הנושק לי.

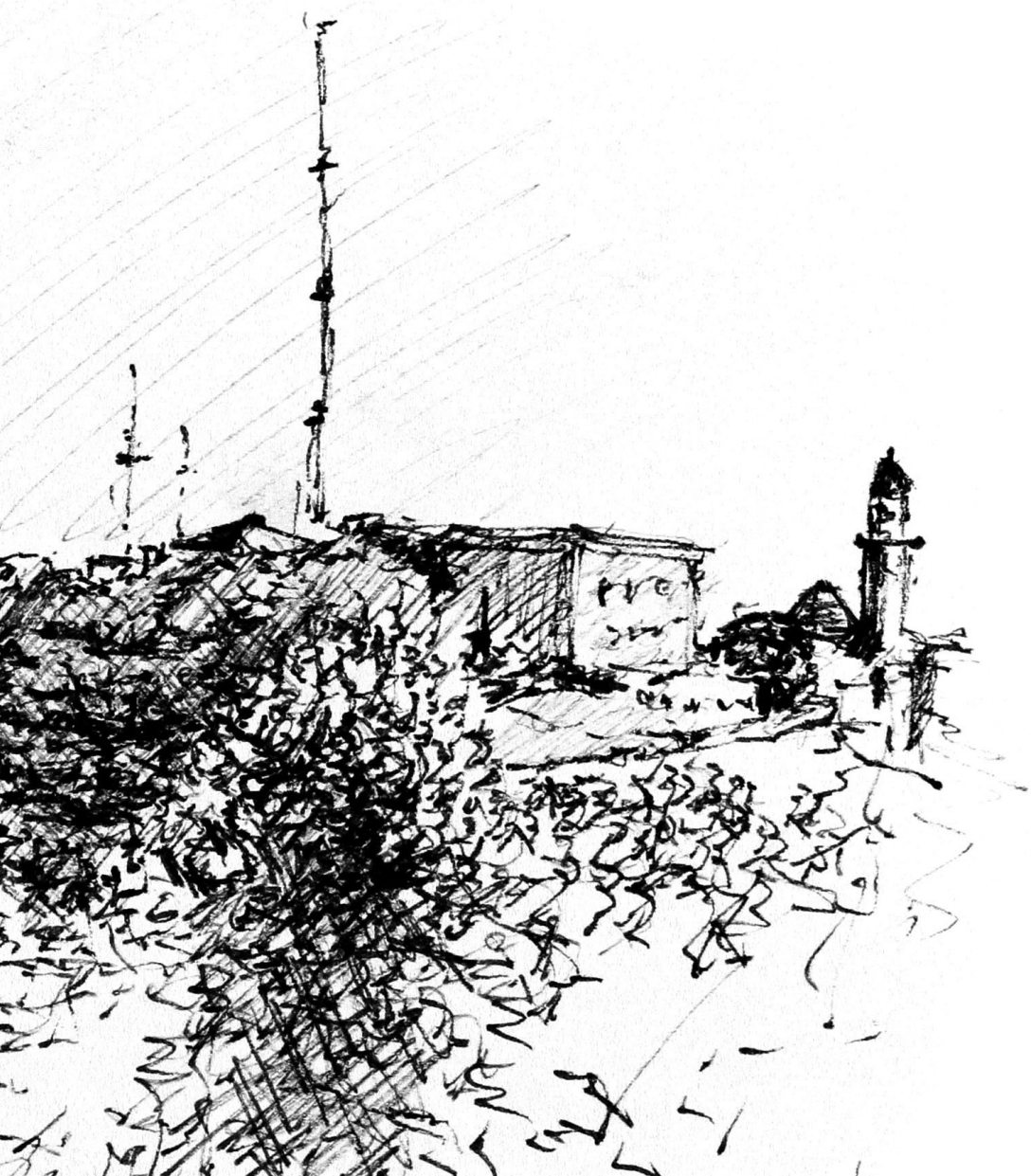
בחיפושיו אחר משרד הגעתי ל'חירבה' מוזנחת במרכז העיר. השטח היה כפול ממה שהייתי זקוק לו והמצב הפיזי - נורא. ריצפה מפורקת, תקרה אקוסטית מתפוררת וקירות גבס מתקלפים. ידעתי שהשיפוץ יעלה הון. הון שלא היה לי. אבל לא יכולתי להתעלם מציוץ הציפורים שהגיע מהגינה הקסומה ומהכיפה השטוחה שנתנה לחלל המרכזי הוד מיוחד שהשלים את חלונות הפס האנכיים בקיר המעוגל לכדי מרחב מושלם למשרד אדריכלים. מה עשיתי? עשיתי מה שאני תמיד עושה כשאני לא יכול להחליט בעצמי. קראתי ליפעת. יפעת הסתובבה ברחבי הדירה החרבה והדגישה בפניי את כל חסרונותיה. ואת העלויות, כמובן. ואני הלכתי אחריה ככלב מוכה, שומע איך חלומי הולך ומתרחק ממני בניתוח ענייני, קר ומפוקח. ואז כשיצאנו החוצה ועמדנו להיפרד בנשיקה חטופה, היא שאלה בחיוך: טוב, אז מתי אתה מתחיל? מחה, עניתי מיד, לפני שתתחרט. מאיפה תביא כסף לשיפוץ? שאלה. אלוהים גדול, עניתי. עבר חודש עד שהצלחנו לחתום על חוזה השכירות, ובכל בוקר יפעת חזרה ושאלה את אותה השאלה, ואני עניתי את אותה התשובה בביטחון הולך ומצטמק, עד שיום לפני החתימה על החוזה קיבלתי טלפון לא מזוהה, ובחור לא מוכר שאל אותי, במבטא רוסי כבד, מה ברצוני לעשות עם הכסף שיש לי ב'מגדל'. אין לי כסף ב'מגדל', עניתי. תראה, אני רק פקיד פה, אמר בחוסר סבלנות. ביקשו ממני לברר מה אתה רוצה לעשות עם הכסף, אני, מה אכפת לי, אני, וסגר. ניסיתי להתקשר ל'מגדל', הם לא ענו. השארתי הודעה, הם לא חזרו אליי. אז פניתי לסוכן שמטפל בכספים, שיש לי, ושאלתי אם יש לו קשרים ב'מגדל'. בוודאי, ענה, מחור אני שם. ביקשתי שיברר במה העניין. למחרת הוא התקשר ואמר: עזוב, עבדו עליך! ידעתי! אמרתי בביטחון והוא פרץ בצחוק היסטרי. 64,000 ₪ יא דביל, אמר כשהצליח להירגע.

כשסיפרתי את הסיפור במשרד אמר לי אחד העובדים: אני לא מבין מה אתה מתלהב כל כך, אם היית מסודר יותר היית יודע בדיוק איפה נמצא הכסף שלך ומתכנן את השיפוץ בהתאם. לך תסביר לו שהוא לגמרי צודק, זה ברור. אבל אם הייתי יותר מסודר לא היה סיפור.

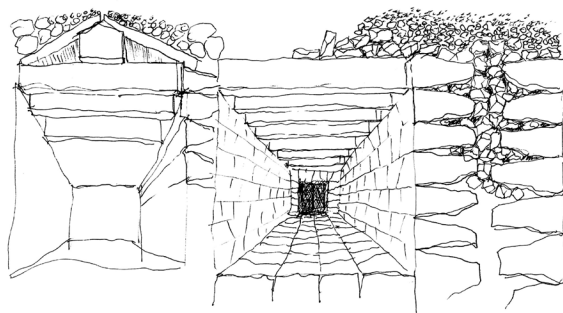

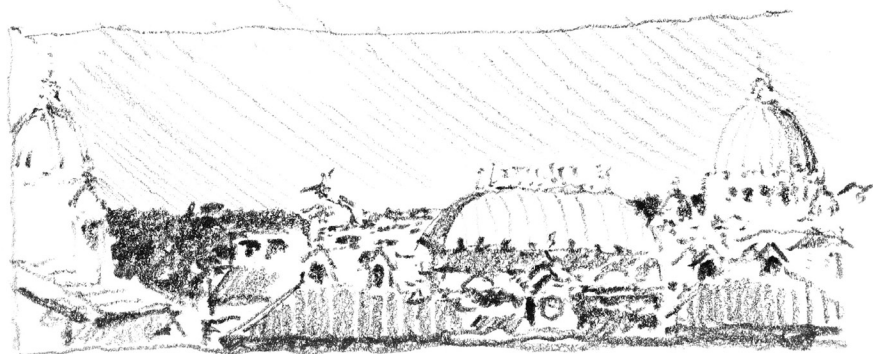
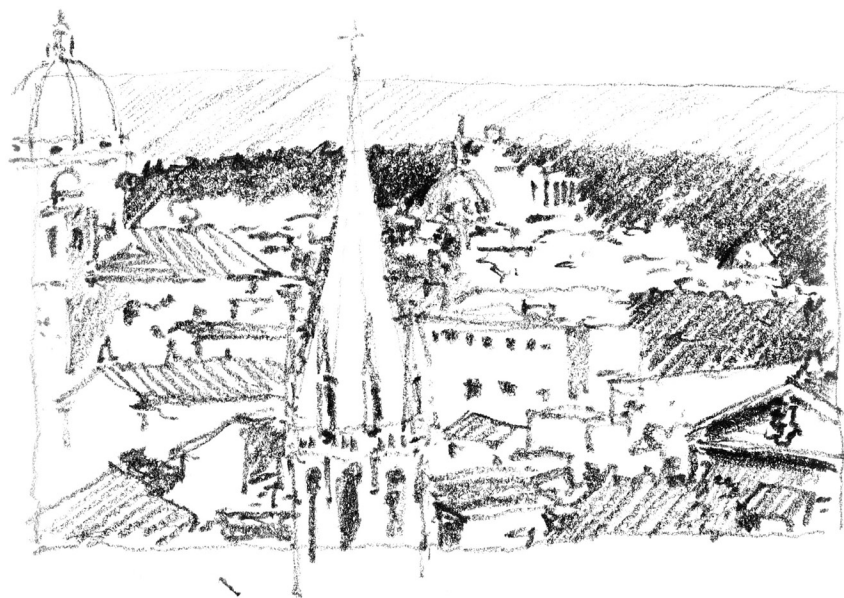

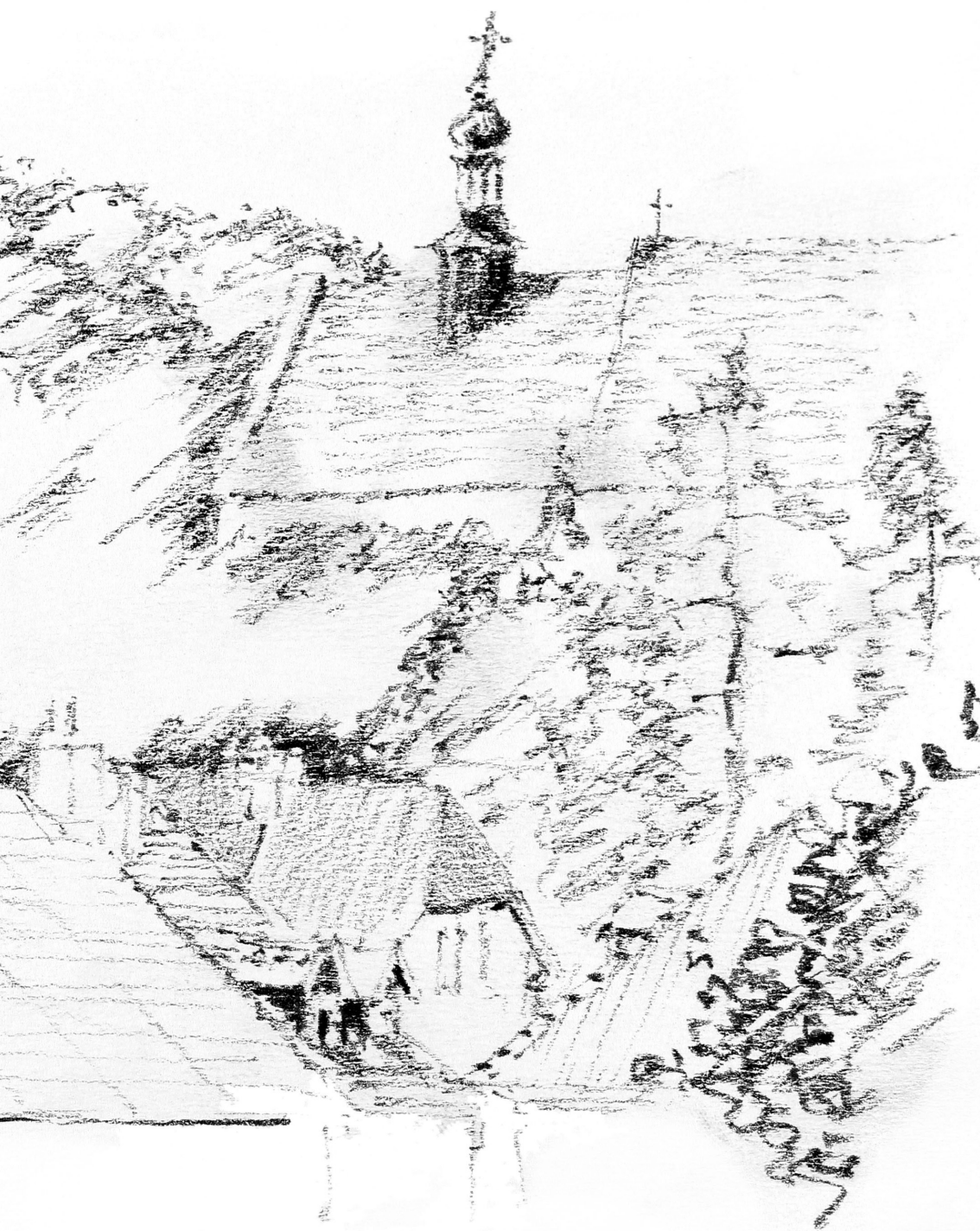
אלהים בליבם
 בליל ימים
 אכן עשר ימים בנספס
 ימים בליל ימים
 קיים
 ימים אלהים

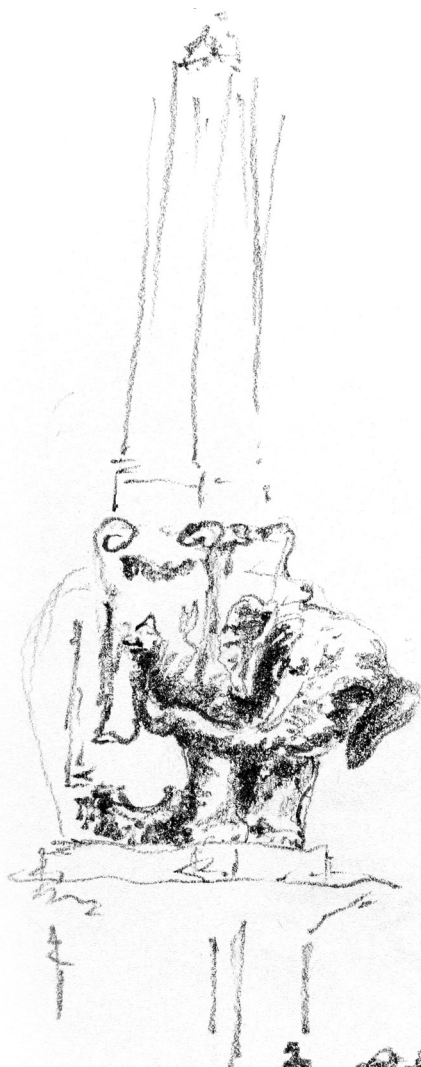

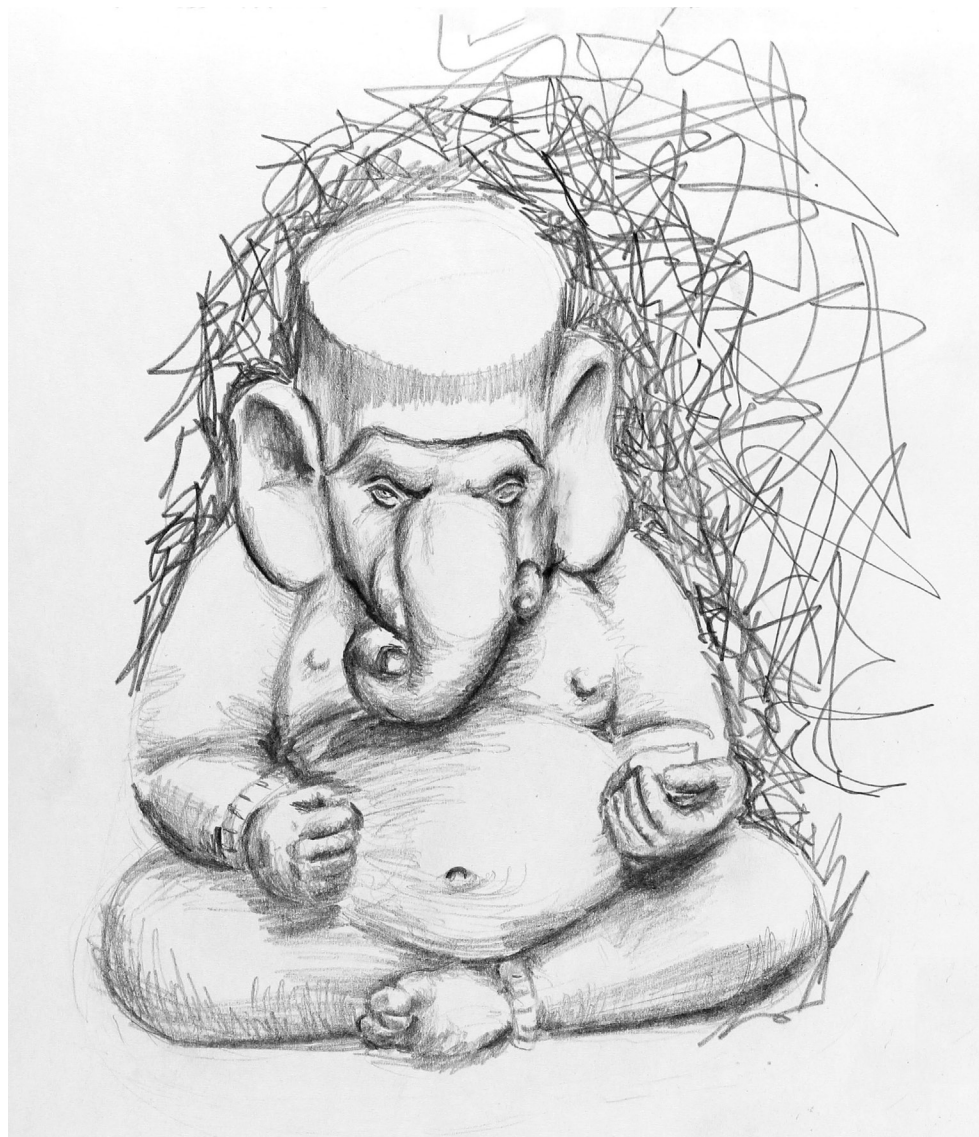

קצרים

הכצקתה

בסמינר לזהות יהודית בקשו מאיתנו למצוא פסוק בתנ"ך, קצר ככל שניתן, שמקפל בתוכו את הסיפור הארוך והעשיר ביותר. חשבתי רגע, והצעתי את: ...הכצקתה... (בראשית י"ח כ"א)

סוכריות

אבא, אתה באמת חושב שאלך איתך לבית הכנסת בשביל לאסוף סוכריות??!! אמר לי אלעד בן ה6 מזועזע.

נווה הגר

נסענו לצימר שנקרא 'נווה הגר'. אימא או אבא נמצאים? שאלתי את הילד שפתח בפנינו את הדלת. אימא מתה ואבא בסופר, הוא אמר בעיניים רציניות.

תובנה של אם

לאחר ויכוח סוער עם אלעד, בנו בן השש עשרה, פנתה אליי רעייתי במבט מיוסר ואמרה: נדמה לי שאני סובלת מדיכאון שאחרי לידה...

תובנה של ילד

חברי, הסופר דוד ארליך, היה אצלנו בשבת וסיפר לאיתי סיפור. איתי בן ה-5 הפסיק אותו פתאום ואמר לו שהסיפור שלו מקולקל.

חברים

בתחתית ילקוטו של בני בן ה-9 מצאתי פתק מקומט, כתוב בעיפרון.
מיצתאר שאני כנקתי אותך
אבל באתתה בי אז כחה זה.
מאיתי

לא רק חנקתה אותי
אביתר

ימים קשים

ימים קשים עברו על גלי בת ה-4 בגן. כשניסיתי לדובב אותה ולשמוע
ממנה מה מפריע לה, אמרה לי בטון רציני: אבא, יש דברים שלא
אומרים לאף אחד...

קובץ הסיפורים שלפניכם אינו פרי דמיוני וגם לא פרקי יומן שכתבתי. הוא מעין רושם שהשאירו מאורעות ישנים וישנים פחות, בזיכרוני. מזיכרוני דליתי אותם, עקבתי אחר השתלשלותם והם נמסרים לידיכם ללא תוספות ספרותיות ועל פי יכולתי הדלה בכתובה.

תמיד נהייתי לספר סיפורים. לפלרטט במילים עם המאזינים, לענטז ביכולתיי המולדות לספר סיפור. אהבתי לקחת את חבריי השומעים יחד איתי למסע. לחשוף פרטים באופן מבוקר, להדגיש נקודות שיא בהרמת קול תיאטרלית, לעצור לשתיקה מהורהרת בכדי לבנות מתח, לעוות את קולי או את הפנים בהתאם לתוכן האירועים, להשתמש בהערות ביניים שמושמעות על ידי אחרים כמטבל לתבשיל שאני רוקח. יש לי חברים שמתלוננים שאני לוקח כל שיחה והופך אותה תירוץ לסיפור. כזה אני. ואז נולד הרעיון לכתוב את הסיפורים. נולד וגדל, מתפתח יפה כמו תינוק עגלגל. ואני לבד מול מסך המחשב, תום בלי קהל, בלי יכולת אלתור קולית, בלי מרחב חברתי לשזור בו את הדברים, ובלי שום ניסיון בכתובה.

תודה לדוד ארליך על החברותא לכתובה, שהניעה את התהליך קדימה. תודה לג'קי לוי ויואב אנטמן שקראו את הטקסט והעירו עליו בחכמה, והאירו את עיניי להבין.

תודה לתמר מדינה ועליזה רז מלצר על שעות על גבי שעות של מיון ושיכלול הכתוב אל מעבר.

תודה ליאיר מדינה על הרחבת המנעד וההפלגה אל עולמים רחוקים.

תודה למשפחתי וחבריי שהפכו לסיפורים.

תודה לילדיי על שאתם.

ותודה ליפעת, בלעדייך כל זה לא שווה.

קריאה בסנדלים

"ויצו ה' אלוהים על האדם לאמור: מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו..." (בראשית ב' טו-טז)

מעולם לא קניתי את סיפור חטא האדם הראשון. כל הורה לילדים יודע שאם אלוהים ממש התכוון שהאדם לא יאכל מעץ הדעת, אסור היה לו להצביע עליו. הרי ברור היה, שמרגע שהוא הצביע על העץ המסוים הזה, כל מה שיעסיק את האדם, יהיה אותו העץ.

דווקא בשיעור תולדות הארכיטקטורה הסיפור קיבל משמעות חדשה. מתברר כי כל עוד לא הומצאה החקלאות, ובני האדם חיו כצייידים ולקטים, היה להם לגמרי נוח לגור בתוך מה שמצאו בעולם שסביבם, החל במערות וכלה בצמרות העצים. משהומצאה החקלאות, והיו חייבים להרחיק את הזרעים מן המזיקים, בנו להם בית. המבנה הראשון שבני האדם בנו היה ממגורת זרעים.

וכך סיפור גן העדן מקבל משמעות כמשל להתפתחות האנושית על פני העולם.

החיים בגן העדן - האדם חי בעולם ואוכל רק את אשר מצוי לפניו.
האכילה מעץ הדעת - הסקרנות האנושית מביאה את האדם לחקור את תהליכי הבריאה וכשהוא מצליח לחקות אותם, נוצרת החקלאות.
הגירוש מהגן - התוצאה הבלתי נמנעת היא השענות האדם על החקלאות, אין מצב לחזור אחורה אל תקופת הלקטים - על זה נאמר: בזיעת אפך תאכל לחם.

אין הפתעה בלך לך. מהפיכה תרבותית לא עושים בבית. אברהם היה צריך לעזוב בכדי להתחיל מחדש. את מה שהוא רצה לעשות אי אפשר היה לעשות בערש התרבות ארם נהריים, גם לא בעזרת ים כריזמה ואמונה לוחטת. ולא ממש מפתיע שהקריאה למהפכה הגיעה כשהוא היה כבר בדרך, בעקבות אביו שעזב את הבית אחרי מות בנו הצעיר. טראומה משפחתית היא טריגר ידוע ליציאה לדרך חדשה. ואין פלא שהיציאה לדרך אינה מכוונת למקום מסוים. לא נאמר: לך לך... אל ארץ כנען, אלא נאמר: אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א'). אשר אראך - כשתגיע כבר תדע. כפי שפיקאסו היה אומר: אם אתה יודע בדיוק לאן אתה הולך, מה הטעם בללכת! ההפתעה מופיעה כשאברהם מגיע. כאן היית מצפה שהקריאה תהיה: שבו! הגעת. אבל לא, כשאברהם מגיע הוא שומע: קום, התהלך בארץ, לארכה ולרחבה, כי לך אתננה (בראשית י"ג י"ז). ה ת ה לך... לך... לך... היה הולך! ציווי מתמשך להליכה במרחב החדש. מהפכה בהליכה. (פלא שעד היום הישראלים הולכים עצמם לדעת...)

והגעגוע הביתה היא הצידה לדרך של המהפכן ההולך, אברהם, בדרכו החדשה. גם כשהוא תאב יצירה והגדרה עצמית מחודשת הוא נשען על המטען שרכש בבית. ממנו הוא ניזון ואליו הוא ממשיך להתייחס. מצרים השכנה מתריסה ואומרת: גם אני בטעם של בית. בוא חזור אל המוכר והידוע, ראו איך לוט נפרד מדודו ובוחר בכיכר הירדן אשר נראית לו: כגן ה' כארץ מצרים... (בראשית י"ג י') והוא מתרפק על נוף נעוריו לאורך הנהר הגדול, וראו איך אברהם ובניו חוזרים ושבים אל השכנה הקורצת בכל פעם שהרעב בארץ מכריע.

אברהם קושר עצמו במרחב החדש, לראשונה, לא בעקידת בנו ולא בהצלה ההרואית של אחיינו משוביו, אלא בקבורת אשתו. אז הוא חדל להיות גר ותושב והופך חלק מן הארץ. ומיד הוא נחרד לשלח את עבדו הביתה, להביא משם רעיה לבנו. לאזן בין הישן לחדש, מהפכן נוסטלגי שכמוהו. ולא אל משפחתו הוא שולח את העבד, אלא אל מולדתו. והאישה צריכה לעזוב גם היא, חס וחלילה מלהשיב את הבן הביתה. רק כך יישמר האיזון העדין תלוי ועומד בין העולמות. ומאז אנחנו כולנו נאמנים לצוואה קדומה של אבי האומה למצוא איזון עדין בין מזרח ומערב. בין ניו יורק וקזבלנקא. בין

קוויאר וקוֹבָה. בין אום כולתום ומוצרט. בין ארצות הנהר, והארץ אשר למטר השמים
תשתה מים.

והוא רועה את אחיו בצאן... ויבא דיבתם רעה אל אביהם (בראשית ל"ז, ב'). מערכת היחסים ברורה למדי. שותפים לה שניים. הבן מביא את דיבת אחיו הגדולים לאביו והגמול מגיע מיד - ואביו אהב אותו מכל בניו... ועשה לו כתונת פסים (בראשית ל"ז, ג'). והעניין ממשיך, אביו שולח אותו בעקבות אחיו הגדולים לשכם. לך נא ראה את שלום אחיך... והשיבני דבר (בראשית ל"ז, י"ג). מה זה אם לא שיתוף פעולה מעוות בין האב ובנו הצעיר. לא רק שהאבא אוהב את אחד הבנים על פני שאר בניו, הוא ממש מפעיל אותו כנגדם. אמנם קשה לבוא אל האב בטענות כשנזכרים באיזה בית הוא גדל, ואיזה מניפולציות היה עליו ועל אימו להפעיל בכדי להתמודד עם האבא שלו, ובוודאי שאי אפשר להתלונן על הסבא אחרי מה שהוא עבר מידי האבא שלו... אז עם התנהגות הורית שכזו מצד אבות האומה היהודית, מה הפלא שהנוצרים החליטו להחליף, בסיפור שלהם, את דמות האב ברוח הקדש?!...

הסנה הבוער

כל אחד מאיתנו רואה סנה בוער פעמיים ביום. רק שאף אחד מאיתנו לא סר להביט. זה כל ההבדל בין משה רבנו לבין כולנו. הוא סר לראות.

בני ישראל השתחררו ממצרים והגיעו עד לים סוף. המצרים התחרטו על השחרור המוקדם שהעניקו לבני ישראל, והם מדביקים את הפער מאחור. בני ישראל עושים את המובן מאליו: הם צועקים אל האלוהים, ויורדים כאסח על משה. מה עשית לנו? מההתחלה ידענו שטוב לא יצא מזה! כבר במצרים אמרנו לך לרדת מאיתנו...

ומשה דווקא נשאר קול. מרגיע. לא מתלהם. מבלי להטריד את האלוהים יותר מדי הוא מבטיח את ישועתו. מבלי להתיעץ בבורא הוא מדגיש בפני בני ישראל: ה' יילחם לכם ואתם תחרישון...

ואז האלוהים מתערב פתאום, ובגדול, ואפילו די בתוקפנות. מבלי להזהיר ובלי הקדמות הוא "מכפכך" את משה: מה תצעק אלי? דבר אל בני ישראל ויסעו!

סליחה?! הלו?! אלוהים, הים מלפניהם והמצרים מאחוריהם, לאן ייסעו??? אבל נראה שאלוהים לא מוטרד מזוטות שכאלה. והוא מוסיף בסמכותיות הורית: ואתה, הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו! וייסעו!
מה אתה עושה כזה עניין מים, פֹּלָה ים!
יאללה תבקע, ותיסע, ותפסיק ליילל...

קבלת תורה

שני שלומיאלים מנסים למסור תורה ומתפללים שיוצא להם חטא העגל... לא, זו לא התחלה של בדיחה גרועה אלא קריאה יחפה בסיפור קבלת התורה בספר שמות (פרק י"ט פסוקים י"ב-ה).

להלן השתלשלות העניינים. אלוהים נותן למשה הנחיות ברורות: לך אל העם, וקידשתם היום, וכבסו שמלותם. והיו נכונים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני. והגבלת את העם סביב לאמור: הישמרו לכם פן עלות בהר, ונגוע בקצהו, כל הנגע בהר מות יומת... משה מזדרז לרדת מן ההר ולקיים את דבר האלוהים. ויקדש את העם ויכבסו שמלותם.

והוא פונה אל העם ומצטט את דבר האלוהים: היו נכונים לשלשת ימים, אל תיגשו אל אישה. מצטט? לא לגמרי. נותן פרשנות הייתי אומר. נראה שהיה לו ברור שבעבור האלוהים, להיות נכונים, משמע לא לגשת אל אישה, למרות שאלוהים לא הזכיר זאת אף לא ברמז.

והיינו מצפים שמשה ימשיך בתדריך ויעבור לסעיף 3. אז זהו, שלא. שכח? התעלם? אולי סעיף 3 נראה לו טכני מדי, שולי למעמד?

והעסק מתחמם. ביום השלישי בהיות בוקר, ויהי קלות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאד. ויחרד כל העם אשר במחנה. נו, איך לא? ויצא משה את העם לקראת האלוהים מן המחנה, ויתייצבו בתחתית ההר... לא יודע מה אתכם אבל אני מרגיש צורך עז להזהיר אותם. הי חבר'ה, כל הנוגע בקצהו - מות יומת! משה, איפה אתה, מה קורה פה?!

גם אלוהים לא נשאר אדיש לנוכח הסכנה. והוא פונה אל משה ומבקש בשנית: רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב... נו, בוודאי, גם אני הייתי רץ קדימה לראות. מניין לי שאסור?!

אבל משה רגוע, והוא אומר לאלוהים: "לא יוכל העם לעלות אל הר סיני, כי אתה העדתה בנו לאמור, הגבל את ההר וקידשתו..." זה השלב בו כל בר דעת מתחיל למרוט שיער בתסכול. משה?! הלו?! העדתה בנו? ומי בדיוק הדליף את המידע החסוי

אל העם? הרי השיחה הייתה בדלתיים סגורות, רק אתה ואלוהים על ההר וכל העם למטה במחנה.

ואלוהים חוזר ומתריע: לך, רד ועלית אתה ואהרון עמך והכוהנים והעם אל יהרסו לעלות אל ה', פן יפרוץ בם... וירד משה אל העם ויאמר אליהם... וידבר אלוהים את כל הדברים האלה לאמור: אנכי וכו'...

מה תגידו? משה הבין את המסר? הוא הזהיר את העם מהסכנות האורבות להם? נראה שכן, אבל הכתוב הסתום והמינימליסטי משאיר גם אפשרות אחרת. בפועל, כשהעם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן, מתחלפת להם התשוקה להתקרב ולראות בפחד. וינועו ויעמדו מרחוק... מזל.

סבתא של מלך

קשה להחליט אם רות דבקה בעיקשות במסע חזרה הביתה של חמותה, מתוך גדלות לב, או שהייתה חלשה ותלותית ופשוט פחדה לחזור אל עולמה שלה, שעזבה לפני שנים, והיא פשוט בחרה במוכר ובידוע. לאורך כל המגילה רות פאסיבית. היא מקבלת הוראות מפורטות וברורות מחמותה, נעמי, ומבועז, בן זוגה הנערץ, וכנראה גם מהנערים מלקטי השיבולים. אפילו שמו של בנה הבכור, התגמול הגדול למסירות נפשה, ניתן לו על ידי... השכנות של נעמי. ומיד הוא נמסר על ידן לידיה של... סבתו, נעמי, למען יהיה לה למשיב נפש ולכלכל את שיבתה. והוא, עובד, אבי ישי אבי דוד (המלך המשיח) איתו מסתיים הסיפור ואילו אימו מולדתו נעלמת לגמרי לאחר שהשלימה את תפקידה הטכני (?). כרחם.

אבל יש רגע מופלא אחד בסיפור שבו מתגלה אופייה האמיתי של רות, נסיכה מואבית בעלת שאר רוח וחזון, והוא הרגע שהופך אותה לסבתא של מלך. אני מדבר על הרגע בו היא יוצאת אל השדה ללקוט שיבולים. יחד איתה באותו יום יצאו, אני מניח, נערות רבות. וכולן יצאו ללקוט שיבולים. אלא שרות יצאה אל השדה לפגוש את עתידה, היא יצאה אחרי זה שהיא תמצא חן בעיניו...

לזה אני קורא לאסוף הזדמנויות. אתה לא מחכה שהמציאות תפעל עליך. אתה פועל על המציאות. מפעיל אותה. בורא אותה מחדש.

אלכה נא השדה... אחר אשר אמצא חן בעיניו... (רות ב', ב') בדברים אלה טמון כל הקסם. היא הולכת ללקט לעצמה את אשר היא תמצא חן בעיניו. היא הולכת לחפש חן בעיני האיש שיהיה לה בן זוג, מאהב ובעל. היא יוצאת למצוא לה מקום בעולם. והעולם נענע.

מהו נדר אם לא הצורך להתחבר למוחלט. לקחת חלק מהאמת השלמה, לומר מה שאי אפשר להפר - ליצור אשליה של בריאת עולם בדיבור.

מהי התרת נדרים אם לא החזרה למציאות האנושית, לעולם המצומצם, החלקי, שהקיום בו ארעי ומשתנה.

התרת הנדרים הינה טקס הקטנת האדם למימדיו האמיתיים בעולם. זהו טקס ולא תפילה שכן התשוקה של האדם לגדול אל מעבר למימדיו בעולם חזקה ממנו ועל כן דרושים כאן גינוני טקס:

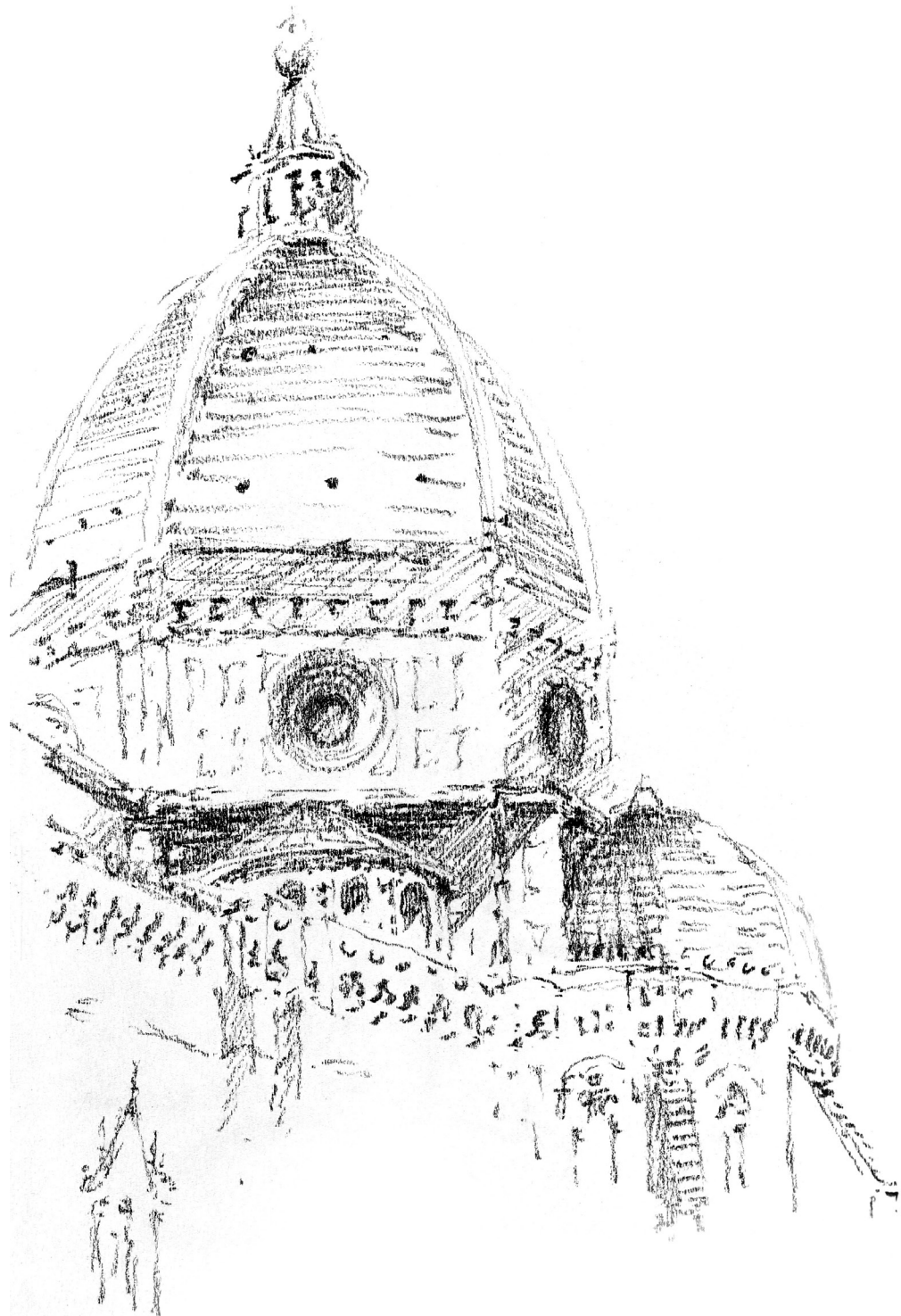
- חזרה על המילים שלש פעמים שוב ושוב.
- החלפת לשון יחיד ולשון רבים.
- הוצאת שני ספרי התורה.
- הכנסת העבריינים (והגרים) עם הקהל.

המעבר הישיר מהתרת הנדרים לסליחת האל נוגע בעניין זה בדיוק - בצורך של האדם להתעלות מעבר לגבולותיו. לאחר שהאדם מכיר בחולשה (יתרון) זו והוא מנמיך עצמו לארבע אמות של עולמו המצומצם אומרים לו כי האל סולח ואולי אף מעודד את תשוקת צלם האלוהים הזו.

ציטוט תפילתו של משה לאחר חטא העם במדבר ללא אזכור שמו של המנהיג המתפלל וללא ציון האירוע נשוא התפילה מפקיע תפילה זו מאותו רגע מסוים והופך אותה לתפילה כללית על כולנו ומכולנו ועל כן כשאומר האל האב: "סלחתי כדברך" הוא מדבר אל כל אחד ואחד מאיתנו. והוא סולח לנו כדברנו. הוא מאמין בנו שחשבנו על זה ואנחנו יודעים מה שאנחנו עושים. והוא תומך בנו בדרכנו ובכך מטיל עלינו את מלוא האחריות.

מניסיון אני אומר לכם, לא פשוט לחיות עם אבא שכזה, אבל שווה.

לך-לך

יצירה סביבתית ישראלית
המחברת בין תרבות ומקום

פרויקט לך לך מבקש להעמיק את החיבור אל המורשת התרבותית כבסיס לחיבור אל הסביבה.

המניע האנושי שעומד בבסיס הפרויקט יצירה סביבתית מהי?

יצירה סביבתית, או יצירת מקום, היא צורך אנושי לבטא את תחושת השייכות וההזדהות של האדם עם הסביבה בה הוא חי. בהפגישו בין עולמו התרבותי ובין העולם מרגיש האדם כמחבר שמים וארץ. כך הוא מערב את העולם במעשיו ומתערב במעשה הבריאה. במילים אחרות היצירה הסביבתית אינה שלמה ללא האדם השוכן בה וללא הטבע הסובב אותה. המושג "To dwell", באנגלית- לגור או לשכון בעברית, מתייחס ליותר מאשר קורת גג ומחסה. זהו מושג המבטא אחדות בין האדם והעולם באמצעות יצירת מקום. לא בכדי המושגים 'שכינה' ו- 'מקום' מבטאים בשפה העברית את נוכחות האל בעולם.

המצב בארץ

באופן יוצא דופן שרדה התרבות היהודית את הגלות והתקיימה ללא מקום בעולם. בחזרה לארץ התקיימה האפשרות שביצירת מקום אלא שהפיתוח הסביבתי ביטא בעיקר את הצורך הדוחק בבניית מדינה לעם היהודי. בהילות וחוסר זמן, העדר יציבות ביטחונית והעדר מורשת תרבותית מקומית הביאו לבוטות ולחוסר רגישות לסביבה. לא היה פנאי לחיפוש אמיתי אחר יצירה מקומית. לא היו בידינו הכלים התרבותיים לפתח אותה. התקשינו לבנות הזדהות עם הסביבה וליצור מקום.

השינוי

בפני העוסקים באמנויות הסביבה ההזדמנות להחזיר את התרבות היהודית אל המקום באמצעות עשייה סביבתית שתשכיל לתרגם את ההגות התרבותית לפעולה בעולם.

רקע להתפתחות הצורך בפרויקט

1. במשך 2000 שנה התרבות היהודית המשיכה להתפתח במנותק מן הארץ ואת אבדן הקשר עם המקום החליפו מצוות הדת וחיי הקהילה והרוח. הריחוק ממקום הביא לאמונה שאיננו שייכים למקום כלל ואנו תרבות שקיומה בזמן ולא במרחב.
2. המפעל הציוני ראה ערך בחיבור אל הסביבה הפיזית אך תפס את מחיקת העבר הגלותי תנאי הכרחי למהפכה הציונית ובשל כך התנכר למורשת התרבותית ממנה יצא. היהודי החדש קשר עצמו עם העולם המערבי מתוך שאיפה לאוניברסאליות.
3. מלחמת ההישרדות במזרח התיכון יצרה צורך מתמיד לעמוד מול האיום מבחוץ ולבנות מדינה כנגד כל הסיכויים. במקום לשאול איך להתחבר למקום שאלנו איך להיאחז בו.
4. בחיפוש אחר היסטוריה של יצירה מקומית בארץ נגלה כי אין לנו כמעט שרידים של בניה סביבתית שאינה שאולה מתרבויות אחרות. גם המקדש בירושלים ובתי הכנסת העתיקים בגליל הם מבנים הלניסטיים "מגוירים".
5. הפיתוח הסביבתי בארץ מתרחש ברובו בתקופה בה העולם פונה עורף למקומיות התרבותית ומנסה במקומה ליצור תרבות בינלאומית.

הזדמנות לשינוי

1. המודעות העולה בארץ לצורך בפיתוח בר קיימא היא חלק מתנועה כלל עולמית הרואה באחריות סביבתית תנאי לקיום האדם בעולם ההולך ונשחק. חלק בלתי נפרד מתהליך זה היא החזרה לפיתוח תרבות סביבתית מקומית כבסיס לחיבור אל תרבות אוניברסאלית.
2. בשנים האחרונות הפך הלימוד במקורות היהודיים לחלק בלתי נפרד מחיפוש הזהות התרבותית הישראלית בקרב דתיים וחילונים כאחד. השפעת תהליך זה ניכרת כבר היום בתחומי יצירה שונים כמו ספרות, קולנוע ותיאטרון אך עדיין כמעט ואינה מקבלת ביטוי בעיצוב הסביבה.
3. היום החברה הישראלית בשלה לדיון מעמיק בקשר שלנו אל המקום בו אנו יושבים.
4. אין מדובר בחיפוש אחר אדריכלות או עיצוב 'יהודיים'. בשל הניתוק הארוך מהארץ עד היום למושגים אלה כמעט ואין ביטוי. מדובר בחיפוש אחר יצירה ישראלית חדשה שתצמח על כתפי הגות תרבותית שהתפתחה במשך דורות רבים של מאמץ אינטלקטואלי ורוחני.

החזון

העוסקים באמנויות הסביבה ישמשו ראש גשר בחיבור בין תרבות ומקום בחברה הישראלית באמצעות פיתוח שפה עיצובית מקומית.

איך יוצרים שפה?

פרויקט לך לך בא להתוות דרך לשפה עיצובית מקומית.
קראנו לה 'מדרש חשיבה יוצרת' והיא משלבת שתי איכויות עבודה ולימוד שמתקיימות כיום כל אחת בנפרד אך כמעט ולא נפגשות:

1. עיסוק באמנויות הסביבה מתוך התבוננות בלתי אמצעית במקום בו אנו חיים.
2. לימוד של טקסטים יהודיים כבסיס לדיון אישי ואקטואלי, המפגש עם הטקסט נגיש לכל אחד ואינו תלוי בלימוד וידע מוקדמים.

מדרש חשיבה יוצרת היא דרך לגילוי מרחב יצירתי חדש של חיבור בין טקסט ומקום. במסע החיבור שבין התרבות היהודית והמקום הישראלי רב עדיין הנסתר על הגלוי אך בפנינו היום ההזדמנות והאחריות לצאת לדרך. וכמו שסיפור התרבות היהודית מתחיל בספר בראשית בעזיבת המוכר והידוע- "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" כשהמטרה היא אל הלא נודע- "אל הארץ אשר אראך". כך בעקבות המסע וההליכה בדרך ארץ חדשה יכולה להתגלות.

שלבים ביצירת השפה

שלב א'

מדרש חשיבה יוצרת מבקש להשתלב בתכנית הלימודים בבתי הספר הגבוהים לאדריכלות ועיצוב בארץ. סטודיו לעיצוב יועבר בשיתוף הנחיית אנשי פרויקט לך לך בו הסטודנטים יחשפו במסדרת עבודתם על הפרויקט האישי שלהם ללימוד טקסטים שונים שעניינם הנושא בו עוסק הסטודיו מתוך נסיון לבסס את מעשה היצירה בתוך רקע רעיוני ותרבותי רחב. וכפי שכתוב במעשה המשכן: "לחשוב מחשבות לעשות בזהב בכסף ובנחושת".

הלימוד יעקב אחר התפתחות ההגות מן המיתוס המקראי דרך ספרות חז"ל לסוגייה ועד לכתיבה בת זמננו.

תהליך העבודה יכלול טכניקות שונות של עידוד יצירה אישית מכתובה יוצרת דרך

רישום חופשי ועד תנועה, שירה ומדיטציה.

בתום תקופת הלימוד כל סטודנט יגיש פרויקט אישי שיבטא את תהליך הלימוד שעבר כמקובל בסטודיו לאמנות ועיצוב. בתום ההגשות של העבודות בסטודיו יבחר חבר שופטים פרויקט אישי של אחד הסטודנטים שיזכה לייצג את הקבוצה כולה. פרויקט זה יבנה במשותף על ידי כל חברי הקבוצה במימון תורם חיצוני. היקף הבניה, חומרי הבניה ופרטי העיצוב יקבעו על ידי הקבוצה על פי המשאבים והמקום שיהיו בידם.

הפעילות יכולה להתקיים באחד משני אופנים, או במתכונת של סדנת קיץ מרוכזת או במתכונת של עבודה בסטודיו לאורך סמסטר אקדמאי. תיעוד העבודה של הקבוצה בצילום וכתיבה יהיה חלק בלתי נפרד מתהליך עבודתה.

שלב ב'

העבודה הקבוצתית תוצג בפני הקהל הרחב באירוע מסכם אשר יכלול טכס חנוכת-בית למבנה שבנתה הקבוצה. אירוע זה יתקיים בחסות התורם ויכלול שעורים וסדנאות הפעלה שיעבירו חברי הקבוצה הלומדת והינו בחינה של השפה החדשה באמצעות חשיפתה לתודעה הציבורית.

שלב ג'

חזרה על התהליך המתואר לעיל מספר פעמים יאפשר פיתוח של מרכיבי שפה חדשים, יעשה בהם שימוש, חלקם יתקבל וחלקם ידחה ותיווצר שיחה בתודעה הציבורית בתהליך מתמיד של חיפוש וחקירה ומדרש יוצר של המציאות.

דרך הפעולה

שיתוף פעולה בין קרן "אבי-חי" ובין בתי הספר הגבוהים לאדריכלות ועיצוב בארץ. בתי הספר הגבוהים לאדריכלות ועיצוב יארחו את הפעילות של פרויקט לך לך במסגרת תכנית הלימודים השוטפת שלהם.

קרן "אבי-חי" תממן את תיעוד תהליך העבודה, בניית הפרויקטים הזוכים ואת טקסי חנוכת הבית וחשיפת התהליך לציבור הרחב. בחיבור בין קרן "אבי-חי" ובין בתי הספר הגבוהים לאדריכלות ועיצוב בארץ טמון כח השפעה תרבותי רב עוצמה ששני הצדדים מרוויחים ממנו. קרן "אבי-חי" יכולה בהשקעה מעוטה תוך שימוש בתשתיות הקיימות של בתי הספר להגיע לחתך רחב של אנשי מקצוע, מורים ותלמידים כמו גם אל הקהל הרחב. בתי הספר מקבלים גם סטודיו שהוא תחרות פנימית, גם הזדמנות לבצע בפועל את הפרויקט שזכה וגם פרסום וחשיפה לקהל הרחב.

דרכי פעולה נוספות

1. 'מדרש חשיבה יוצרת' יכול להשתלב בכל פעילות חינוכית שעניינה זהות ישראלית גם לאנשים שאינם מתחום היצירה, בהם: בתי ספר תיכוניים, מכינות קדם צבאיות, מדרשות, בית מדרש אלול, בית מדרש קולות ועוד.
2. תיעוד הפעילות של כל הקבוצות המשתתפות ב'מדרש חשיבה יוצרת' כמו גם תיעוד האובייקטים הסביבתיים שיבנו, יוצג בקטלוג מודפס ובאתר אינטרנט שיוקם לצורך העניין. גלריות שיתעניינו בתהליך יוזמנו להציג בתחומן.
3. בעתיד, לאחר שהפרויקט יוכיח הצלחה, יוקם מרכז לך לך שיהיה מרחב ניסיוני בהתהוות בו יגורו, יעבדו וילמדו יוצרים והוגים מתחומים שונים. המקום יבנה באופן המשכי ורציף על ידי קבוצות הלימוד שנמצאות בו. כל קבוצה תבנה עוד נדבך של המרכז בהשראת פעילות המדרש לחשיבה יוצרת. בהשראת הציווי: "קום והתהלך בארץ כי לך ולזרעך אתננה" יצאו המשתתפים במרכז למסעות יצירה ברחבי הארץ ויתרגלו 'מדרש חשיבה יוצרת' בהליכה בדרך. דוגמה לפרויקט דומה בעולם: ה'עיר הפתוחה' שבוואלפראיסו, צ'ילה.
4. פרויקט לך לך יהיה אבן שואבת לסדרה של פרויקטים נלווים שצריכים מחשבה ועיבוד:

פרויקט מפגשים

נציגים של מקבלי ההחלטות (פוליטיקאים ושליחי ציבור) והיזמים, שתי קבוצות שאמונות על הפיתוח הסביבתי יפגשו לסדנאות לימוד ועבודה מעשית שיעסקו בערכים של אתיקה ואחריות סביבתית וחברתית בהסתכלות כוללת.

פרויקט תפוצות

קבוצות אמנים, סטודנטים תלמידי הלל, נוער תגלית, נוער נסיעה וכו' ואנשי מקצוע יהודים מחו"ל יוזמנו לסדנאות 'מדרש חשיבה יוצרת' במטרה לחקור את תפקידם של יהודי התפוצות בתהליך. פרויקט התפוצות יוכל לפעול גם בחו"ל.

פרויקט שכנים

מפגשים עם בני התרבויות השכנות, מוסלמים, דרוזים, בדואים ונוצרים, לסדנאות חשיבה יצירתית מתוך תקווה כי חידוד הבהירות התרבותית של כל צד ישכלל את היכולת לדו שיח פורה.

תכנית חינוכית

תגובש תכנית חינוכית שעניינה 'מדרש חשיבה יוצרת' שתאפשר לקהלי יעד שונים, מתלמידי בית ספר וילדי גן דרך נוער מחו"ל המבקר בארץ ועד יוצרים מתחומי יצירה מגוונים ושונים להתנסות בדרך זו של יצירה ולימוד בהדרכת מורים ומדריכים שיוכשרו לכך.

השפעת הפרויקט

1. משתתפי קבוצות 'מדרש חשיבה יוצרת' יוכלו להמשיך ולשמור על נקודת מבט חדשה בתהליך היצירה גם בעבודתם האישית.
2. אנו מאמינים כי באופן טבעי ייווצרו קבוצות המשך של משתתפי התכנית שירצו להמשיך ולהיפגש במתכונת של 'מדרש חשיבה יוצרת'.
3. האובייקטים הסביבתיים יישארו בנוף תקופה מסוימת ואליהם יצטרפו האובייקטים החדשים, כך שתיווצר נוכחות של יצירה בנוף.

